Į LAISVĘ

Tremties lietuvių jaunimo problemas šiame numeryje svarsto —

ANDRIUS BALTINIS, KĘSTUTIS SKRUPSKELIS, BRONIUS VAŠKELIS, ALDONA KRIKŠČIŪNAITĖ, VALDAS ADAMKAVIČIUS

PASAKOJA IŠ SIBIRO GRĮŽUSI Į KAUNĄ

Šiame numeryje taip pat skelbiama poezijos, gautos tik dabar iš Lietuvos ir Sibiro

1957 Nr. 14 (51)

Turinys

Andrius Baltinis: Jaunimas dviejų kultūrų kryžkelėje 1
Kęstutis Skrupskelis: Mano generacijos problemos 8
Bronius Vaškelis: Mūsų jaunimo perspektyvos yra mūsų pačių rankose 15
Aldona Krikščiūnaitė: Jaunimas ir šeima: mano šeima — lietuvybės pilis 26
Valdas V. Adamkavičius: Jaunimas visada buvo pirmose kovų eilėse 35
* * * Kaune. Atsiminimai iš 1955-57 40
DARBAI IR IDĖJOS: Pasauly: Nuo Ženevos iki sputniko (J. B.), Aliarmas Jungtinėse Valstybėse (Price), Dirbtiniai mėnuliai (A. Sabalis), Kas kaltas dėl infliacijos. **Anapus:** Lietuva Sovietų statistikoje (A. Musteikis), Kultūriniai įvykiai per vieneris metus (M. Musteikis), Poezijos žodis iš Sibiro ir Lietuvos: Įspūdis, Tu tėvą išdavei, Kūčios; **Tremtyje:** Jėgos ir aukos dvasia kariuomenėje (J. Brazaitis), Kova prieš rutiną už minties budrumą. Europos LF Bičiulių pareiškimas, Amerikos LFB studijų dienos vaizduose, Senieji ir naujieji lietuviai socialistai Amerikoje; **Idėjos spaudoje:** Žodis priklauso jaunimui, Vyresnieji tebesvarsto nepasaulėžiūrinės politikos klausimą, Politinės diskusijos lygis žemiau kritikos, Pirmieji balsai už koegzistenciją?, Partizano vaizdas literatūroje. Vardai įvykiuose. **Laiškai:** Apie du istorijos vadovėlius 56-96

Į LAISVĘ bendradarbiai: V. V. Adamkavičius, dr. K. Ambrozaitis, dr. M. Anysas, R. Bačkis, kun. K. Balčys, kun. dr. A. Baltinis, St. Barzdukas, K. Brazauskas, dr. Z. Brinkis, dr. A. Damušis, A. V. Dundzila, dr. J. Grinius, A. Grinienė, dr. Z. Ivinskis, V. Jonikas, kun. St. Yla, dr. J. Kazickas, kun. D. Kenstavičius, A. Krikščiūnaitė, dr. A. Kučas, K. Kudžma, dr. A. Maceina, A. Mažiulis, dr. A. Musteikis, M. Musteikis, P. Narutis, A. Pocius, L. Prapuolenis, dr. A. Ramūnas-Paplauskas, A. Sabalis, V. Sidzikauskas, K. Skrupskelis, S. Sužiedėlis, A. šalčius, R. šomkaitė, Ed. Turauskas, V. Vaitiekūnas, V. Vardys, Br. Vaškelis, dr. J. Vidzgiris, V. Vygantas.

MŪSŲ SKAITYTOJAMS

KŪČIŲ solidarumas, Kalėdų Naujienos geroji valia, Naujųjų Metų viltingumas tejungia mus ištvermės, ryžto ir brolių meilės ryšiais su Lietuva, per Lietuvą ir Lietuvai.

REDAKCIJA IR ADMINISTRACIJA

N B. Žr. viršelio 4 p.

KU biblioteka

LAISVĖ

NR. 14 (51)
1957 GRUODIS

Jaunimas dviejų kultūrų kryžkelėje

ANDRIUS BALTINIS, Chicago

Gimęs 1909. 10. 12 Biržų apskr.; baigęs Telšių kunigų seminariją ir įšventintas į kunigus 1936; Wuerzberge filosofijos daktaras 1948. Tremties periodikoje vienas iš giliai, gyvai ir aktualiai svarstančių lietuviškus klausimus filosofo žvilgsniu.

1. Jaunimo padėtį apsprendžiantieji veiksniai

Jaunatvė, kaip žmogaus gyvenimo išsivystymo tam tikras tarpsnis, turi savo amžinas, visiems laikams ir visoms vietoms tas pačias nekintamas ypatybes, bet turi ir tokių ypatybių, kurios būdingos tik tam tikro laikotarpio ir tam tikroje ypatingoje padėtyje esančiam jaunimui. Tik šias ypatingąsias, laiko ir vietos apspręstąsias mūsų jaunimo ypatybes čia liesime.

Kiekvieno žmogaus gyvenimą apsprendžia jo paties vidiniai ir jo aplinkos arba išoriniai veiksniai. Vidiniams veiksniams priklauso žmogaus paveldėtos savybės ir jo paties valia savo gyvenimą vienaip ar kitaip tvarkyti. Išoriniams priklauso nuo žmogaus nepriklausomai egzistuojanti *gamtos* aplinka, žmonių tarpusaviai santykiai linka ir *socialinė* aplinka. Pastaroji iš dalies priklauso gamtos aplinkai, kiek ji natūralių žmogaus polinkių apspręsta, iš dalies kultūrinei aplinkai, kiek žmonių sukurta *kultūrinė* ar remiasi kultūrinėmis normomis.

Vidinių bei išorinių veiksnių visuma sudaro ypatingą mūsų tremties ir išeivijos jaunimui padėtį. Čia nekalbėsime apie mūsų jaunimą apsprendžiančių veiksnių visumą, o tik apie vieną jų — *kultūrinę aplinką*. Ji yra dvejopa — lietuviška ir amerikoniška. Šis kultūrinės aplinkos dvejopumas ir sudaro mūsų tremties ir išeivijos jaunimo gyvenimui savotišką kryžkelę.

2. Lietuviais gimę, lietuviais tegalime būti

Jeigu kultūra reiškia beprasmiško pasaulio pripildymą dvasiniu turiniu ir prasme, tai šis pripildymas prasideda jau pirmomis žmogaus gyvenimo dienomis, kada motina niūniuoja kūdikiui lopšinę ar paduoda jam pirmuosius žaislus. Nors kultūra žmogui nėra įgimta, jis į ją įauga jau pirmaisiais savo gyvenimo mėnesiais. Pirmiau negu pats save suvokia, pirmiau negu pradeda ką vertinti ar už ką apsispręsti, vaikas nesąmoningai įauga į savo tėvų tautos kultūrą ir su tautine kalba perima tą pasaulėvaizdį ir pasaulėžiūrą, tas kultūrines vertybes, kurias turėjo jo tėvai ir ankstyvesnės kartos, kurios šia kalba kalbėio ir šioje kultūroje gyveno. Tokius vertinimus kaip "geras", "blogas", "gražus", "bjaurus" ir daug kitų žmogus nesąmoningai pasisavina šeimoje ir tautoje. O jie sudaro pačius giliuosius asmenybės pagrindus, kuriais vyksta tolimesnis asmenybės brendimas ir ant kurių statomi jo kultūros būsimieji rūmai.

Kultūros pamatai todėl yra ir visada yra buvę tik tautiniai. Niekad nėra buvę tarptautinės kultūros, ir sunku būtų įsivaizduoti, kaip tokia galėtų atsirasti. Tik ant tautinių kultūros pagrindų gali būti sukuriamos ir visiems žmonėms bendros kultūrinės vertybės, kurios turės tautinių bruožų ir kaip tik jais taps reikšmingos visiems žmonėms.

Kultūra yra visur ten, kur žmogus pakyla virš pliko juslingumo, šį juslingumą "kultivuoja", jį perkeičia ir sudvasina. Visi daiktai, kuriems žmogus yra suteikęs kokią prasmę ar reikšmę, yra kultūros kūriniai ir turi kultūrinę vertę.

Klausimas, kurie daiktai turi kultūrinę vertę, kurie apreiškia dvasinį pasaulį? Tikrumoje visi tie, kuriuos žmogus yra palietęs, į kuriuos yra įdėjęs savo darbo, kartu savo dvasios ir savo sielos dalį. Kaikurie daiktai vien tuo, kad yra buvę tylūs žmogiškųjų darbų liudytojai, pasidaro reikšmingi, siejasi su tam tikrais dvasios turiniais, simbolizuojančiais tuos darbus. Jei mus džiugina mūsų tautiniai drabužiai, tai ypač todėl, kad mes žinome, kuriomis aplinkybėmis jie atsiradę, kokia meile ir rūpestingumu jie gaminti, kuriomis aplinkybėmis ir atsitikimais jie dėvėti. Tuo būdu jie tampa mums kažkas daugiau, negu tik gražus spalvų derinys. Jie įgyja gilesnės

prasmės, kuri per juos mums atsiskleidžia.

Čia išryškėja, kad kultūra visada yra susijusi su istorija: kultūra vyksta laiko tekmėje. Ji yra ne kas kita, kaip tie pėdsakai, kuriuos žmogus po savęs palieka pasaulyje, jį perkeisdamas ir praturtindamas. Nuolat priimdama šiuos perkeitimus ir patobulinimus, žmonija kyla kultūroje, turtėja dvasia. Jei žmogus viską turėtų pradėti nuo pradžios, jis visada liktų barbaras ir laukinis. Jei žmonės pakyla augščiau barbariškumo, tai todėl, kad senesniosios kartos pasaulį yra pripildžiusios visu tuo, ką jos yra mąstę, jautę, ko troškę. Visa tai sudaro kultūrą.

Bet neužtenka, kad praėjusiosios kartos palieka pasaulyje savo dvasinio gyvenimo pėdsakus, jo vertybes bei simbolius. Reikia tas palikimas iššifruoti, suprasti jo kalba. Žodžiu, reikia į kultūrą įaugti. Dalis mūsų jaunimo, gimę Lietuvoje ir ten baigę pradžios ir vidurinį mokslą, yra tvirtai įaugę į savo tėvų kultūrą ir net gamtinę aplinką. Kita dalis yra gimusi už tėvynės ribų, mokslus ėjusi svetimoje mokykloje ir įaugusi į svetimą aplinką. Bet tiek pirmieji, tiek antrieji, jei gimę iš lietuvių tėvų ir savo vaikystę bus praleidę *lietuviškoje* šeimoje, savo asmenybės pačiomis gelmėmis bus įaugę į lietuvių tautą ir kultūrą.

Klausimas, ar jie savo tautybės ir kultūros gali atsisakyti ir, nepažeisdami savo asmenybės, patys savęs nedegraduodami, ar gali prisiimti svetimą kultūrą? Naujausieji vertybių ir kultūros filosofai kaip Rickertas, Minsterbergas, Scheleris, Meseris, Hartmanas ir kt. yra įrodę, kad pereiti iš vienos kultūros į kitą yra neįmanoma. Sąlygos, kuriomis žmogus įauga į savo tautybę ir kultūrą, nebegali būt pakartotos, pereinant į svetimą tautybę ir kultūrą. Lietuviais esame todėl, kad lietuvybė sudaro mūsų žmogiškąją esmę, kad tai yra mūsų asmenybės dalis. Neigdami savo lietuvybę, neigiame patys save. Kas kartą yra kurios tautos nariu, negali jos atsisakyti, nepažeisdamas savo asmenybės, neprarasdamas savojo "AŠ".

Kad tai nėra tik romantiški žodžiai, matyt iš daugelio pavyzdžių. Savo tautos atkritėlių, renegatų likimas yra labai liūdnas. Kadangi kitos tautybės jie negali prisiimti, tai atsiduria pavojuje virsti tuščiadvasiais ir mažaverčiais žmonėmis. Tautybės praradimas reiškia dvasinių

turtų šaltinio praradimo ir visada parodo dvasinį skurdą. Tada žlunga kūrybinės galios, privalančios turtingo vidinio gyvenimo, kurio neturi su savo tauta ir kultūra ryšius nutrūkę žmonės. Būdinga, kad vadinamose "naujose žemėse", dėl nuotolio ar kitų priežasčių nutrūkusiose ryšį su senolių kultūros palikimu, viešpatauja didelė kultūros sekluma. Čia dažnai stačiai krinta akysna, kad žmonėms pasaulis yra ne kas kita, kaip tik juslėmis suvokiami daiktai. Jie neturi supratimo apie tai, ką praėjusios kartos šiems daiktams yra "pridėjusios", kaip jos galvojusios, jautusios, ką pergyvenusios ir ką tuose daiktuose atskleidusios. Apie tai jie nieko nežino. Pasaulis jiems atrodo tuščias ir lėkštas, be dvasinio rezonanso. Jie mato jame tik tai, ką akis pagauna, ką rankos apčiuopia. Bet kaip tik todėl atsiranda didelė gyvenimo tuštuma, kurios užpildyti negali nei išoriniai patogumai, nei modernios mašinos, nei visokios triukšmingos lenktynės bei rekordai.

3. Tempo ir gausos pavojai lietuviškumui

Atsidūrę užjūrio kraštuose, kurių kultūra skirtinga nuo lietuviškosios ir europinės, susiduriame su klausimu, kiek šiodvi skirtingos kultūros gali stovėti šalia viena antros, kiek jodvi viena antrai daro įtakos ir kaip nusistatyti šios įtakos atžvilgiu. Yra įrodyta, kad žmogus turi keistis ir keisdamasis nuolat tobulėti. Taip pat yra įrodyta, kad tikrasis žmogus yra tas, kuris lieka tvirtas ir patvarus kaip uola, kurio sprendimai turi būti nepajudinami ir neatšaukiami. Abi šios pažiūros turi pagrindo ir yra teisingos. Yra žmoguje dalykų, kuriuos jis gali keisti ir turi keisti, bet yra ir tokių, kurių keitimas reiškia savęs žlugdymą. Žmogus turi teisę ir daugeliu atvejų net pareigą prisitaikyti naujoms sąlygoms — bet su viena sąlyga — jis neturi prarasti savęs. Ši sąlyga galioja ir mūsų jaunimui, atsidūrusiam amerikinės kultūros aplinkoje.

Amerikinėje kultūroje kaip tik yra veiksnių, kurių ***besąlyginis*** teigimas veda į savęs praradimą ir asmenybės žlugdymą. Ryškiausiai tatai yra pavaizdavęs italų profesorius Enrico Castelli savo knygoje "Išsemtasis laikas" (Il tempo esaurito).

Jis būdingiausiu šios kultūros ženklu laiko tempą, kurį technika įspaudusi į visą gyvenimą. Tempas įveikė erdvę. Per keliolika valandų galime nuskristi iš šaltosios šiaurės iki tropinių pietų ir atvirkščiai. Vaizdai ir miestai pro mūsų akis prabėga, mums nespėjant įsigilinti ir jų suprasti. Į naują vietą mes neateiname, kaip anksčiau, pasiruošę ją suprasti, į ją įsigilinti. Kelionės mūsų vidaus nepraturtina.

Antras dalykas — milžiniška produkcija. Mes esame apipilami technikos gaminiais. Reklama mums juos įperša kaip "būtinus", kad netrukus vėl pirštų juos pakeisti kitais tokiais pat "būtinais". Mūsų dėmesys blaškomas tarp daugelio dalykų. Mes nepajėgiame nė į vieną įsigilinti ir patenkame į padėtį neurastenikų vaikų, kurie neišmintingų tėvų apipilami vis naujais žaislais, kuriais nespėja pasidžiaugti, ir yra nelaimingi.

Nekalbant apie darbą, kuris reikalingas šiems daiktams įsigyti, pats jų tvarkoje laikymas reikalauja daug laiko ir rūpesčio ir visam gyvenimui įspaudžia nuolatinio skubėjimo antspaudą. Šią skubą dar padidina technikos sukurtos pramogos: greitai slenkančios programos radijo, kino ir televizijos aparatuose ar kituose pasilinksminimuose. Visa tai drasko žmogaus sielą. Žmogus tampa chaotiškų, nesutvarkytų ir neišgyventų išorinių įspūdžių masė.

Tuo būdu žmogus praranda laiko pajautimą. Jo laikas susidaro iš palaidų dabarties momentų. Žmogus lieka be praeities: "neturi laiko" jai prisiminti, dabarties įspūdžiams su praeities išgyvenimais surišti. Bet laiko pergyvenimas sudaro žmogaus konkrečią egzistenciją. Kas praranda laiką, — praranda savo praeitį, savo atsiminimus, kurie kaip tik sudaro mūsų sielos turinį. Prarasdami laiką, iš tikro prarandame save, savo vidinį gyvenimą. O būdami be vidinio turinio, išblaškyti tarp negrįžtančių akimirkų, mes daugiau nebesame tikrai žmogiški, nebesame pilni žmonės. Išblaškyti tarp daugelio pabirusių momentų, be vidinio ryšio, mes nepajėgiame nieku domėtis, nes domėjimasis reiškia nuolat kintančių įspūdžių sustabdymą, prisirišimą prie ko nors vieno.

Trečias dalykas — techniškumas. Jį vertiname ir garbiname kaip išganymą. Bet techniškumas dar nėra kultūra. Čia dažnai kartojamas technikinės kultūros terminas iš tikro yra be turinio. Anot Castelli, technika tikrumoje yra tik žvėries

ištobulėjimas. Savo esme visi technikos išradimai yra ne kas kita, kaip ištobulinti laukinio įnagiai. Pats technikos išradimų vartotojas apie juos neturi jokio supratimo. Jam užtenka tik spausti tas ar kitas automobilio, radijo ar televizijos aparato mygtukas. O kadangi besąlyginis tų technikos priemonių vartojimas nepalieka vietos dvasios pažangai, tai toks vartotojas savo esme labai nedaug kuo skiriasi nuo savo primityvaus prosenolio, gyvenusio prieš tūkstančius metų.

Tuo būdu nekritiškas ir besąlyginis prisiėmimas čionykščio gyvenimo tempo, medžiaginių gėrybių apsto ir technikos vietoj kultūros, žodžiu, nekritiškas ir besąlyginis "augšto gyvenimo standarto" prisiėmimas žlugdo žmogų ir kultūrą.

4. Su Faustu, ar su Mefistu?

Fausto pagrindinė idėja yra priešingumas tarp medžiaginių ir dvasinių vertybių. Mefisto pažiūra medžiaginės vertybės yra vienintelės tikros vertybės, kurių žmogui pilnai užtenka. Fausto troškimas viską apimančios išminties, t. y. dvasinių vertybių, Mefistui atrodo tuščias žaidimas, einąs iš nepažinimo gyvenimo grožio ir malonumų. Mefistui atrodo, kad bus lengva įtikinti Faustą savo dvasinių troškimų išsižadėti, suteikiant jam elementarius malonumus. Todėl Mefistas veda Faustą smuklėn pas girtuoklius, bet Faustas tik pasišlykšti jais. Tada jis veda Faustą į juslinės meilės ir kitus malonumus, bet nesulaukia, kad Faustas pasakytų esąs patenkintas ir kad malonumų akimirka tegu tęstųsi amžinai. Pasitenkinimą Faustas išgyvena tik padaręs gerų darbų žmonėms, atlikęs augštą etinį reikalavimą. Tada jis miršta, ir jo siela yra išgelbėta, nes jis yra įrodęs, kad žmogus yra kas daugiau, nei tik gyvis.

Skeptikai ir cinikai galbūt tuo netiki. Ir moderniojo gyvenimo daugelis vadovų laikosi Mefisto pažiūrų. Tačiau žmoguje yra kažkoks "faustiškas polinkis", neduodąs žmogui pasitenkinti tik medžiaginiu būviu. Be abejojimo, žmogus nori būti turtingas, bet vien to jam neužtenka. Žmogus nori būt laisvas, gyventi bendruomenėje, kuri jį įkvepia ir atgaivina, nori gėrėtis estetinėmis vertybėmis, pažinti giliausius kosmo pagrindus, patenkinti savo religinius troškimus. Per tūkstančius me-

tų Vakarų žmogus yra susidaręs tam tikrus idealus, be kurių jis gyventi nepajėgia: žmonių meilė, užuojauta, tikėjimas žmogaus verte ir asmens laisve. Lietuviai yra šia prasme arčiau europiečių. Bet nesigėdykime to ir nesiduokim klaidinami čionykščio apsto gyvenimo tempo, technikos gaminių, glušinančios reklamos, pirktinės laikraščių išminties ar naktinių klubų gundymo. Mūsų nemoderniškumas vieną dieną gali mus pastatyti visų priešakyje. Neatsižadėkime savo praeities ir jos idealų, nes greit jie gali tapti rytdienos idealais. Branginkime lietuviškos kultūros vertybes ne todėl, kad lietuviškos, bet kad vertybės.

Amerikinės kultūros aplinka pati savaime mūsų nekeičia. Esame laisvi iš jos pasirinkti kas gera ir reikalinga. Mūsų kultūrai, mūsų tremties organizacijoms, mūsų mokykloms, mūsų kovai dėl laisvės daug kas iš amerikinio gyvenimo gali būti naudinga.

Mūsų jaunimas girdi daug priekaištų. Ateityje jų bus dar daugiau, nes jaunimas kaskart labiau įauga į svetimą žemę ir kultūrą. Svetimoj mokykloj jis gauna svetimą kalbą, istoriją, papročius. Bus nemaža tokių, kurie pamirš savo kilmę ir savo tautą. Tačiau tie, kuriuose lietuviška dvasia gyva, turi daugiausia galimybių prisiimtas amerikines vertybes įnešti ne tik į tremties bendruomenę, bet ir į pačią Lietuvą. Jaunimas vertintinas pagal tai, kiek jis tarnauja savo tautai. Tauta tėvynėje, ir ten ji išsilaikys, nepaisant persekiojimų ir gal būt kaip tik dėl persekiojimų. Tremties jaunimas gali tarnauti savo tautai, įnešdamas į jos gyvenimą naujos gyvybės. Jis bus vertinamas ne tiek pagal tai, kiek išlaikys tėvų kultūrą, kiek pagal tai, ar ir kiek šią kultūrą nušvies nauja kūrybine šviesa, atitinkančia laiko dvasią ir naujas sąlygas. Lietuviškos kultūros vertybės laukia parodomos kitoms tautoms, laukia iš jaunimo nušviečiamos nauja kūrybos ugnimi, patraukiančia pasaulio dėmesį. Jaunimas būtų nepateisinamas, jei jis išlaikytų tik tai, ką gauna iš tėvų. Jis turi daugiau duoti, negu gauna. Jis turi lietuviškosios kultūros vertybes paskleisti pasaulyje. Mūsų kultūra didinga, bet ji tampa menka, sustingdama savyje.

Pasisavinti lietuviškąją kultūrą, per jos prizmę žiūrėti į pasaulį, ją papildyti amerikinės kultūros teigiamais pradais ir išnešti į pasaulį—yra didysis dviejų kultūrų kryžkelėje brėstančio jaunimo uždavinys.

MANO GENERACIJOS PROBLEMOS

KĘSTUTIS SKRUPSKELIS, New York

Gimęs 1938. 3. 15 Kaune; mokėsi lietuvių gimnazijoje Scheinfelde ir High School Hartforde; nuo 1955 Fordhame studijuoja politinius mokslus ir filosofiją; studentų ateitininkų ir bendroje studentų organizacijose bei spaudoje reiškiasi aktyviai, kaip kitados jo tėvas dr. Ignas Skrupskelis, nukankintas bolševikų konc. lagery.

1. DVEJOPI SKIRTUMAI

Mano generacijos skirtumai nuo senesniosios yra dvejopi. Vieni kyla dėl skirtingos praeities, antri — dėl skirtingo reagavimo į dabartinę padėtį.

Senesnioji mūsų intelektualų generacija, kuri ir dabar tebedirba beveik visą lietuvišką kūrybinį darbą, yra išgyvenusi tautinį atgimimą ir Lietuvos valstybės atkūrimą. Lietuvos ateitis jai tada turėjo atrodyti daug žadanti, o Lietuvos valstybės išsilaikymas aksioma. Lietuvos valstybė su savo institucijomis buvo realybė. Šiai generacijai ji tokia ir tebėra, tik laikinai priešo okupuota. Bet okupacija vistiek turės baigtis, ir Lietuvos valstybė vėl bus tokia, kaip buvo. Todėl šiai generacijai nė nekyla jokio konflikto dėl pasirinkimo: Lietuva ar Amerika. Ji nenori, o iš dalies ir negali įsijungti į naująją aplinką. Jos dalis yra "apsikasusi" net visai lietuviškoje aplinkoje. Dirbdami lietuvių kultūrinėse organizacijose, laikraščių redakcijose ir kitur, šios generacijos lietuviai yra nuolat tokioje aplinkoje, kuri maža kuo skiriasi nuo buvusios savame krašte. Mažių mažiausia, ji yra lietuviška.

Visuomeniniame veikime šioji generacija stengiasi tęsti nepriklausomos Lietuvos tradicijas. Ji dirba seniai savo išmoktais metodais, stengiasi atkurti tremtyje tokias pat ir kiek galima daugiau tėvynėje turėtų organizacijų. Lietuviai visuomet buvo praeities garbintojai. Tas bruožas ypač gyvas ir šioje generacijoje. Lietuvos praeitis jai neišsemiamas svarstymų, ginčų, bet ir tautinės stiprybės šaltinis. Buvusi galybė ir seniai jau išnykusi Lietuvos didybė įkvepia ir palaiko šios kartos lietuvišką nusistatymą.

Daug ką bendra su šia generacija turi ir, pasakyčiau, *tarpinė generacija* tarp senesniosios ir manosios generacijos. Ta tarpinė generacija, nors pati

nedalyvavo nei Lietuvos atgimime, nei valstybės atstatyme, bet nuo pat mažumės alsavo lietuviška aplinka, brendo ir švietėsi nepriklausomoj Lietuvoje. Daugelis šioje kartoje yra pasisavinę ne tik bendrąsias tautines tradicijas, bet ir specialiąsias— Lietuvos akademinio jaunimo, o Lietuvoje ar V. Europoje įgytą savo inžinieriaus ar gydytojo profesiją jie nesunkiai pritaiko ir naujojoje aplinkoje. Suprantama, ši tarpinė generacija savo dvasia yra artimesnė senesniajai, ne manajai generacijai.

Mano generacija jau nėra pažinusi nepriklausomos Lietuvos. Geriausiu atveju ji turi šiek tiek pirmųjų vaikystės atsiminimų apie Lietuvą. Antra vertus, daugiau mažiau lietuviškoje aplinkoje ji yra gyvenusi tremtinių stovyklose Vokietijoje ar kitur V. Europoje. Tai žmonės tarp 16 ir 21 metų amžiaus. Vyresnieji jų jau gali turėti ir sąmoningesnių lietuviškų atsiminimų. Jaunesnieji grynos lietuviškos aplinkos arba visai neatsimena, arba visai ir nebuvo patyrę. Tatai labai ryškiai atsispindi šios generacijos tautinės dvasios gajume ir lietuviškosios bei amerikinės kultūros poveikio santykyje bei tų dviejų kultūrų pozityvios kūrybinės sintezės jieškojime.

Mano pasisakymas daugiau apsiriboja šios generacijos studijuojančiu jaunimu, tačiau tos pačios problemos tikriausiai kyla ir nestudijuojančiam šios generacijos jaunimui, tik gal nevisos vienodai aštriai.

Apie Lietuvą ir jos valstybinį gyvenimą ši generacija yra skaičiusi tik knygose ir šį tą girdėjusi iš vyresniųjų. Pati ji yra išgyvenusi tik Lietuvos valstybės žlugimą ir jo pasekmes. Maža to. Jos lietuviškąją aplinką sudarė ir tebesudaro tik nereikšminga lietuvių mažuma didžiulėje svetimųjų masėje. Faktiškai ši generacija dar nėra turėjusi progos galutinai apsispręsti pagrindiniais lietuvybės klausimais, nes, kol dar nepradėjusi savarankiško gyvenimo ir kūrybinio darbo, ji atitrauktai nė nesvarsto, katroje visuomenėje — lietuviškoje ar amerikinėje — dirbs. Ji negali dar nė pasakyti, ar turės noro kada nors grįžti į Lietuvą.

Neturėdama ryškesnio nepriklausomos Lietuvos vaizdo, neįaugusi į nepriklausomos Lietuvos visuomeninio gyvenimo tradicijas, ši generacija negali pasitenkinti nė senesniosios generacijos apspręstu dabartiniu lietuvių visuomeniniu gyvenimu, nė jo organizacinėmis formo-

mis. O jei šiame gyvenime kiek ir dalyvauja, tai tik dėl vyresniųjų impulso, bet ne iš savo noro ir patraukimo. Šios generacijos didžioji dalis lietuviškajam visuomeniniam veikimui yra inerti, o ir įtrauktieji į lietuviškąjį veikimą jokių naujų savo idėjų dar nėra iškėlę. Užtat ši generacija turi stiprų palinkimą jungtis į naująją gyvenamojo krašto aplinką, į amerikinį pasaulį, kuris jai žada daugiau duoti: augštą standartą, medžiaginę gerovę, patogumus. Tai yra amerikinės kultūros poveikio padarinys.

Ši generacija, savo giliausiuose pagrinduose būdama europinės kultūros, buvo staiga nusviesta į visai skirtingą amerikinę aplinką. Skirtumai tarp europinės ir amerikinės kultūros yra labai gilūs, esminiai. Amerikoje ryškiausia ir labiausiai vertinama yra vadinama *daiktinė* kultūra. Europine prasme *dvasinė* kultūra čia yra kažkaip sustingus ir, palyginant su technika, veik nedaro pažangos, tarsi jau nieko nauja nebūtų galima sukurti. Patys intelektualai, vadinami "eggheads", Amerikoje neturi daug įtakos visuomenei ir jos nelabai vertinami. Pats mokslas čia taip pat tevertinamas tiek, kiek gali būti praktiškai pritaikytas.

Kitoks amerikinės kultūros santykis ir su tautybe. Tautybės vaidmuo kultūrai čia kitaip vertinamas. Amerikietis tautinio charakterio įtakos kultūrinei kūrybai nepastebi ir nepripažįsta, nes jam visa kultūra yra techninė — medžiaginė. Amerikinės kultūros techniškumas, jos medžiaginis pobūdis ir žmogaus galvojimą formuoja kitokį, nei europinė kultūra. *Amerikinės kultūros žmogus yra praktiškas ir konkretus.* Jis nemėgsta svarstyti painių problemų, bet nori turėti greitą konkretų atsakymą ir jį tuojpat praktiškai išbandyti. Jis nori naujas idėjas tuoj pat pritaikyti, kad būtų naudos, kitaip jos jam neįdomios.

Atsinešusi, kad ir dažnu atveju nesąmoningai įdiegtą, europinės kultūros pagrindą ir stipriai veikiama amerikinės kultūros, manoji generacija yra šių dviejų kultūrų kryžminėje ugnyje. Suprantama, kad *galvojantis šios generacijos jaunuolis nuolat jaučiasi savo viduje skaldomas, draskomas.* Senose formose jis neišsitenka, o naujoji aplinka jį traukia į save. Ir, vietoj vyresniųjų supratimo ir paramos, jis dažniau išgirsta priekaištų, jaučia jam reiškiamą nepasitikėjimą, kartais net pasmerkimą.

2. NESIJAUČIAME TREMTINIAIS, BET NENORIME NĖ IŠEIVIAIS BŪTI

Idealu būtų, kad manoji generacija galėtų jaustis tremtinių generacija. Tremtinis, egzilas, politinis pabėgėlis tuo skiriasi nuo paprasto išeivio, emigranto, kad visada puoselėje viltį ir norą grįžti namo, tikėdamas susidarysiant grįžimo galimybę. Svetimame krašte jis jaučiasi gyvenąs tik laikinai. Savo pasitraukimą iš tėvynės jis jaučia tik kaip pareigą savo sugebėjimus panaudoti vienų vienam tikslui — atstatyti status quo ante, mūsų atveju — Lietuvą išlaisvinti iš sovietinės okupacijos.

Jei tremtinis dar nėra subrendęs žmogus, jo tikslas yra pasisavinti viską, ką svetimas kraštas turi geriausio, neatsisakant tačiau savo paveldėtosios kultūros, iki maksimumo išugdyti visus savo gabumus, kad juo naudingesnis galėtų būti savo *paliktajam* kraštui. Savo kūryba jis neįsijungs į svetimojo krašto kultūrą, kurios poveikis gali praturtinti jį, bet ne asimiliuoti.

Deja, mano generacija nesijaučia politiniais pabėgėliais. Mačiusi tik valstybės žlugimą ir tebegyvendama jo pasekmes, ši generacija neturi pasitikėjimo Lietuvos ateitimi ir nėra tikra (tikrumą suprantant tikėjimo, ne žinojimo prasme), kad tremtis galėtų veikiai pasibaigti. Šiai generacijai kyla abejonės, ar Lietuvos valstybė gali atsistatyti. Tarptautinių santykių raidoje ji mato visiškai priešingas tendencijas. Didžiosios galybės Lietuvos likimu nėra tiesiogiai suinteresuotos, o patys lietuviai negali Rusijos įveikti. Gyvendama milžiniškoje valstybėje, ši generacija jau prisiėmė viską gyvenime matuoti pagal tūrio, turto ir medžiaginės galios saiką. Šiokiu saiku seikėjant, Lietuva pasidaro labai mažutė ir nereikšminga. Tai taip pat amerikinės kultūros poveikio rezultatas.

Nesijausdama politiniais pabėgėliais, ši *generacija visdėlto nenori tapti ir paprastais išeiviais ir visai įsijugti į naujojo krašto gyvenimą, užsiangažuoti dirbti tik naujojo krašto gerovei, su gimtuoju kraštu nutraukiant beveik visus ryšius.* Nepaisydama ją kamuojančių abejonių dėl Lietuvos politinės ateities, ji jaučia savyje tam tikrą balsą, kuris ją šaukia dirbti gimtojo krašto naudai. Jos negali patenkinti vadinamas airiškas ryšys su tėvyne, apsireiškiąs šv. Patriko dieną žalios spalvos demonstravimu.

Nesijausdama egzilais ir nenorėdama paprastais ateiviais aklimatizuotis naujame krašte, manoji generacija kažkaip instinktyviai dairosi savojo kelio, pasakyčiau, tam tikro vidurio tarp egzilo ir išeivio. Tai nėra lengva. Jau dabar galima konstatuoti, kad tam tikra šios generacijos dalis yra amerikiniu keliu pertoli nuėjusi ir savajai tautai nubyrėjusi. O ir ta dalis, kuri pasiryžusi išsilaikyti lietuviškoje plotmėje, kuri nenori pasidaryti tik Lietuvos bičiuliais, kokiais gali būti ir kiekvienas kitatautis, bet visur ir visada nori išlikti ir reikštis lietuviais, gindama savo tautinę individualybę, turi ne tik nuolat budėti, bet ir kovoti savo viduje.

3. PRAKTINIAI SUNKUMAI IR KAIP JUOS PALENGVINTI

Manoji generacija yra dvikalbė. Jai jau yra lengviau ir mąstyti angliškai. Anglų kalboje ji lengviau randa savo minčiai tikslesnių išsireiškimų. Lietuvių kalbos žodynas jai atrodo neužtenkamas visiems gyvenimo reikalams, ypač moksliniams darbams. Todėl suprantama, kad net ir tie, kurie linkę save kontroliuoti, kad nemąstytų angliškai, turi nuolat vargti, jieškodami savo mintims lietuvių kalbos išsireiškimų. Šį kalbinį sunkumą senesnioji generacija nevisada supranta ir iš to padaro toli einančias išvadas: jaunimas nebrangina savo gimtosios kalbos. Šis priekaištas kaip tik neigiamai veikia ir nevieną jauną žmogų atbaido nuo lietuviškos plotmės ir pastumia į amerikinę.

Kitas sunkumas kyla iš to, kad manoji generacija, pagrįstai ar nepagrįstai — kitas klausimas, *neturi pasitikėjimo savo tautos kultūriniais laimėjimais.* Neturėdama praktinės galimybės lietuvių literatūrą, mokslą, meną pažinti iš tiesioginių šaltinių, ši generacija priversta naudotis netiesioginiais. Susipažinusi su tos ar kitos kūrybos srities garsenybėmis, ji patiria, kad švedas Par Lagerkvist gavo Nobelio premiją, kad Ibsenas įtrauktas į dėstomuosius šio universiteto dalykus, kad išėjęs koks naujas Camus romanas, bet niekur neaptinka lietuvio. Tatai ją nuteikia, kad lietuvių kūryba, lyginant ją su didžiais kūrybos laimėjimais, yra nereikšminga, nors faktiškai tatai dar nerodo lietuvių literatūros menkumo. Pati lietuviškoji kritika lig šiol nėra gelbėjusi manajai generacijai susidaryti teisingą nuomonę apie tautinės kūrybos lygį.

Kas pasakyta apie literatūrą, tinka ir mokslui, ir filosofijai ir muzikai. Lietuviui malonią išimtį sudaro tik dailės menas, kuriame turime ir lietuvių, pasiekusių pasaulinį garsą.

Trečiasis sunkumas, su kuriuo manoji generacija turi bėdos, yra *Lietuvos praeitis* — tolima ir artimoji. Lietuviai mėgstame didžiuotis savo tautos praeitimi. Tautinio atgimimo laikais Lietuvos praeitis vaidino labai reikšmingą vaidmenį. Tada buvo vertingos ir Narbuto ir Daukanto istorijos. Lietuvių didesniam pasitikėjimui savimi sukelti Lietuvos praeitis buvo piešiama tik labai šviesi ir didinga. Nepriklausomos Lietuvos istorikai ir šių dienų rašytojai ta herojine praeitimi dažnai stengiasi pagrįsti mūsų tautines aspiracijas. Bet mūsų sąlygomis tas argumentas neturi vertės. Atvirkščiai, čia mes susiduriame su Lietuvos istorijos kontraversinių faktų, įvairių unijų, visai skirtingomis interpretacijomis. Įpratę prie lietuviškos interpretacijos, pasijuntame lyg prakiurusiame laive. Juo labiau, kad naujoji mums versija dažnai grindžiama, atrodo, rimtais argumentais. Pvz. iš lietuviškų vadovėlių Vytauto Didžiojo teisinė padėtis visai kitaip atrodo, negu iš mums dabar teikiamųjų. Tatai sukelia netikrumo jausmą, kai tenka Lietuvos reikalas savo kolegoms ar šiaip amerikiečiams aiškinti ar nuo priekaištų ginti.

Antra vertus, kai tau sako, kad Lietuva mažytė, kad jos ateitis neaiški, kad jos kultūriniai laimėjimai nežinomi, tai visam tam priešinga kryptimi atsukti neužtenka kartoti apie mažų tautų teises ar mūsų herojišką praeitį, nes tatai amerikiečiui dar nepakankami mūsų teisių į nepriklausomybę įrodymai. *Konkrečiai galvojąs, daiktinę kultūrą ir technikinę pažangą visų pirma vertinąs amerikietis galima įtikinti tik konkrečiais argumentais apie nepriklausomos Lietuvos technikinę pažangą, ūkinės gerovės pakilimą, kūrybinius laimėjimus.* Deja, manosios generacijos lietuvis studentas neturi konkrečių duomenų apie nepriklausomos Lietuvos laimėjimus. Jis juo mažiau gali ką teigti, kiek Lietuva galės pasiekti, nepriklausomybę atgavus.

Tokia padėtis nėra naudinga nei manajai generacijai, nei pačiam Lietuvos reikalui. Sunkumams palengvinti norėčiau pateikti porą sugestijų.

1. Reikia sustabdyti lietuvių studentų išsibarstymą JV universitetuose, mėginant telkti

bent po keletą, kad galėtų tautiniu atžvilgiu būti vienas kitam atrama.

2. Vyresniosios generacijos intelektualai turėtų reguliariai kviestis po keletą manosios generacijos studentų ir draugiškai diskutuoti visus opiuosius lietuvybės klausimus. Oficialus vien per organizacijas bendravimas nėra pakankamas. Tik, sakyčiau, intymesnis vyresniosios, ypač tos tarpinės ir manosios generacijos bendravimas įgalintų manąją generaciją prisiimti tautines tradicijas ir susidaryti tvirtesnį ryšį su gimtuoju kraštu.

3. Labai svarbus objektyvus autentiškas Lietuvos istorijos kontraversinių faktų nušvietimas, net jeigu tatai ir neatitiktų mūsų tautinės ambicijos. Lygiai svarbu kritiškas Lietuvos kultūrinių laimėjimų palyginimas su kitų tautų kūryba. Tik tuo keliu galima atitiesti pašlijęs manosios generacijos pasitikėjimas lietuviškos kultūros lygiu ir Lietuvos praeitimi.

4. Vyresnioji ir tarpinė generacijos į manąją generaciją visada turi žiūrėti ne lietuviškosios, bet amerikinės aplinkos žvilgiu, nes tik visų bendromis pastangomis galime šios aplinkos poveikį manajai generacijai pozityvia linkme kreipti.

LIETUVIŲ TAUTA garbingai pasirinko pirmąjį erškėčiais nuklotą kelią — žadėjusį iš pat pradžios didvyrišką kovą, prometėjiškus kentėjimus, bet ir galutinio išsivadavimo viltį, nes kiekvienas tvirtas pasiryžimas laimėti iš esmės laimėjimo pradžia. Ir mes galime būti dėkingi Apvaizdai, nulėmusiai mūsų tautai tą kovos bei skausmo kelią.

STASYS ŠALKAUSKIS

MŪSŲ JAUNIMO PERSPEKTYVOS YRA MŪSŲ PAČIŲ RANKOSE

B. VAŠKELIS, Toronto, Canada

Lietuvoje baigė 4 gimnazijos klasių kursą, Luebecke įsigijo brandos atestatą, Toronte technikos mokykloje 4 metų architektūros ir statybos kursą, o nuo 1954 Toronte studijuoja universitete. Veikia skautuose, dabar yra Kanados lietuvių studentų sąjungos pirmininkas ir T. Žiburiucse studentų skyriaus redakcijos narys.

I.

Kalbant apie jaunimo ateitį, tenka remtis dabartimi. Šiandieninis jaunimas yra rytdienos senimas. Kokia yra dabartis, tokia bus ir ateitis. Todėl, norėdami projektuoti mūsų jaunimo lietuvybės ateitį ir bandydami statyti užtvankas besibraunančioms į lietuvių čionykštę bendruomenę svetimybėms, pirmiausia turime realiai vertinti dabartį.

Apskritai šiandieninė lietuvybės padėtis šioje Atlanto pusėje dažnai piešiama gražesnėmis spalvomis, negu tikrumoje yra. Darbai stengiamasi padidinti, jų vertė — padauginti, klaidos ir negerovės — palikti nuošaliai. Betgi padėčiai objektyviai suprasti neužtenka tik džiaugtis viskuo, kas dar lietuviška, ar lietuviškai perteikiama, nes tai daugiau siejasi su vyresniąja karta. Padėčiai objektyviai suprasti neužtenka ir vien paskatų bei akstinimų jaunimui, kad jungtųsi į vyresniųjų lietuvybės darbą, užsimerkiant prieš visa tai, dėl ko vyresniosios kartos vadovaujamo darbo gretose tokie reti jaunimo veidai. Padėčiai objektyviai suprasti neužtenka ir atsiremti tik atskirais pavyzdžiais, išleidžiant iš akių visumą. Pagaliau, padėčiai objektyviai suprasti neužtenka ir vien matyti nutautimo grėsmė, pripažinti laiko neigiamas poveikis nuo savo kamieno atplėštai tautos šakai ir apgailestauti senosios išeivijos prieauglio likimas. Mūsų lietuvybės padėties objektyvus supratimas visų pirma privalo *išsiaiškinti bei įsisąmoninti, ar yra ir kiek pozityvių priemonių mūsų jaunimo nutautimo procesui sulaikyti ar bent sulėtinti.* Pastarąja prasme ir norėčiau pasvarstyti mūsų jaunimo perspektyvas.

II.

Paprastai po jaunatviško audringo veržlumo tarpsnio jauni-

mas kaip patvinusi pavasario upė vėl atslūgsta į tėvų gyvenimo vagą ir daugiau ar mažiau tęsia vyresniosios kartos darbus. Bet mūsojo jaunimo čionykštė padėtis yra daug kuo skirtinga nuo įprastinės jaunimo padėties laisvame ar net ir pavergtame, bet savame krašte. Mūsų čionykštis jaunimas ne tiek savo tėvų, kiek svetimųjų įtakos yra veikiamas. Bepigu buvo nepriklausomoje Lietuvoje. Ten jaunimas savaime nejučiomis įaugo į tautinę aplinką. Jaunųjų idėjos, polėkiai bei darbai buvo ne kas kita, kaip tik to paties tautos kamieno tos pačios žemės sultimis mintančios naujos atžalos. Ogi mūsų čionykštis jaunimas savo tautinę dvasią turi gaivinti ir stiprinti tik trupiniais iš vaikystės tolstančių prisiminimų, iš vyresniųjų pasakojimų, iš knygų ar iš kitų netiesioginių lietuvybės versmių. Šis jaunimas stokoja tiesioginio ryšio su savo tauta bei jos kultūra. Jo tautinės sąmonės bei dvasios formavimo ir ugdymo svarbiausias, o esamomis aplinkybėmis ir vienintelis veiksnys yra tik vyresniosios kartos čionykštė lietuvių bendruomenė. Todėl, svarstydami čionykščio mūsų jaunimo perspektyvas, pirmiausia turime atsakyti klausimą, *kaipgi faktiškai yra su čionykštės vyresniosios lietuvių kartos misija jaunimui?*

III.

Yra faktas, kad mūsų vyresnioji karta nebepajėgia efektyviai prabilti į jaunimo širdį. Veltui ji jaunimo kryžkelėse kala skambiais vardais kelrodžius. Veltui jos ugningi pagraudenimai tautinių švenčių ir kitomis progomis. Veltui pamoksliniai straipsniai apie jaunimo pareigas savo tautai ir žemei. Kai žodžių nelydi juos patvirtinantieji darbai ir nuoširdumas, vyresniosios kartos prašantieji, skatinantieji ar įspėjantieji balsai nesujudina jaunų širdžių ir nepalenkia valios.

Jaunimas pasigenda vyresniojoj kartoj tolerancijos, atlaidumo. Nemato ar retai temato šviesių asmenybių, kurios, nepaisydamos pasaulėžiūrinių ar partinių etikečių, nuoširdžiai sveikintų kiekvieną tikrai lietuvišką pasireiškimą, nematuodamos jo tik dešinės ar kairės specifiniu masteliu. Jaunimas vyresniojoj kartoj nemato nei pavyzdžių, nei vadovų. O vyresniosios kartos visuomeninės veiklos priemonės ir metodai jaunimui atrodo atgyvenę ir neefektyvūs. Jaunimo akimis čionykštės tautinės mūsų bendruo-

menės vyresnioji karta jai duoto egzamino nėra kaip reikiant išlaikiusi ir todėl netinkanti vadovavimo pareigoms. Net ir buvę jaunimo autoritetai šiandien yra kažkaip nuo jaunimo atitrūkę ir izoliavęsi tik siauruose rateliuose. Ir jie jau nebepajėgia uždegti ir patraukti jaunimo masių.

Todėl nenuostabu, kad čionykštis mūsų jaunimas vis labiau linksta ieškoti savo atramai autoritetų šalia lietuvių bendruomenės. Net tam tikra dalis ir to mūsų jaunimo, kuris jau buvo įstatytas į lietuviškąjį kelią ir įjungtas į lietuvių organizacijas, po kurio laiko palieka lietuvių bendruomenę ir nueina į svetimuosius. Vėlgi tam tikra dalis čionykščio mūsų jaunimo, net ilgėlesnį laiką aktyviai dalyvavusio tautinėse mūsų organizacijose, ilgainiui pasijunta išaugusi tų organizacijų uždavinius bei veikimo metodus ir kažkaip savaime nutrūksta su tomis organizacijomis savo ryšį ir, nerasdama sau pritapti tinkamos kitos lietuvių organizacijos, pasidaro pasyvi lietuviškojo gyvenimo stebėtoja. Tai lietuviškosios veiklos apyvartai įšalęs kapitalas. Ir tik, palyginti, negausi dalis jaunimo, dalyvavusio jaunimo organizacijose, savo lietuviškąjį idealizmą įstengia išlaikyti gyvą ir išėjęs į savarankišką gyvenimą. Tačiau klausimas, *kiek tokių idealistų beturėsime po dešimties ar dvidešimties metų!* Yra faktas, kad jaunimo telkimas į dabartines organizacijas vis labiau sunkėja. Studijuojančiųjų augštosiose mokyklose vis daugėja, bet tik dalis jų įsijungia į dabartines lietuvių studentų organizacijas. Tai labai aiškiai mato ir ateitininkai, ir santariečiai, ir skautai ir bendrosios studentų organizacijos. Tai tam tikras SOS mūsų tautinei bendruomenei.

IV.

Nusikaltimas būtų nuvertinti čionykštės lietuvių vyresniosios kartos pastangas ir aukas, keliant Lietuvą iš skurdo ir išvedant į laisvą gyvenimą Vyresnioji karta dirbo kaip mokėjo, bet dirbo iš širdies. Kartais ir klydo, bet iš klaidų mokėsi. Yra faktas, kad jos darbų rezultatai buvusiai nepriklausomai Lietuvai tikrai buvo milžiniški. Dalis vyresniosios kartos ir čia, kaip tremtiniai ar kaip išeiviai, tebeaukoja savo jėgas ir laiką įvairiems darbams Lietuvai. Kiekvienoje lietuvių kolonijoje nesunku pastebėti vyresniosios kartos pasiaukojimo bei idealizmo pastangų. Tiesa, tos idealistinės pastangos dėl vyresniosios

kartos nevieningumo ir tarpusavinių kivirčų dažnai būva nesėkmingos ar neatneša tiek pozityvių rezultatų lietuvybei, kiek galėtų atnešti. Ogi jaunimo jos nepatraukia dar ir dėl to, kad nesuderintos su laiko dvasia. Pvz. jaunimas nestengia jau įsigyventi į vyresniosios kartos tiesiogiai išgyventą praeitį. Vyresniosios kartos didžiavimasis ta praeitimi jaunimui atrodo tolygus didžiavimuisi sudužusios brangios vazos šukėmis, tarsi šukės galėtų atstoti pačią vazą, kuri faktiškai rusų bolševikų jau eilė metų kaip yra sudaužyta. Lietuvos nepriklausomybės šūkis čionykščio mūsų jaunimo nei žavi, nei patraukia. Dėl to vyresnioji karta skundžiasi jaunimu, o jaunimas savo ruožtu kaltina vyresniuosius, nors faktiškai nei tie, nei tie nieku nėra dėti.

Nekalta vyresnioji karta, kad, savo geriausias jėgas atidavusi tėvynės gerovei ir pažangai kurti, dabar savo gyvenimo saulėlydyje žiaurių aplinkybių išblokšta iš savojo krašto, nepajėgia prie naujos aplinkos prisitaikyti ir jaunajai kartai nesugeba įkvėpti savosios jaunystės kadaise gyvento tautinio idealizmo dvasios polėkių. Suprantama, šios kartos mintys ir troškimai nuolat plaukia į anapus Atlanto, į gintaro žemę, kurioje prabėgo gražiausios jos gyvenimo ir išsipildymo dienos, kuriai ji skyrė savo talentus, sugebėjimus, savo išmintį ir sveikatą, o kartais rizikavo ir savo gyvybę.

Lygiai yra nekaltas ir čionykštis mūsų jaunimas, kad, tų pačių žiaurių aplinkybių išblokštas iš gimtojo krašto dar nespėjęs į jį įaugti, negali suprasti vyresniosios kartos sentimentų praeičiai ir nenuovokos, kad stovėjimas gyvenimo srovėje dar nereiškia, jog ir pati srovė stovi.

Konkrečiai vyresniosios kartos ir jaunimo santykių kompleksas arba vyresniosios kartos misija jaunesniajai pozityviai gali būti sprendžiami, tiktai nepaneigiant nė katros kartos psichologijos ir pripažįstant, kad jaunimas savo ateities negali aukoti praeičiai, kad ir kaip ji būtų buvusi graži ir didinga. Suprantama, visokiu atveju vyresniosios—jaunesniosios kartų santykių klausimo atsakymas turi atsiremti lietuviškąja plotme.

Tais konstatavimais nenoriu nuvertinti nei vyresniąją kartą, nei jos vadovaujamas organizacijas. Bet, vertindami dabartį ateities perspektyvoje, negalime užsimerkti prieš faktą, kad veik visa dabartinė vyresniosios kar-

tos vadovaujama veikla ir jos metodai nėra užtenkami čionykščio mūsų jaunimo lietuvybei net dabartinėje padėtyje išlaikyti, nekalbant apie padėties pagerinimą. Dabartinė lietuviškoji veikla, palyginta su svetimos aplinkos skleidžiamu nulietuvėjimu, yra tik senovinio medinio arklo vaga, kai nulietuvėjimas čionykščio mūsų jaunimo dvasią tarsi traktoriniais daugiavagiais purena.

V.

Šiokiomis aplinkybėmis mūsų jaunimo perspektyvos atsimuša į dilemą: *ar jaunoji karta turi rikiuotis į vyresniąją, turi jungtis į vyresniosios kartos vadovaujamas organizacijas ir senaisiais metodais tęsti lietuviškąjį veikimą? Ar jaunesnioji karta, nors ir nepaneigdama vyresniųjų patirties ir talkindama jų vadovaujamiems veiksniams bei organizacijoms, pati turi lietuvių bendruomenėje reikštis savarankiškai ir per savas organizacijas?*

Teoretiškai pirmoji galimybė dažnam gali pasirodyti tinkamesnė. Gali atrodyti ideali padėtis, jei čionykštis mūsų jaunimas ar bent didžioji jo dalis pajėgtų įsijungti į vyresniosios kartos veikimą ir jį pratęstų. Praktiškai tačiau, kaip jau augščiau yra konstatuota, ši galimybė pasirodė mūsų jaunimui nepritaikoma. Jaunimas nenori maišytis į vyresniųjų tarpusavinius barnius bei kivirčus. Susiskaldėte, susiniovėte ir tą savo košę srėbkitės patys, nes mes jos neviršiname, — galvoja jaunimas. Jis negali suprasti, kodėl jam nedera dalyvauti kad ir kurios vienos grupės suorganizuotoje lietuviškųjų reikalų demonstracijoje svetimiems. Tokiame atsiribojime jaunimas įžvelgia tik siaurą partiškumą, deja, pastatytą augščiau bendrojo lietuviškojo labo. Tad jaunimas niekaip negali pritapti prie vyresniosios kartos nuotaikų.

Besistengdami jaunimą irikiuoti į vyresniosios kartos kelią, po kelerių metų lietuvybės tęstinumą galime išvysti labai apverktinoje padėtyje. Ir tiesiog skaudu, kad vyresnioji karta lig šiol šiuo atžvilgiu nėra parodžiusi nei sveikos nuovokos apie tikrą jaunimo lietuviškųjų reikalų padėtį, nei praktiškų pastangų atsiliepti į jaunimo gyvybines problemas. Atrodo, kad vyresnioji karta vis dar tebesitiki savo įvairiomis vilionėmis ir pamokslais patrauksianti jaunimą, nors šiokios pastangos aiškiai pasmerktos nepasisekti, nes, kaip senosios išeivijos prieauglio likimas ir dabartinės

tremties patyrimas moko, jos nesulaukia jaunimo nuoširdaus atgarsio.

Antra vertus, atsisakymas įsprausti jaunimą į vyresniosios kartos gretas šiai kartai reiškia bent dalinį arba ir visišką atsisakymą savo grupinių ateities svajonių bei siekimų, o kartais ir turimų visuomeninių pozicijų. Taigi pati vyresnioji karta jaunimo atžvilgiu yra prieš dilemą.

Norėdami efektingai prabilti į jaunimą ir jį uždegti nauju ryžtu, norėdami jaunimo jėgas įjungti į lietuviškąjį darbą ir jį sustiprinti, norėdami jaunimą įauginti į lietuviškąją kultūrą ir per jį priaugančiajai kartai perteikti tautinę sąmonę ir tautines tradicijas, turime ne vien tik naujais autoritetais jaunimui užimponuoti, bet privalome ir jaunimo psichologijos gilesnio supratimo, ir daugiau atidos jaunimo problemoms, ir mažiau praeities kopijavimo. Maža to. Jaunimui lietuvių bendruomenėje išlaikyti privalome ir laiko bei vietos sąlygoms pritaikytos, tolerancijos ir pasiaukojimo dvasia alsuojančios, savo metodais jaunimą patraukiančios ir jo nuotaikas atitinkančios lietuviškojo veikimo organizacijos. Mūsų pedagogai ir sociologai, ypač mūsų jaunieji pritaikomosios psichologijos daktarai turėtų savo žiniomis bei patyrimu prisidėti, nustatant lietuviškojo organizuoto veikimo priemones ir metodus, ypač atsižvelgiant į jaunimo perspektyvas, į jo dvasios struktūrą ir nuotaikas, į aplinkos veikimą ir visokias kitokias dvasines ir medžiagines sąlygas. Jaunesniosios kartos perspektyvos, mano supratimu, įtaigoja šios kartos tam tikrą atsiribojimą nuo vyresniosios.

VI.

Atsiribojimą nuo vyresniosios kartos noriu suprasti kaip jaunimo savarankišką veikimą, talkinant vyresniesiems ir su jais bendradarbiaujant. Jeigu norime dabartinę jaunimo lietuviškųjų reikalų padėtį pagerinti, tikrai turime surasti mūsų jaunimui ir senimui vieningos, nors ir nevienodos, lietuviškosios veiklos bendrą pagrindą. Jaunimas su vyresniąja karta žengs į tą patį tikslą, nesivilkdamas tik vyresniosios kartos uodegoje, nebūtinai vienaip su vyresniaisiais išsirikiavęs ir nebūtinai tą pačią organizacinę uniformą dėvėdamas. Jaunimas gali į savo tautinę bendruomenę ateiti su naujomis idėjomis, su originaliais polėkiais ir lig šiol nemėgintais metodais. No-

riu tikėti, kad toks naujas vėjas jaunimo burėms visos lietuvių bendruomenės tautinį laivelį galėtų išplukdinti į platesnius ir gilesnius lietuviškojo veikimo vandenis ir išsklaidytų vyresniosios kartos įtarimus bei nepasitikėjimą jaunimo idealizmu ir lietuviškomis nuotaikomis, o sykiu garantuotų dar jaunėlesnei priaugančiųjų kartai tautinį sąmoningumą, nes kelias į jauniausiuosius tik per jaunesniuosius.

Be abejojimo, senose veikimo formose ir senoje dvasioje sustingę konservatoriai prieš tokį jaunimo savarankiškumą gali šiaušti ir šaukti, kad tuo sudaromas ar didinamas pavojus nutolti nuo lietuviškųjų tradicijų ir t.t. Tačiau jaunimas jaučia, kad jau labai pribrendęs laikas gyvybinės reikšmės lietuviškiesiems klausimams pajudinti iš kryžkelės, nes antraip jie neatsakomi. Norėdami padėtį taisyti, neturime bijotis ir skaudesnių operacijų. Savo visuomeninį subrendimą, pajėgumą ir vieningą tarpusavinį bendradarbiavimą jaunimas jau yra pademonstravęs, tiek organizuodamas jaunimo peticiją, tiek rengdamas bendrą jaunimo Vasario 16-sios minėjimą, tiek kviesdamas jaunimo kongresą. Tai atskiri reikšmingi įvykiai, rodantieji, kad jaunimas gali ir pastoviai vieningai reikštis ne tik bendros studentų sąjungos plotmėje. Maža to.

VII.

Šalia atsiskyrimo nuo vyresniųjų yra būtina reforma ir pačių esamų jaunimo organizacijų. Keldami šiokios reformos reikalingumą, turime mintyje klausimus: ar dabartinės mūsų jaunimo organizacijos pajėgia išugdyti savo narius tinkamus tautinės bendruomenės uždaviniams atlikti; ar dabartinės mūsų jaunimo organizacijos pajėgios savo narius paruošti lietuvybės tęstinumui; ar ir kiek jos savo veikimo programomis ir jų vykdymo metodais yra priaugusios mūsų jaunimo dvasią, uždavinius ir nuotaikas; ar ir kiek jų veikla ir priemonės tinka čionykščiam gyvenimui, tiek jaunimą į organizacijas telkiant, tiek jį organizacijos priemonėmis formuojant lietuvišką.

Dabartinėms jaunimo organizacijoms dažnu atveju vadovauja o dar dažnesniu atveju lemiamos įtakos daro vyresnieji. Kas čia negera? Negera čia yra tai, kad tokia vyresniųjų įtaka bei sprendimai dažniausiai remiami visai kitomis aplinkybėmis įgytu patyrimu ir todėl neatitinka laiko dvasios ir jau-

nimo psichologijos. Pvz. kaikas mėgina čionykštėje aplinkoje skiepyti jaunimui iš Europos atsigabentas politines nuotaikas, nors čionykštėje aplinkoje jos suvis neįskiepijamos. Negera čia ir tai, kad, bevadovaudami jaunimo organizacijoms, vyresnieji į tą vadovavimą taip įpranta, kad, ir išaugę vadovaujamos organizacijos uždavinius, nenori vadovavimo užleisti jaunesniesiems, baimindamiesi, kad be jų organizacija nepakriktų ar jaunimas nenuklystų, apleisdamas organizacijos reikalus ir t.t. Jaunimą tatai veikia neigiamai, juo labiau, kad jis žino nevieną tokį tarp vyresniųjų savo laiku dar jaunesnio amžiaus ir mažesnio patyrimo vadovavusį jaunimo organizacijai. Negera čia ir tai, kad vyresniųjų vadovavimas dažnai bando taikyti esamoms sąlygoms nepritaikomas ar netinkamas programas, netinkamus pasenusius nuostatus ar papročius. Tatai tik demoralizuoja ir nuo organizacijos atstumia jaunimą.

Esamų jaunimo organizacijų reforma ypač turėtų atsižvelgti į jaunimo dvasios bei nuotaikų skirtumus. Pvz. vadinamoji "Rock and Roll" karta — jaunimas tarp 14 ir 18 metų — labai skiriasi ne tik nuo V. Europos stovyklose brendusiųjų, bet jau ir nuo šiek tiek vyresnių šioje Atlanto pusėje brėstančiųjų. Pvz. aiškus skirtumas mūsų studentuose tarp vadinamų "fuksų" ir vyresniųjų kursų studentų. Būdinga, kad "fuksai" apskritai yra labai abejingi lietuvių studentų organizuotam veikimui.

Esamų jaunimo organizacijų reforma turėtų liesti ir tautinių papročių bei tradicijų praktiką. Mūsų gyvenamoji aplinka mūsų tautinių papročių bei tradicijų praktikavimui nėra palanki, o kartais net turime sunkumų savo tautinius papročius bei tradicijas praktikuoti. Todėl neatrodo tikslingas užsispyrimas šiuo atžvilgiu neatsižvelgti į gyvenamąją aplinką. Reikalingas tam tikras susiderinimas, kurio mūsų jaunimo organizacijos nevisada paiso ir tuo nepaisymu dalį jaunimo atstumia nuo tautinių papročių bei tradicijų praktikavimo iš viso.

Per šimtmečius ugdytos mūsų tautos gražiosios tradicijos yra gyvos tik dėka tinkamo jų perdavimo iš kartos į kartą. Laiko srovėje vienos jų tobulėjo naujomis variacijomis, kitos gilesnių šaknų nepajėgė įleisti ir yra užmirštos. Jaunimas tradicijas prisiima ne kieno verčiamas, bet savo laisva valia. Kad jo valia į tradicijas ir pa-

pročius linktų, juose turi būti kas patrauklaus, gražaus, įdomaus, vertingo. Tik tuos papročius jaunimas praktikuos ir brangins, kuriuos bus įsisąmoninęs, pamėgęs ir, kuriuos praktikuodamas, jaus pasitenkinimą. pvz. jei kas mėgintų mūsų mergaitėms įkalbėti, kad jos grįžtų prie lietuviškos tradicijos gyventi nedažytomis lūputėmis, tas būtų iš anksto pralaimėjęs. Lygiai yra daug kuo ir daug kartų keitusis šokių tradicija. Buvo madingos valencijos, madingi čarlestonai. Buvo svingo dienos. Šiuo metu tuščios pastangos vardan tradicijos kovoti su "Rock and Roll". Jokia konservatizmo dvasia nepajėgtų nuo to šokio jaunimo sulaikyti, o tik pastūmėtų jo dalį į svetimuosius.

VIII.

Svarstydami jaunimo perspektyvas, negalime aplenkti ir jaunimo tarpusavinio tarporganizacinio bendravimo ir bendradarbiavimo. Organizacinė ar ideologinė izoliacija mūsų sąlygomis lietuviškuoju požiūriu nepateisinama. Bendromis pastangomis vykdydamas bendruosius tautinius uždavinius jaunimas ne tik gali geriau tiems uždaviniams pasitarnauti, bet ir geriau suprasti skirtingus ideologinius nusistatymus, ir išsiugdyti džentelmenišką respektą skirtingoms nuomonėms ir įprasti į objektyvią, konstruktyvią idėjinių priešininkų kritiką bei objektyvų nuopelnų pripažinimą savo konkurentams. Tarporganizaciniam jaunimo bendravimui ir bendradarbiavimui gražiai pasitarnauja bendri suvažiavimai, kongresai, šventės. Didelis žingsnis šia prasme būtų žengtas į priekį, jei jaunimas turėtų ir bendrą savo spaudos organą, aplink kurį galėtų spiestis visi jaunieji plunksnos žmonės. Tai būtų ne tik tarpideologinės tolerancijos mokykla ir jaunimo idėjų bei aspiracijų pasirodymo scena, bet ir viena iš geriausių priemonių jaunimo kalba prabilti į jaunimą.

Dabartinė mūsų jaunimo spauda beveik visa seka vyresniųjų spaudos šablonu. Mūsų jaunimas, atrodo, dar spaudos bare nėra padaręs tiek pažangos, kaip visuomeninio darbo lauke. Vadinami jaunimo skyriai ar puslapiai dienraščiuose dažniausiai atstovauja tik vienai ar kitai grupei ir daugiau ar mažiau nudažomi dabartiniam mūsų jaunnimui nepatrauklia spalva.

Kaip "Lituanus" eina bendromis viso jaunimo pastangomis

angliškai kalbančiam svetimųjų pasauliui informuoti, lygiai taip viso mūsų jaunimo pastangomis galėtų eiti ir savajam jaunimui informuoti bei jo tautinei sąmonei formuoti lietuviškas jaunimo žurnalas. Tai galėtų būti ne tik jaunimo tribūna ir jaunimo lietuviškojo veikimo koordinuotojas, bet ir atrama jaunimo žurnalistinėms jėgoms bręsti ir spaudos etikai įsisąmoninti, nes lietuvių spaudos etikos dabartinis lygis jaunimą dažnai tiesiog piktina.

Be abejojimo, mūsų jaunimo bendrų pastangų organizuotas veikimas pirmiausia turi būti nukreiptas į tautinės kultūros apraiškas. Čia daug kas gerintina. Lietuviškoji kultūra, jei taip galima išsireikšti, yra daug kultūringesnė, negu neretai mes įstengiame ją pavaizduoti ar parodyti. Neretai ir su gerais norais, bet stingant nuovokos ir jėgų, mūsų kultūra labai nevykusiai atstovaujama. Tatai ne tik neparodo mūsų tautinės kultūros tikro veido, ne tik sudaro apie ją klaidingą įspūdį svetimiesiems, bet neretai atstumia ir mūsų jaunimą, kuriam menkaverčiai, šabloniški, lėkšti ir be skonio pateikti tautinės kultūros gabalai kartais stačiai gėda prisipažinti esą savi, lietuviški.

IX.

Dažnai jaunimo perspektyvos bandomos susieti su Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymo perspektyva. Aišku, Lietuvos išsilaisvinimas iš okupacijos čionykščio mūsų jaunimo perspektyvoms yra didžiausios reikšmės faktorius. Gyvenamoji aplinka veikia žmogų. Pvz. kaikurie mūsų studentai, dar tik prieš kelerius metus kaip DP atvykę šiapus Atlanto, nuvykę atgal Europon studijuoti, jau pajutę tam tikrą sentimentą — namų sentimentą — Amerikai. Tas namų sentimentas gyvenamajam kraštui bus juo stipresnis mūsų jaunimo priaugančioje kartoje. Ir juo Lietuvos išsilaisvinimas ir grįžimo tėvynėn momentas tols į ateitį, juo stiprės čionykščio mūsų jaunimo namų sentimentas gyvenamajam kraštui. O augštas gyvenimo lygis, visokeriopi technikiniai patogumai, demorkatinė santvarka namų sentimento vaidmenį gyvenamajam kraštui ypatingai stiprins. Tačiau kad ir kaip stiprus būtų tas namų sentimentas gyvenamajam kraštui, jis niekada neapspręs ir negali apspręsti žmogaus tautinės priklausomybės, tautinės sąmonės ir dvasios. Zoologijos sode gimęs ar brendęs liūtas be abejojimo

"namų sentimentą" gali turėti savo narvui. Bet dėl to dar tas ar kitas zoologijos sodas niekada netaps liūtų giminės tėvyne.

O kad namų sentimentas gyvenamajam kraštui neužgožėtų tautinės sąmonės ir to paveiktas mūsų jaunimas nepradėtų "filosofuoti", kad jam lietuviu būti neprasminga, nes Lietuvos išsilaisvinimo perspektyva neaiški ir tėvynėn grįžimas netikras, tai nuo šiokios "perspektyvos" mūsų jaunimą tegali apsaugoti mūsų tautinės bendruomenės — pradedant gimtąja šeima ir baigiant visų laisvojo pasaulio lietuvių sutelktine šeima — nuolatinės planingos lietuvybei išlaikyti pastangos. Nesvarbu, kada Lietuva išsilaisvins ir susidarys grįžimo galimybės. Antai, Izraelis išsilaisvino tik po dviejų su viršum tūkstančių metų. *Svarbu betgi, kad tautinės priklausomybės sąmonė būtų perteikiama iš kartos į kartą.* O šį pastarąjį uždavinį sėkmingai įvykdysime tik tada, kai ir senimas ir jaunimas, pagarbiai pakėlę kepurę praeičiai, pasidės švarkus ir atsiraitos marškinių rankoves mūsų tautinei dabarčiai. Mūsų jaunimo perspektyvos yra mūsų pačių rankose.

JAUNUOMENĖ apskritai yra reformatoriškai nusiteikusi. Ji yra jautri tam, kas yra negera pasaulyje ir pačiame žmoguje, ir tiki, kad reikia tik geros valios, kad viskas galėtų būti pakeista į gerą pusę. Ji mažai vertina, ar net visai nevertina susidariusių tradicijų ir sunkiai pakenčia gyvenimo šabloną. Kas nauja ir ypatinga, kas laimima nauja kūryba, patraukia jos dėmesį ir sužadina jos entuziazmą. Būdama jautri taip pat ir savo netobulybėms, jaunuomenė gyvai nori ir ryžtasi tobulintis ir tobulinti pasaulį.

Vyresniame amžiuje tas pasiryžimas susilpsta ir dažnai visai išnyksta, kai patiriama, kaip sunkus yra pažangos kelias, kiek apsivylimų ir skausmų jis slepia. Bet kas nesuklumpa tarp tų sunkenybių, nenusivilia nepasisekimais ir nenustoja traukos tobulėti, tame yra dvasia, nes jis yra dvasiškai jaunas.

STASYS ŠALKAUSKIS

JAUNIMAS IR ŠEIMA: MANO

ALDONA KRIKŠČIŪNAITĖ, Elmhurst

Gimusi prie Pasvalio; gimnazijos mokslus ėjo Telšiuose ir juos baigė Oldenburge. Pabaltijo un-te stud javo vokiečių kalbą bei literatūrą ir pedagogiką. Baigė Illinois un-tą ir gavo teisę dėstyti vokiečių kalbą. Ją dėstė Illinois un-to High School, Urbana, dabar Elmhurst taip pat High School. Studentaudama dirbo studentų ateitininkų sąjungoje, dabar dalyvauja lietuvių organizacijose bei amerikiečių profesinėse draugijose.

1. Jaunimas didmiesčio aplinkoje

Mūsų gyvenimo sąlygos taip susiklostė, kad, būdami ūkininkų tautos vaikais, turėjome pasidaryti didmiesčio gyventojais. Patekome į triukšmą, skubėjimą, rėkiančias reklamas, į neramią ir nepatvarią, komercijos ir materializmo dvasia persunktą didmiesčio aplinką. Jaunus žmones domina ir traukia viskas, kas nauja ir nepatirta. O didmiestyje tokių dalykų apstu. Pirmiausia didmiestyje apstu praktiškumo, apstu jieškojimo patogumų ir pasipelnymo, apstu pigių, gilesnio įspūdžio nepaliekančių ir susitelkimo nereikalaujančių pramogų. Tiesa, didmiestyje glaudžiasi ir mokslo bei meno židiniai. Bet kadangi paskaitos, koncertai, parodos ir p. dalykai reikalauja susitelkti, tai mūsų dėmesio nelabai traukia. Jiems neturime nė laiko. Didmiestyje mes ryškiai pajuntame kovą dėl būvio. Ši kova beveik nepalieka vietos idealizmui, nes kai reikia skubėti į sotų materialinį gyvenimą ir visomis jėgomis kalti pinigas, sunku rasti laiko dvasiai palepinti ir pasiaukoti.

Didmiesčio skubėjimas ir tik savo reikalų žiūrėjimas, žodžiu, didmiesčio dvasia stipriai įtaigoja ir mūsų jaunimą. Ir labai dažnai mes pasileidžiame pasroviui. Mes nenorime išsiskirti. Ką mes renkamės studijuoti? Kas apsprendžia mūsų pasirinkimą? Pašaukimas ar nauda? Atrodo, kad dažniau pasirenkami tie mokslai, kurie daugiau pinigo gali atnešti. Tik dėl to turbūt humanitariniai mokslai tiek maža kandidatų mūsų jaunime suranda. O apskritai pagal čionykštės mokyklos kryptį mūsų jaunimo bendrasis išsilavinimas darosi labai lėkštas, o jo profesinis išprusimas labai siauros specialybės aprėžtas.

Bet ypatingai mums imponuoja čionykštis demokratinės lais-

vės pabrėžimas. Tą laisvę mes linkstame suprasti kaip neaprėžtą leidimą daryti viską, kas mums teikia malonumo, nepaisant, ar tai moralu, ar nemoralu, ar tai teisinga, ar ne. Tėvų, mokytojų, vyresniųjų ar bažnyčios bet kuri intervencija dėl tokios laisvės praktikavimo mus slegia kaip nepakeliami laisvės varžtai. Todėl mes linkstame neigti bet kurį autoritetą.

Kad mūsų jaunimas galėtų minėtoms svetimojo didmiesčio neigiamybėms spirtis, jam reikia aštraus proto, tvirtos valios ir jautrios širdies. O iš kur jam tai imti? Čia ir nukrypsta visų akys į šeimą.

2. Šeima—lietuvybės pilis

Šeima yra pats mažasis organizuotas tautos vienetas. Kiek lietuviška ir religinga bus mūsų šeima, tiek lietuviška ir stipri savo tautine dvasia bus mūsų jaunuomenė. Lietuvių šeima turi būti ta neįveikiama didmiesčio įtakoms tvirtovė, į kurią atsimušusios sudūžtų visos didmiesčio neigiamybės. Anglų pasakymą "mano namai — mano pilis", mes turėtume parafrazuoti "mano šeima — lietuvybės pilis". Savaime aišku, kad ne kiekviena *lietuvių* šeima jau tuo pačiu yra ir *lietuviška* šeima. Lietuviška šeima yra tik ta šeima, kuri giliai, sąmoningai lietuviškai apsisprendusi ir supranta bei vykdo savo tautinį pašaukimą ir pareigas. Kuo praktiškai tatai apsireiškia?

Mūsų tautinės ypatybės yra mūsų kalba, papročiai ir aplamai visa tai, ką vadiname lietuviškojo charakterio būdingais bruožais: svetingumas, nuoširdumas, teisingumas, religingumas, savų papročių bei tradicijų branginimas. Šias savo tautines ypatybes lietuviškoji šeima ir puoselėja, apsaugodama jas nuo svetimųjų didmiesčio grėsmės. Konkrečiai lietuvišką šeimą charakterizuoja šiokios pagrindinės žymės: tik lietuvių kalbos vartojimas santykiaujant su lietuviais, pirmiausia pačios šeimos sienose; tautinių papročių bei tradicijų praktikavimas; savo gyvenamųjų patalpų, o savarankiškai besiverčiančiųjų, ir savo darbo patalpų tautinis atspalvis, jas dekoruojant mūsų tautinio liaudies meno ar mūsų menininkų kūriniais; dėmesys ir pagarba lietuviškai knygai ir aplamai tautinei spaudai; religingumas ir tik lietuviška malda; ryšys su artimaisiais tėvynėje ar Sibiro ištrėmime, teikiant jiems paramos, o per vaikų tarpusavinę

korespondenciją suartinant juos su pačia tauta tėvynėje; vaikų lituanistinis švietimas bei auklėjimas.

Lietuviškoji šeima savo tautinį pašaukimą ir pareigas gali sėkmingai vykdyti tik būdama vieninga savo viduje. Kartais šis vidinis šeimos vieningumas pastatomas į pavojų arba ir sunaikinamas jau pačią šeimą kuriant.

3. Neviskas sutirpsta ir didmiesčio katile

Kurdamas šeimą, kiekvienas natūraliai trokšta, kad ji būtų jauki ir visada vieninga, galvodamas, kad abipusinė meilė atsitiktines tautybės ar religijos skirtybes ištirpdys kaip pavasario saulė pasitaikantį sniegą, kad nė ženklo nebeliks. Tiesa, didmiestis tirpdo skirtumus. Iš paviršiaus čia neatskirsi, kas kurios tautybės, kurios religijos, kurios profesijos. Didmiesčio katile tautybės ir religijos yra taip susipynusios tarpusavyje kaip spalvos abstraktisto paveiksle. Atrodo, kad taip joms ir dera. Mokykloje ar darbovietėje kasdien sutinkame įvairių tautybių bei religijų žmonių. Dažnai jie yra malonūs ir šaunūs mūsų kolegos, bendradarbiai ir draugai. Maža to. Jų kitatautiškumas mums kaip tik patinka, nes mus intriguoja pažinti arčiau tai, kas kuriuo nors atžvilgiu mums yra tolima. Iš to prasideda draugystė. Pradžioje be jokio meilės atspalvio, bet vėlėliau dažniausiai nuvedanti į meilę ir mišrią šeimą. Jau turime apsčiai tautiškai ir religiškai mišrių šeimų. Turime nemaža jaunimo, artimai bendraujančio su kitų tautybių ar religijų žmonėmis. Mokykla, darbovietė savaime ir nejučiomis suartina žmones tarpusavyje. O sukilusį jausmą tvardyti ir savo natūralų polinkį apvaldyti reikia labai daug ryžto ir labai aiškaus supratimo bei pajautimo, kuo visa tai gali pasibaigti ne tik mūsų lietuvybės, bet ir asmeninės laimės požiūriu.

Neturiu tikslesnės statistikos, bet turimi duomenys rodo, kad mūsų mergaitės tautiškai ir religiškai mišriam draugavimui ir mišrių šeimų kūrimui yra mažiau atsparios kaip mūsų vyriškoji giminė. Kodėl? Gal mergaites labiau patraukia savotiška su svetimaisiais bendravimo egzotika? O gal savotiškas menkavertiškumo kompleksas? Kas svetima — gera ir gražu, kas sava — menka, neįdomu, neaptašyta. O gal ištaigos ir prašmatnių pramogų vilionė? Mūsų vyrai, palyginti, dažnai turtingumu negali konkuruoti su

svetimaisiais. Pagaliau, gal ir pačių mūsų vyrų permažas dėmesys savoms mergaitėms skatina jas į draugystę su svetimaisiais. Žodžiu, priežasčių tam gali būti labai įvairių. Vienaame universitete lietuviai studentai buvo suorganizavę lietuvaitės studentės visuomeninį teismą. Svarbus kaltinimas buvo ir jos bendravimas su svetimaisiais. Kiek tam teismui pavyko pačią mūsų mergaičių bendravimo su svetimaisiais problemą iš esmės paliesti ir dokumentuoti ir ano universiteto lietuvaites studentes nuo mišrių šeimų kūrimo grėsmės apsaugoti, neteko patirti. Teko tik girdėti, kad to universiteto lietuvaitės studentės po teismo kurį laiką su savo kolegomis lietuviais visai nesisveikinusios. Kaip ten bebuvę, yra faktas, kad studijuojančiajam mūsų jaunimui, tris ketvirčius savo laiko praleidžiant universitete, dažnai visai atskirtam nuo savo tautinės bendruomenės, susidaro labai palanki dirva mišrioms draugystėms ir jų padariniams — mišrioms šeimoms.

Kokios praktiškos priemonės šiai neišvengiamai mišrumo grėsmei pašalinti ar bent minimalizuoti? Be abejojimo, pirmoji ir pagrindinė čia priemonė yra gimtoji šeima. Jei gimtoji šeima bus įdiegus ir išugdžius nesvyruojantį žinojimą ir įsijautimą, kad tik tautiškai ir religiškai vienalytė šeima yra vienintelis tikras kelias į asmeninę laimę, tada jokia svetimųjų egzotika, jokios turto, prabangos ir molonumų vilionės nepajėgtų, ar tik retais atvejais tepajėgtų mūsų jaunimą nuplukdinti į mišrių šeimų deivės Kirkės salą, kurioje jau tiek mūsiškių yra sukiaulinti. Kaip taisyklė, tik tautiškai ir religiškai vieninga šeima gali perteikti savo prieaugliui ištikimybę savajai tautai ir tėvynei. Mišri šeima mūsų gyvenimo sąlygomis yra ne tik kapas prieauglio lietuvybei, — atskiros išimtys tik patvirtina taisyklę, — bet ir didelė grėsmė šeimos patvarumui. Skyrybų statistika tatai patvirtina. Mišri šeima neturi šeimos vidinei vienybei būtino dvasinio pagrindo. Tokią šeimą riša tik fiziologinis ryšys, kurio dažniausiai neužtenka patvariai vyro—žmonos arba tėvų — vaikų tarpusavinei santarvei ir vienybei sukurti bei išlaikyti.

Kalbėdama apie tautinį bei religinį šeimos vienalytiškumą kaip šeimos vidinės vienybės būtiną sąlygą ir nurodydama mūsų jaunimui didelę grėsmę iš mišraus bendravimo, natūraliai vedančio į mišrias šeimas, čia pat noriu pabrėžti, kad tuo ne-

noriu išjungti mūsų jaunimo bendravimo su svetimaisiais iš viso. Atvirkščiai, laikau vienu svarbiųjų jaunimo uždavinių per bendravimą su svetimaisiais supažindinti juos su mūsų tautine kultūra, su Lietuvos padėtimi ir laisvės kova, ir laimėti Lietuvai kodaugiau draugų. Tačiau šios rūšies bendravimas dar neverčia mūsų jaunimo peržengti bendravimo tikslo ribų. Taktas ir distancija visada garantuoja tokiam bendravimui reikiamą charakterį.

4. Grėsminga įtampa tėvų—vaikų santykiuose

Šeimos vidinei vienybei grėsmę sudaro ne tik tautinis ar religinis šeimos mišrumas, bet ir tėvų—vaikų nuotaikų ir gyvenžiūros priešingumai. Mūsų šeimose šie priešingumai yra gana dažni ir gana ryškūs. Daug kuo visai skirtingos nuo mūsų tautai įprastų elgimosi normų svetimos aplinkos veikiamas mūsų jaunimas dažnai galvoja apie savo tėvus, kad jie laikosi ir savo vaikus reikalauja laikytis atgyvenusių nesąmonių, kad jie nesupranta jaunimo ir jį be jokio reikalo stačiai persekioja. Savo keliu tėvai skundžiasi, negalį su savo vaikais susikalbėti, nes jie taip veikiai ir taip nekritiškai pasidavę didmiesčio neigiamybėms, kad šeimai pasidarę visai svetimi.

Tam tikros įtampos tėvų ir vaikų santykiuose visada buvo ir visada bus. Daug knygų ir straipsnių apie tai prirašyta. Daug įvairių samprotavimų apie tai paskelbta. Tėvai turi gyvenimo patirtimi paremtos išminties. Visokias naujoves jie vertina objektyviai, santūriai, kritiškai. Gyvenimo keliamus klausimus jie sprendžia apdairiai ir praktiškai. Naujas vertybes jie prisiima atsargiai ir apgalvotai. Vaikai, atvirkščiai, vietoj patyrimu paremtos gyvenimo išminties turi daug impulsyvaus entuziazmo viskam, kas nauja. Naujoves jie vertina subjektyviai: kas nauja, tuo pačiu jau ir vertinga, verta dėmesio. Jie ne tik nekritiški aplinkos atžvilgiu, bet veikiau linkę savo "pažangumu" ją pralenkti. Vaikai ne tik imlesni už tėvus naujovėms ir aplinkos įtakoms, bet ir veržlesni visa tai tuojpat praktiškai vykdyti. Todėl mūsų gyvenimo dabartinėmis sąlygomis natūrali tėvų—vaikų įtampa pasidaro grėsminga šeimos vidinei vienybei ir tuo pačiu šeimos tautinio pašaukimo vykdymui. Todėl labai svarbu yra šią įtampą lig laiko ir tinkamai kanalizuoti, kad nesuardytų šeimos vidinės vienybės. Kaip to pasiekti?

Pirmiausia reikalingas abipusinis tėvų—vaikų pasitikėjimas. Tėvai visada turi turėti kantrybės nuoširdžiai išklausyti savo vaikus, suprasti ir įsijausti į jų pergyvenimus, pasiryžimus, projektus, jausmus, mintis, polinkius. Tėvų išmintis nėra druska, kuria jie, kada norėdami, pagal savo skonį galėtų pasūdyti savo vaikų dvasią, kad ją apsaugotų nuo svetimos didmiesčio aplinkos kenksmingų įtakų. Savo keliu, jau iš pat mažens vaikai turi būti įsisąmoninę, kad visos vertybės sukuriamos tik atsirėmus tvirtais pagrindais ir kad jaunimas, atmesdamas tėvų teikiamas tautines tradicijas, ne tik atsisakytų tėvų ir senolių, per kartų kartas ėjusio, vertybių paveldėjimo, bet ir sugriautų vieninteli savo dvasios pamatą, be kurio neįmanoma jokia nauja statyba. Jau nuo mažens jaunimas turi aiškiai žinoti, kad vaikai tai lyg seno miško atžalynas. Kaip tas atžalynas gali augti ir bręsti tik senųjų medžių paunksnėje, taip ir vaikų dvasia tinkamai plėtotis ir bręsti gali tik tėvų globoje. Atsiriboti nuo tėvų išminties ir niekinti jų patyrimą yra ne tik neišmintinga, bet ir negarbinga. Šioks vaiko auklėjimas turi prasidėti jau lopšy. Pavėlavimo padariniai gali būti tragiški ne tik lietuvybei, bet ir pačiai šeimai.

5. *Jaunimo tautinis vaidmuo šeimoje*

Mūsų tautos ir mūsų pačių dabartinėmis sąlygomis tėvų tautinė atsakomybė už vaikus yra labai didelė. Šią atsakomybę jie bus pajėgūs nešti tik pačių savo vaikų talkinami. Čia ir iškyla jaunimo tautinis vaidmuo šeimai.

Apskritai jaunimas yra pilnas kūrybinių polėkių ir pasaulio pertvarkymo bei tobulinimo idėjų. Nuoseklu todėl tuos kūrybinius jaunimo polėkius atkreipti į patį jaunimą, į jo artimuosius, į jo tautą, nes natūralus kelias nuo asmens į žmoniją eina per savo šeimą ir savo tautą. Jeigu aš esu lietuvis, tai tuo pačiu turiu pareigų lietuvių tautai ir turiu valią apsispręsti jas vykdyti. O vykdydamas savo pareigas tautai, aš įnešiu savo duoklę ir žmonijai, nes tautos sudaro žmoniją. Tautybė yra etinė vertybė. O šios rūšies vertybės vertinamos ne pagal jų naudingumą ar pelningumą, bet tik pagal jų vertingumą savyje. Teisingi turime būti vistiek, ar teisybė mums naudinga, ar ne, nes teisingumo vertybė yra vertinga pati savyje. Tas pats ir su

tautybės vertybe. Tad suprasdamas tautybės vertybę kaip etinę vertybę, kuri kiekvieną žmogų saisto ir įpareigoja, jaunimas ir turi stengtis būti lietuviškas ne tik iš vardo, bet ir visu savo gyvenimu bei veikimu. Kitaip elgdamasis jis atitrūktų nuo savųjų, nors ir nepritapdamas prie svetimųjų.

Kuo konkrečiai jaunimo lietuviškumas šeimoje gali pasireikšti? Pirmausia jis gali pasireikšti lietuvių kalbos vartojimu. "Tautinė kalba, — sako A. Maceina, — yra tarsi tautos siela. Kol ji gyva, tol gyva ir tauta. Ir priešingai, nykstant kalbai, nyksta ir tauta". Bet neužtenka tik pačiam lietuvių kalbą santykiaujant su lietuviais vartoti. Savo lietuvių kalbą jaunimas turi perteikti pirmiausia savo mažiesiems broliams, duodamas jiems pavyzdį ir žiūrėdamas, kad jie namuose ir visur kitur su lietuviais tik lietuviškai kalbėtų. Ir kitais būdais jaunimas turi aktyviai savo šeimai talkinti ugdant mažųjų tautinę sąmonę ir dvasią. Jaunimas, ypač akademinis jaunimas, turi rūpintis šeimos lietuviškąja biblioteka ir periodika. Savo meilę lietuviškajai knygai jis gali pareikšti ne tik nuosavu lietuvišku knygynėliu, bet ir savo atsidėjimu patraukti prie lietuviškosios knygos visą šeimą. Jis turi įpratinti lietuviškai skaityti ir lietuviškąją knygą branginti savo jaunesniuosius brolius. Jis turi lavinti savo plunksną, kad, seniesiems pasitraukus, būtų kas perima jų žurnalistines pareigas. Savo šeimos o pirmiausia savo pačių gyvenamas patalpas mūsų jaunimas turi įprasti išdabinti tautiniais drožiniais, tautiniais audiniais, Lietuvos žemėlapiais, įžymiųjų mūsų tautos vyrų atvaizdais, Vyties ženklu ir kitais panašiais pagražinimais. Ypatingai mūsų mergaitės turėtų atkreipti savo dėmesį į švenčių tautines tradicijas ir jų palaikymą šeimoje. Mūsų jaunimas atskirų šeimos narių ar visos šeimos pomėgiams turėtų pajieškoti taip pat kurios tautinės išraiškos. Pvz. atitinkamas pamėgis gali būti nukreiptas i rinkimą lietuviškųjų plokštelių albumo, arba į rinkimą savai studijų šekai lietuviškųjų straipsnių iškarpų. Mažųjų brolių pomėgis piešti ir karpyti galėtų būti kreipiamas į lietuviškos tautodailės raštus ir t.t.

Niekas mūsų jaunimo neverčia savo tautybės išsižadėti. Niekas mums nekliudo lietuviais būti. Tik mes patys nevisada esame atsparūs svetimoms neigiamoms įtakoms ir kartais silpnavališkai apleidžiame savo

tautines pareigas šeimai. Augščiau suminėti keli konkretūs dalykai, kuriais jaunimas gali prisidėti prie lietuviškumo ugdymo ir išlaikymo savo šeimoje ir aplinkoje.

6. Šeimos talkininkai

Savo tautiniam pašaukimui vykdyti lietuviškoji šeima turi įvairių talkininkų. Svarbiausieji jų yra mokykla ir organizacija. Pirmiausia šeštadieninė lituanistinė mokykla. Tiesa, ji negali atstoti tikros normalios lietuviškosios mokyklos. Vis tik savo dėstomais lituanistiniais dalykais ji atlieka dideliai reikšmingą tautinio švietimo bei auklėjimo misiją. Sąmoningas lietuvis jos vaidmens negali nepastebėti ir nevertinti. Visdėlto svetimojo didmiesčio neigiama itaka ir čia labai justi. Kaip faktinė padėtis rodo, reikalingas priminimas tėvams apie šį lietuvybės talkininką ir paskatinimas, kad juo pasinaudotų. O ir pačiam mūsų jaunimui nevisos ir nevisados šios mokyklos yra lygiai patrauklios. Neliesdama to priežasčių, noriu tik pažymėti, kad mūsų vyresnysis, ypačiai akademinis jaunimas turėtų šiai mokyklai visaip padėti. Svarbiausia, kiekviena pasitaikančia proga turėtų atitinkamai veikti tėvus, o ypatingai nuteikti patį mokyklinį jaunimą, kad šis ne tik pats lituanistinę mokyklą lankytų, bet ir savo nelankančius draugus prikalbėtų lankyti. Dažnai vyresniojo jaunimo paskata jaunesniesiems daugiau reiškia, negu pačių tėvų ar mokytojų.

Šeimos tautiniams uždaviniams daug gelbsti ir lietuvių parapijų laikomos pradžios mokyklos. Ypač daug nuoširdaus susirūpinimo čia rodo seselės mokytojos.

Mūsų akademinis jaunimas savo keliu turėtų taip pat parodyti daugiau susidomėjimo lituanistiniais dalykais ir daugiau judrumo "iškovoti" savo universitete, kad lituanistiniai dalykai būtų pripažinti ir kredituojami. Tai platus veikimo laukas, kuriame jaunimo iniciatyva ir veržlumas daug gali nuveikti.

Gal ne mažiau kaip mokykla šeimos tautinei misijai talkina organizacija. Čia mūsų jaunimas turi gražių progų išlieti savo entuziazmą, išbandyti savo talentus, pareikšti savo profesinius polinkius ir organizacinius sugebėjimus. O svarbiausia, jaunimas čia randa tautinę aplinką. Čia bendrų idėjų ir siekimų apjungtame vienminčių amžininkų būryje lietuviškoji bendra-

JAUNIMO KLAUSIMAI SAU PAČIAM

* Ar esu sąmoninga(as) lietuvė(is), kuri(s) vykdo tautines savo pareigas, visur ir visada prisipažįsta lietuve(iu), gina lietuvių tautos garbę, puoselėja lietuvių kalbą, papročius ir tauriuosius lietuviškojo charakterio bruožus?

* Ar pasiryžusi(ęs) grįžti į tėvynę, nors ir būtų labai patogus gyvenimas svetur?

* Ar pasiryžusi(ęs) kurti ir išlaikyti tik lietuvišką šeimą, nors ir labai patiktų turtinga(as) kitatautė(is)?

* Ar stengiuosi savo intymų draugavimą aprėžti tik lietuvia's?

* Ar stengiuosi įsigyti žinių apie Lietuvą ir jos problemas?

* Ar šalia savo profesinio tobulinimosi stengiuosi ir savo bendrąjį ypač lituanistinį išsilavinimą plėsti ir gilinti?

* Ar ir kuo, būdama(as) jaunesnioji(ysis) šeimoj, stengiuosi padėti šeimai vykdyti savo lietuviškąjį pašaukimą?

* Ar priklausau lietuvių organizacijoms ir kuo aktyviai dalyvauju jų veikime?

*

Jaunimo kongreso paskaitininkės A. Krikščiūnaitės paskaitoje pateikti jaunimui klausimai 1957. VI. 29.

darbiavimo, draugiškumo, solidarumo dvasia sudaro nepralaužiamą pylimą, svetimojo didmiesčio įtakoms. Čia vyresniųjų pavyzdys patraukia ir veda lietuviškuoju keliu ir abejinguosius ir didmiesčio dvasios sužalotuosius. Gaila, kad yra nemaža lietuviškųjų šeimų, kurios organizacijos vaidmens nesuvokia ir savo tautiniams uždaviniams vykdyti nepanaudoja. Faktiškai tarp lietuvių jaunimo neturėtų būti tokių, kurie jokiai organizacijai nepriklauso. Maža to. Pats organizacijai priklausymas dar nereiškia pasinaudojimo organizacijos teikiamomis galimybėmis. Organizacijos galimybėmis pasinaudoja tik tas, kas aktyviai įsitraukia į jos veikimą ir nevengia organizacinių pareigų, žinoma, sąžiningai jas atlikdamas. Organizacija nėra koks sandėlis ar šaldytuvas, iš kurio kiekvienas jos narys, jeigu jis ir nieko nebūtų pasidėjęs, kada ko užsigeidęs, galėtų pasiimti. Organizacija veikiau primena žaidynių aikštę, kurioje kiekvienas žaidimo dalyvis, norėdamas laimėti, turi ryžtingai laimėjimo siekti.

Jokiu atveju nepateisinami jaunimo atsikalbėjimai nuo aktyvaus dalyvavimo organizacijoje tuo pretekstu, kad organizacijos veikla apmirusi, kad

JAUNIMAS VISADA BUVO PIRMOSE KOVŲ EILĖSE

VALDAS V. ADAMKAVIČIUS, Chicago

Besitęsianti krašto okupacija iškėlė mums nepramatytas problemas. Viena iš tų problemų tai jaunosios kartos išlaikymas prie lietuviško kamieno, kita— jaunųjų įjungimas Lietuvos vadavimo darban.

1.

Ramintis iliuzija apie mūsų nepajudinamą tautinį atsparumą ir užmerkti akis prieš realybę neleidžia mums nei gyvenimas nei laikas. Tad ir keliame klausimą: *ant kurio kertinio lietuvybės akmens atsistosime ir kas mumyse išlaikys ilgos kovos dvasią?*

Jaunoji karta yra nauje aplinkoje, kuri savo mokykla, darbu, lengviausiai prieinama dvasine kultūra ir dar augštu civilizacijos lygiu formuoja naują žmogų. Šis žmogus normaliu keliu įsijungia į gyvenamos bendruomenės eiles, atiduodamas jai savo kūrybinę jėgą. Savojo krašto reikalai lieka graži, romantiška ir nepasiekiama vizija, be kurios galima gyventi ir netrukdomai naudotis gyvenimo patogumais. Tai viena gyvenimo pusė, kurioje šiandien esame. Kitoje pusėje matome kovojančios tautos vaizdą kuris mus riša kraujas, meilė, moralė ir sentimentas. Šių

---

veikimo metodai pasenę ir pan. Kaipgi gali uola pajudėti, jeigu jos judintojas, užuot paėmęs dalbą ją judintų, rankas sudėjęs tik aimanuos, kad uola nejuda iš vietos! Tik savo aktyviu įsitraukimu į organizacijos veikimą, savo sumanymais ir iniciatyva, savo pavyzdžiu ir darbu galime įnešti savo organizacijoms ir naujos dvasios, ir naujų metodų ir jas pritaikyti vietos ir laiko reikalavimams. Tik tada organizacija tikrai patalkins šeimai tautinį pašaukimą vykdant. Todėl ir norisi drauge su Lietuvos prisikėlimo šaukliu poetu Maironiu sušukti:

Kaip vyrai, be baimės mes stokim į kovą,
Kaip milžinas amžių baisus,
O meilė tėvynės tebūnie vadovu
Ir Dievas, kurs valdo visus!

dviejų sąlygų lietuviškas jaunimas yra formuojamas gyvenimui.

Jaunimo kongresas spręsdamas lietuvybės išlaikymo problemą, pripažino, kad tautinė kultūra nebūtinai turi žlugti be savosios žemės, jeigu jos kūrėjas, šiuo atveju lietuvis, įstengs savo tyru lietuviškumu priimti sveimųjų gerąsias vertybes ir, perleidęs per lietuviškąjį spektrą, atskleisti savosios kultūros fone.

Savoji kultūra yra mūsų tautinės egzistencijos laidas. Tad tautinei kultūrai formuotis ir skleistis turime sudaryti tinkamas sąlygas. *Būdami be gimtosios žemės, kurioje tarpsta ir formuojasi pirmoji meilė savajai kultūrai, tremtyje turime atsiremti į šeimą ir organizaciją.* Tai vienintelis tikros savosios žemės lopas, ant kurio galime drąsiai atsistoti abiem kojom. Šeima jaunajai kartai yra pirmasis šaltinis, iš kurio semiasi lietuvybės ir pradeda formuoti lietuvišką charakterį. Todėl mes su pasigėrėjimu ir pagarba lenkiam galvas prieš didžiumą tėvų, kurie šiandien atlieka didelį lietuvybės darbą savo vaikų auklėjime, bet sykiu su rūpesčiu žvelgiame į lietuviškas šeimas, kurios savo vaikus net atitolina nuo lietuvių tautos kamieno.

Teisingai kolegė Krikščiūnaitė pasakė, kad šeima yra mažiausias organizuotas tautos vienetas, ir todėl, kiek lietuviška ir religinga bus šeima, tiek lietuviška ir stipri bus jaunuomenė ir per ją pati tauta ir jos ateitis. Šeima turi būti ta stipri ir gyva lietuviška aplinka, į kurią atsimušę visa, kas neigiama, ištirptų ir nepajėgtų pereiti jos ribas. Bet šiandien jau nevisur galime pasidžiaugti tyru lietuviškos šeimos vaizdu, nes miesto blizgučiai nuodija meilę saviems interesams, ir tai perduodama jauniesiems. Ir po eilės metų iš tokios aplinkos išėjęs jaunuolis norimas matyti geras patriotas! O jeigu jis tokis nėra, dejuojame dėl mūsų liūdnos ateities!

Šeimoje įžiebiama lietuvybės ugnis. Organizacijoje jinai įsiliepsnoja. Organizacija ne tik išaugina lietuvį neužgniaužtą svetimos aplinkos; organizacija ne tik parodo jaunimui, kad lietuvybė nėra prieš šimtmetį ar dešimtmetį užbalzamuota mumija ir atvežta iš savojo krašto, kaip muzėjinis eksponatas. Priešingai, organizacijoje pajunta jaunimas, kad jis pats yra tos lietuvybės kūrėjas. Organizacija yra tas veikimo laukas, kuriame gyvas žmogus randa savo veikimo ir kūrybos plotmę. *Mes turime išsinešę didelį dva-*

sinį turtą, bet jis yra padėtas, tiksliau pasakius, išmėtytas atskirose pastogėse, ir jis žus be naudos, kaip kad gera ir naudinga medžiaga kartais dingsta archyvinėse dulkėse, o tik po šimtmečio pradedama ja gėrėtis kaip istorine brangenybe. Mes neturime net moralinės teisės prileisti, kad mūsų dvasiniai turtai dingtų ir kad kas nors gėrėtųsi lietuvišku jaunimu tik kaip archyvine retenybe. *Mes esam gyvi ir skelbiam kad liksime gyvi rytojui.* Po mūsų turės žengti jauna, kūrybinga ir nauja karta, kuri nemažiau mokės vertinti ir suprasti lietuvybę, kaip kad ją suprato mūsų tėvai. Tad jaunimo kongresas šaukiasi į visas lietuviškas organizacijas, kad jos savo darbą tęstų dar intensyviau, kad plačiau atskleistų lietuviškos veiklos duris ir parodytų visą lietuvišką turtą naujai ateinančioms kartoms, įtraukdamos savo eilėsna naujas jėgas nuoširdžiam lietuviškam darbui.

Turiu atkreipti dėmesį dar į tai, kad darbas turi būti darnus. Niekas lengviau negali pažeoisti jaunos sielos, kaip pirmasis nusivylimas matant dūžtantį idealą nesantaikos, nesutarimo ir neapykantos fone. Lietuviškų organizacijų darbas bus darnus, kai savo darbo pagrindu padėsime nuoširdumą ir meilę.

2.

Šiandien būti lietuviu reiškia būti kovotoju, nes tauta yra kovos pozicijose. Kovojama už tautinę gyvybę ir valstybinę nepriklausomybę. Gyvename paradoksiniame moralės supratimo laikotarpyje. Laisvės interpretavimas tapo stipriųjų privilegija. Žodis "laisvė" virto mados žodžiu, kurį galima taikyti taip, kad jis tarnautų savam interesui. Ištisos tautos neteko valstybinio savarankiškumo, nes jėgos principu paremta moralė, pridengta dar išlaisvinimo vardu, tapo stipriųjų įrankiu. Nekitokiose aplinkybėse netekome mes savosios laisvės. Dar sunkesnėse aplinkybėse turime jieškoti teisybės. Nėra reikalo savęs apgaudinėti tikėjimu, kad mūsų laisvės klausimas yra svarbus Vakarų valstybėms ir jos dėlto pradės karą, kad atstatytų laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Alyva šių dienų pasaulyje yra brangesnė nei svetimas kraujas. Dėl alyvos galima ir karu rizikuoti, o kad tūkstančiai sukilusių patrijotų miršta beginkliai komunistinių tankų traiškomi, pasaulio sąžinė nesudrebėjo. Konferencijų salių sienos sugėrė miršt-

tančiųjų šauksmo aidus. Ši realybė lietuvių jaunimui uždeda dar didesnę pareigą — mes turime eiti ir belstis į didžiųjų sąžines, nepaliaujamai primindami jiems jų skelbiamus moralinius įsipareigojimus. Pasaulio politinė padėtis vieną dieną turės stabilizuotis. Jeigu savo nuolatiniu priminimu pasaulio politiką tvarkantiems asmenims kelsime teisėtus reikalavimus ir priminsime jų įsipareigojimus, mūsų balsas turės būti išgirstas.

Gyvenamas momentas reikalauja eiti visais mums prieinamais būdais į viešąją pasaulio opiniją. Jaunimas visada ir visur buvo pirmose laisvės kovų eilėse. Iš šios vietos aš siūlau lietuvių jaunimui, organizacijoms, švenčiant Lietuvos 40 metų nepriklausomybės paskelbimo sukaktį, išeiti su nauju dideliu politiniu žygiu Jungtinėse Tautose. Turime daug Lietuvai palankių draugų įvairių tautų delegacijose. Tegu jaunimo atstovai eina į šį forumą ir gyvu žodžiu bei paruoštais memorandumais kelia Lietuvos reikalą tarptautinėje plotmėje. Jeigu Sovietai stengiasi rodyti Vakarų pasauliui malonų veidą ir kalba apie sugyvenimą, paraginkime Vakarų pasaulį priversti Sovietus pirma atitaisyti įvykdytą smurtą. Tai vienas konkretus siūlymas.

Jaunimo darbų plane yra informacijos apie Lietuvą reikalas. Darbas svarbus ir reikalingas. Išplėskime informaciją apie Lietuvą kuo plačiausiai. Tegu iš kiekvieno Lituanus puslapio sklinda Lietuvos šviesa ir telaimi jisai Lietuvai vis naujus draugus.

Toliau raskime būdą išleisti ir paskleisti Lietuvos laisvės reikalu keletą stambių mokslinių veikalų, kuriems paruošti turime kvalifikuotų žmonių. Praskinkime kelią į viešus Amerikos informacijos centrus.

3.

Aptariant lietuvių jaunimo įsipareigojimus, randu prasminga išreikšti lietuvių jaunimo nuotaikas tremties politiniams veiksniams. Jaunimas tautos nepriklausomybės idealą priima kaip šventenybę. Laisva Lietuva mums yra nekompromisinis tikslas. *Todėl jos laisvės siekime nematome jokio kito kelio, tik pagrįstą vienybe ir susiklausymu. Tos vienybės mes trokštame matyti ir iš visų mūsų politinių grupių. Jaunajai kartai buvusieji partijų nesutarimai yra nesuprantami ir nieko nepasako. Mes negalime suprasti, kaip galima paskęsti pasenusiuo-*

se 1905-jų metų partinių programų ginčuose, vienos ar kitos konstitucijos pripažinime, 13 metų vadistinio ar kitokio režimo beprasminguose ginčuose, kai tuo pačiu metu pats kraštas naikinamas bolševikinės okupacijos ir šaukiasi pagalbos tautinei gyvybei gelbėti. Jaunoji karta su skausmu širdyje stebi spaudos puslapiuose papilamą asmeninės neapykantos dumblą, kuris teršia ir visos Lietuvos vaizdą. *Todėl drįstame apeliuoti į visas politines grupes kviesdami palikti praeities ginčus ir nesutarimus apsijungiant vienam darbui — Lietuvai laisvinti. Nei mes, tremtyje būdami, apspręsime Lietuvai santvarką, nei mes iš tremties galėsime ją kraštui primesti.* Nedrumskime gražios Lietuvos vaizdo tam jaunimui, kuris tą Lietuvą mato ir pamylės tik iš savo tėvų lūpų.

Svarstydami lietuviškus reikalus, raskime savo širdyse šilumos, supratimo ir pasitaikiusių klaidų kultūringo bei objektyvaus peržiūrėjimo, be neapykantos ir pykčio prasiveržimo.

Parodykime realiais darbais, kad nelaimės valandą mokame dirbti vieningai vienam ir tam pačiam tikslui.

Pirma grąžinkime Lietuvai laisvės dienas, o vėliau, jeigu reikalas vers, išsiaiškinsime visus tarpusavio skirtumus.

VALDAS V. ADAMKAVIČIUS, Chicago

Gimęs 1926. 11. 3 Kaune. Gimnazijos mokslą pradėjo Kaune Aušros gimnazijoje 1939 ir 1946 baigė Eichstaette. Akademines studijas pradėjo Muenchene ir tęsė Illinois un-te technologijos fakultcte; sykiu dirba inžinerijos firmoje. Aktyvus sportininkas ir veikėjas studentų gyvenime. Santaros metraščių redaktorius ir dabartinis Santaros pirmininkas. 1956 vadovavo lietuvių stud. delegacijai įteikiant peticiją vicepr. Nixonui.

KAUNE

ATSIMINIMAI IŠ 1959-57

Monotoniškai dunda vagonų ratai. Pro šalį slenka Sibiro taiga, miškai, maži, vargingi kaimeliai — krūvelė iš molio sulipdytų trobelių su iškrypusiais mažais langeliais ir tuose pačiuose labai mažai stiklo ... Stogo dalis vėjo nunešta; likę šiaudai stovi pasišiaušę ... Visa tai primena išsigandusį žvėrelį žiauriame Sibire.

Tai tremtinių kaimai.

Bet mano širdis plaka džiaugsmu. Aš palieku tą liūdną, ašarom primirkytą kraštą. Aš negaliu tikėti savo laime — "dvidešimt penkeri metai Sibiro lageriuose ir penkeri metai ištrėmime", — skambėjo man skirta bausmė ... O didis Dieve, tavo gerumas neišmatuojamas. Tu leidi man po penkerių su puse metų grįžti į Lietuvą.

Kiek daug metų nutekėjo amžinybėn, kai aš tave, brangi mano širdžiai, miela žemele, turėjau palikti. Tada negalvojau, koki skaudūs aplinkiniai keliai atves mane į Lietuvą ...

Kaip kaleidoskope vaizdas keičia vaizdą — liūdni, puikūs, nematyti; galų gale ramus uostas — šeimos džiaugsmai, ir po viso to staiga — juodas limuzinas, kuris išplėšė man laisvę, atskyrė nuo viso, kas man buvo brangiau už gyvybę; toliau — kamera, drėgnas rūsys, augštai apkaustytas langelis. Durys taip pat apkaustytos geležim, ir už jų dieną naktį budintis raudonarmiestis.

Laisvę, laisvę grąžinkit man — šaukė visa mano jauna širdis. Rūsio sienos ir raudonarmietis tam šauksmui buvo kurtūs.

Etapai, kalėjimai, pilnos kameros žmonių ir vis — 58 paragrafas! Peresilkos, ešalonai, baisūs kriminalinių nusikaltėlių veidai ir jų žudynės. Kolyma, žiaurūs garlaivio triūmai — viskas jau praeitis. Viskas turi būti pamiršta ... Bet ar yra pasauly galia, kuri pajėgtų tuos vaizdus iš pasąmonio ištrinti? Ar galima juos pamiršti? Užtenka tik žvilgterėti į veidrodį, į sutinusias rankas ir kojas, į iškraipytus visus sąnarius, ir atgyja iš naujo baisios pilnos skausmo ir nemigos naktys. Tai kūnas, o

AUTORĖ, ilgus metus išbuvusi "numeriu", išreiškė norą pasilikti ir šiame pasakojime anonimu.

Pasakojime stebina sugebėjimas pažvelgti iš arti ir konkrečiai; sugebėjimas tuos konkrečius reiškinius sutelkti į gyvus, įspūdingus Kauno naujo gyvenimo vaizdus.

Pasakojimas netaria žodžio apie režimą; tik rodo to režimo įtakoje žmogų, virpantį visais nervais, nes jis yra be laisvės ir be duonos. Tačiau jis kovoja gaiviališkai dėl savo biologinės ir dvasinės egzistencijos.

Pasakojimui teisingai suprasti reikia atsižvelgti į psichologinius pergyvenimus, kuriais kalinys skiriasi nuo laisvojo žmogaus. Sibiro pergyvenimai sužalojo, sako autorė, nebepataisomai dvasią, ir to pėdsakai neišvengiamai atsekė į jos pasakojimo žodžius. Tai sužalotos širdies žodžiai.

siela? Siela — ji liks amžinai sužalota, ir niekas jos daugiau nebepagydys . . .

Staiga iškyla tarp skrendančių vaizdų veidas senutės, jos mielo šypsnio ir begalinės meilės akys. "Mama, mama, kaip ilgai lauki tu manęs; kiek tu iškentėjai, jausdama mano kančias. Dabar jau greitai, greitai aš pamatysiu tve. Po tiek metų . . ."

Smolenskas. Artinasi Lietuvos siena. Šventa žemelė, primirkusi nekalto didvyrių kraujo . . . Norėčiau išlipti iš traukinio ir atsiklaupus pabučiuoti tą drėgną žemę . . .

Stoties perone vaikšto keletas žmonių. Merginos su paprastais kliošų sijonais, "telegreika" ir balta skara, ant kojų auliniai batai. Tai dabartinė šios šalies mada. Vyrai—irgi tokia pat "telegreika", vatinės kelnės, kerziniai batai (odos imitacija), ausinė paprasta kepurė. Girdžiu lietuviškai kalba. Vyrukas išdidžiai ištraukia, kaip relikviją, sudėtą, seną "Pravdos" oriai traukia troškinantį dūmą.

Traukinys šniokščia, dunda, skuba toliau. Viduj gana jauku. Platūs suolai gulėti. Keletą kartų per dieną traukinio palydovė atneša "kipetoką" — karštą vandenį. Keletą kartų per dieną palaisčius vandeniu šluoja grindis beržine šluota. Didžiausia krūva popiergalių ir nuorūkų.

Per garsiakalbį perduoda žinias, kalbas ir plokštelių muziką. Plokštelės vis tos pačios, kartojasi. Pati populiariausia iš Indijos filmo "Brodiaga"—Avara ja. Ta plokštelė man patinka, ir aš kiekvieną kartą nudžiungu ją išgirdusi.

Jau ir Kaune

Už lango vėl vaizdai. Tai jau kaiteliojasi Lietuvos laukai, miškai, kalneliai. Godžiai ryju tuos vaizdus. Vilnius, Lentvaravas ir pagaliau *Kaunas*. Susijaudinimo šiurpas užtvinsta vienas po kito. Jau ir Tunelis. Ant kalno medinis namas, kuriame išaugau. Kalnas aplinkui apaugęs medžiais. Kiek kartų sapnavau tą brangų vaizdą, tuos išmintus takelius į kalną, kur su knygų prikimštu portfeliu bėgau į mokyklą, vėliau į gimnaziją. Tylūs vasaros vakarai kalno pašlaitėse ir kiek ten likusių jaunystės svajonių...

Žemai stovi tas pats geležinkeliečių namas. Šalia išdygo keli nauji. Ant kalno irgi keletas naujų... Jau ir stotis, kurią taip gerai nuo pat jaunystės pažinojau. Bet dabar prieš akis iškyla visai kitas pastatas. Ne tas pilkas, jaukus pažįstamas. Tai naujas, didelis, masyvus, tamsiai raudonos spalvos. Viršuj įprasta rusiška emblema — vyras ir moteris išdidžiai stovi ir viršum galvos laiko kūjį ir pjautuvą. Ir to dengto stiklinio perono nėra. Viskas atvira. Stovi keletas kioskų su sitro ir alumi. Viduj — erdvios salės, laikraščių kioskai, bufetai ir stoties restoranas.

Mano traukinys "Moskva - Kaliningrad" stovi trumpai Kauno stotyje. Išlipus dairausi, nekantriai ieškau akim tarp skubančių žmonių. Staiga pamatau per sniegą skubančią senutę su balta skarele. Jos lūpos dreba. Akys pilnos ašarų. "Mama, mama", ir ant jos krūtinės pamirštu visas kančias.

Šalia stovi mano vaikystės draugė Genutė. Prieš metus ji lygiai taip sutiko savo vyrą inžinierių po dešimties metų Sibiro... Širdyje man sumirgėjo: kaip viskas pasikeitė — mama tokia senutė, kiek naujų raukšlelių, ir poros dantų priekyje trūksta... Genutę palikau jauną merginą. Šiandien jos vaikai — du sūnūs jau dideli. Dešimt metų augino juos viena. Ir jos gražus veidas pažymėtas sielvartu ir nuovargiu. Nors šiandien vasario 22 ir aštrus šaltis žnybia veidus, ji apsirengusi lengvu lietpalčiu ir sportiniais bateliais brenda per gilų sniegą. Godžiai traukiu į save Kauno orą, ir akys skraidyte skraido aplink.

Šiek tiek pasikeitęs Kaunas. Atrodo, pesimistiškai atsidavęs likimui — nuvargęs ir apšepęs... Priešais stotį, kur kitados viliojančiai buvo užrašyta restoranas "Lozana" — dabar K(o-

munistų) P(artijos) biblioteka. Toliau tie patys namai, tik visur tvorų trūksta. Jas pavagia naktimis kurui — paaiškino Genė.

Einame buvusia Čiurlionio gatve. Štai ir žalias medinis profesoriaus Būgos namas. Vaikystės laikais dažnai čia buvodavau. Sode rengdavau pamokas. Čia mane Būgos duktė Gražina pianinu skambinti mokydavo... Pasakojo, Būgienė beveik visai apakusi, vėliau buvo iš to namo išvaryta ir gyvenanti kažkur kitur. Jos namuose butų valdyba ir svetimi gyventojai.

Tunelio gatvė ta pati — augšti šlaitai, toliau ąžuolynas. Tiltelį skersai geležinkelio pereinam ir užlipam ant mūsų kalno. Kiek metų praėjo, bet čia niekas nepasikeitė — laiptų kaip ir seniau nėra. Kalnas labai status ir žiemą, kada pašalę, slidus, kaip ledinis. Genė su mama kopia daug lengviau, bet aš visai netenku kvapo ir uždūstu. Tik akimis su ilgesiu geriu seną Kauno vaizdą.

Po penkiolikos metų grįžau namo. Susirenka kaimynai, namų šeimininkė senutė ir jos sūnus, su kuriuo kartu išaugom. Dabar jis augina jau du savo vaikus. Trūksta tik jo sesers Reginos, kurios priežiūroje man būdavo jaunystės dienomis leidžiama eiti į šokius. Šiandien jos nėra. Patyriau, ji mirė; mirė Pažaislio bepročių namuose. Man pasakojo jos liūdną likimą. Sužadėtinis dalyvavo vokiečių kariuomenėje ir žuvo, gindamas Kauną nuo rusų. Su jo mirtimi Reginos gyvenimas neteko prasmės. Prisidėjo dar sunkus to meto gyvenimas, kuris ir nuvedė ją į Pažaislio namus.

Jieškau darbo

Mano grįžimo šventė greitai baigėsi. Noriu išeiti iš namų, pamatyti pažįstamus veidus. Bet grįžau iš lagerio pagal paskutinę madą apsitaisiusi — su vatine "telegreika". Kitaip apsirengti negaliu. Mama iš savo vargingo uždarbio negali man padėti. Jo vos užtenka butui ir pragyvenimui. Be to, ji paskutinį kąsnį nuo savęs atitraukdama man siuntinėjo į lagerį ir tuo gelbėjo mano gyvybę. Pirma mintis — aš turiu tuojau rasti darbą. Juk Sovietų Sąjungoje kiekvienas turi teisę į darbą ir poilsį, ir čia bedarbių nėra. Aš dirbti netingiu. Nors jėgų maža, bet energijos ir pasiryžimo naujam gyvenimui labai daug...

Negaliu suprasti, kodėl mano pažįstami tyli ir tik šypsosi, kai aš kalbu apie savo pasiryžimą dirbti. Šypsosi, lyg aš ko

neįmanomo norėčiau. Aš žinau, esu politinė kalinė, atleista tik dėl ligos, kaip invalidas, netinkamas darbui. Aišku, neturiu jokių teisių ieškoti darbo pagal savo išsilavinimą ir specialybę. Bet man tai nesvarbu — aš dirbsiu kaip darbininkė fabrike, kad tik pinigą uždirbčiau... Mano draugai vis nenustoja karčiai šypsojęsi ir aiškina, kad taip paprasta nėra, kaip aš vaizduojuos. Pirmiausia didžiausi sunkumai prisiregistruoti politiniam kaliniui mieste. Neregistruoja. Politiniai kaliniai tai nereikalingas ir pavojingas elementas, o be to, ir gyvenamų patalpų trūksta.

Mėginu prisiregistruoti. Esu čia išaugus, ir man patalpos nereikia, nes registruojuos savo motinos patalpoje, tad vargais negalais man pavyksta.

Dabar lieka tik darbą gauti. Bet visos mano pastangos atsimušė į akmeninę "Tarybų Lietuvos" tvarką... Kaune paprasčiausią darbą fabrike gali gauti tik per kyšius ir protekcijas. Duodi cecho meistrui ar inžinieriui 500 rublių ir tada gali tikėtis paprasčiausio darbo su 200-500 rublių mėnesiui atlyginimo. Nei pinigų nei protekcijos aš neturėjau. Pradėjau bėgioti iš vieno fabriko į kitą. Gaudavau iš vykdomojo komiteto siuntimus į tą ar kitą vietą, bet nuėjus visur išgirsdavau tą patį: "Pas mus perpildyta", "vietų laisvų nėra".

Praėjo jau visas mėnuo, o darbo niekur. Visai nusivyliau ir aš. Dar viena viltis — vaikystės dienų draugė Janina. Ji dirba sanitarijos direktore, Kauno miesto maisto pramonės žmogus, kurio gerokai privengia visų tų įmonių direktoriai. Jos prašoma, "Metropolio" restorano direktorė leido man pas ją užeiti. Vieną rytą apie 10 val. nueinu į "Metropolį" ir klausiu direktorės V. Kuznecovos. Tenka ilgai laukti, ir galiu stebėti kelnerių paruošimo darbą. Taip, į "Metropolį" susirenka tik dabartinė Kauno smetonėlė — augštieji rusų karininkai, partijos nariai, augštieji pareigūnai, taip pat spekuliantai su prikimštomis piniginėmis, nes spekuliacija čia klesti.

Pagaliau pasirodė direktorė, gana graži blondinė, apie 40 metų. Žinojau, kad ji moka išsireikšti, kaip seniau stoties vežikai. Bet čia, sako, kitaip ir negalima. Karo metu ji tarnavo raudonojoj armijoj kareiviu, o tai jau daug sako. Žinojau taip pat, kad direktorė čia yra "ciecorius ir Dievas". Nors tituluoja ją "drauge", bet tai ištaria su dideliu nuolankumu ir klusnumu.

Apžiūrėjo mane direktorė nuo kojų iki galvos ir pasisveikino. "Taip, žinau, kalbėjo man daktarė, esi jos gimnazijos draugė. Gerai, jei nesididžiuoji, gali bandyti mūsų filialėje. Bufetas 50, buvusi "Šišlikynė" (seniau "Rosmarinas"). Ten ne taip baisu. Priprasi — išmoksi. Galiu tuojau nuvesti".

Einame Stalino prospektu (seniau Laisvės alėja). Atvedus supažindina. Ten dirba bufetininkė ir padavėja. Bufetininkė yra vyresnė; ji išduoda prekes ir už jas atsako. Pardavėja priima prekes, tuojau už jas sumoka, išrašo talonus, pagal kuriuos vakare atsiskaitoma; padavėja atneša ir nuneša nuo stalų, suneša tuščius butelius į sandėlį, indus suplauna, prižiūri švarą ir tvarką, padeda atidarinėti butelius bufetininkei.

Padavėja čia buvo Regina. Jau tuojau direktorė liepė apsirengti ir išeiti. Ji būsianti perkelta į patį "Metropolį", o aš skiriama jos vietoj. Regina labai nepatenkinta staigiu jai nemaloniu įsakymu ir piktai žvairuoja į mane. Bet įsakymas lieka įsakymu. Ji, ir norėdama, negalėtų pasiskųsti, nes profesinė sąjunga palaiko darbdavio, ne darbininko pusę. O be to — nenori, nedirbk, tavo vietos laukia dešimtys.

Pradedu darbą

Ir taip su baime ir nepasitikėjimu pradedu darbą. Darbą, kurio niekad nedirbau ir apie kurį neturiu supratimo... Darbo laikas — nuo 9 val. ryto iki 12 val. nakties, bet paprastai užtrunka ir iki 2 valandos nakties. O po to reikia sutvarkyti patalpas, kurios atrodo kaip po Sodomos ir Gomoros sunaikinimo. Privemti kampai, pribjauroti kolidoriai, aplaistyti stalai, grindys; visame tame mirksta duonos kąsniai, nuorūkos, popiergaliai, konservų dėžės, aliuminiaus šakutės, sulaužytos atidarinėjant degtinės butelius, silkių griaučiai ir t.t. O dūmų — net juoda. Viskam sutvarkyti ir išvalyti reikia dirbti iki 9 val. ryto. Bet kaip tai atlikti, jei 9 val. ryto prasideda normalus padavėjos darbas? Išeitis tik viena: reikia pačioms samdyti moterį, kuri, atėjusi anksti rytą, sutvarko tuos visus bjaurumus. Mes jai mokam kiekviena po 5 rublius dienai; ji tokiu būdu iš mūsų uždirba 10 rublių kasdien... Taip dirbame 5 dienas po 16 valandų, o kitas 5 dienas ilsimės. Jei kada dingsta normali poilsio diena ir reikia dirbti, tai už ją vistiek nemokama.

Mano alga bus 200 rublių mėnesiui. Iš tų pinigų turiu pati įsitaisyti ir prijuostėlę, ir karūnėlę ant galvos. Už sudaužytus indus ir kitus nuostolius atskaito iš tos pačios algos. Mano draugė bufetininkė gauna 300 rublių. Ji turi sumokėti iš savo algos, jei prekės sugenda. Taip pat ji turi duoti dažnai kyšių direktorei ir kontrolieriams.

Ir taip balandžio 28 aš pradedu savo naująjį darbą.

Darbo diena

Iš ryto žmonių nedaug. Į tarnybą eidamas, užbėga kokis "pijokas" — taip mes vadiname savo svečius, nes čia baisiai geria... Skubiai pavilgo alumi gerklę, ir nė nesėdęs vėl bėga. Degtinės pas mus nėra. Tik alus, sitro, vynas, šalti užkandžiai iš "Metropolio" virtuvės ir sandėlio... Kauniečiai daugiausia mėgsta alų, kuris čia vadinamas "Žigulinis" Jo butelis—2,40 rb. Kartais būna ukrainietiškas, truputį tamsesnis už Žigulinį, jo butelis 2,60 rb. Dar pasitaiko ir Rygos alus.

Kas beužeitų — kiekvienas skuba ir nori kuo greičiausiai aptarnaujamas. Nors užsakymai labai panašūs ir pasirinkimas nedidelis, bet darbas nėra lengvas. Vienoj salėj sėdi koki penki stalai, apsėsti "pijokų"; kitame kambary apie 10 stalų. Iš to ar kito stalo šaukimas jį aptarnauti. Prieini prie vieno stalo priimti užsakymo. Bus skandalas, jei suklysi ir prieisi prie paskiau atėjusio. Meniu ant stalo nėra. Reikia viską žodžiu pasakyti, ką turime. Šalta labai riebi virta kiauliena — 100 gramų 5 rubliai, dešra — 100 gramų 3,60-4,00 rubliai, žąsiena kepta, vieni kaulai — 100 gramų 7 rubliai, antiena — 6 rubliai; dar esti buterbrodų, rolmopsų, silkių, sausainių, saldainių ir t.t. Bet kai užsako 100 gramų, svoris būna tik 80-70 gramų, nes gyventi reikia... Nuo kiekvienos vyno bonkos taip pat nupilama 150 gramų ar papildoma vandeniu. Vynai dažniausiai esti "Anykščių" ir Gruzijos, Moldavijos bei kitų sovietinių respublikų. aKina — pusė bonkos apie 14 rublių, trys ketvirčiai butelio — 22-24 rb.

Tie visi nupylimai ir nusvėrimai yra baisiai pavojingas reikalas. Tačiau be jų jokiu būdu negalima apsieiti. Reikia už taros išvežimą taip pat pačioms sumokėti, o čia dar tie nuolatiniai kyšiai, be kurių gali išlėkti. O ir nupilstydamas, neprisverdamas gali taip pat išlėkti. Nežinai, po kokia kauke pasi-

rodys kontrolieriai. Jie ateina kompanijomis ar po vieną ar poromis. Užsako visko daugybę ir vis gramais. Kada užsakymą atneši ant stalo, jie tuojau paprašo sąskaitos. Jeigu kur "suklydai", jie tuojau parodo savo liudijimą "Valstybinis kontrolierius" ir "prašau viską atgal prie bufeto nešti". Bufetininkė, pamačius su pilnu padėklu pardavėją, išbala, nes jos likimas pastatytas ant kortos. Radus ką nors ne taip — pirmą kartą bauda, antrą kartą — atleidimas. Kontrolierius paprašo balto chalato, tuojau eina už bufeto, apžiūri visas bonkas, tikrina, ar slaptai degtinė nepardavinėjama; aluje ir vyne matuoja alkoholio laipsnius; tikrina svorius ir kainas pagal painaraštį.

Tvarkoje turi būti ir sanitarinės knygutės. Jose surašomi daviniai apie mūsų sveikatą. Mus kas mėnuo turi kontroliuoti, kas pusmetis turi peršviesti plaučius; kas ketvirtis metų tikrinamas kraujas, ar nėra venerinių ligų; kas mėnuo tikrina mėšlą, ieškodami jame visokių bacilų.

Padavėja atsako už pateiktą sąskaitą. Jei bus bent 5 kapeikų skirtumas, bus ir nemalonumų. Gausi pakvietimą į pramonės prekybos kontrolės inspekciją, gausi papeikimą, o pasikartojus susilauksi ir atleidimo iš darbo... Bet kaip gyventi iš tokios algos, niekas nesirūpina, o vogti griežtai draudžiama.

Grįšiu dar prie užsakymų... Prirenki kokius 10 užsakymų. Gramai maišosi galvoje. Užsakymus pakartoji bufetininkei. Ji greitai sveria. Čia padedi jai dėti į lėkštes, matuoti. O tos lėkštės beveik neplaujamos, greitai nušluostomos skuduru ir vėl serviruojamos toliau, nes neįmanoma dviese suspėti, kai žmonės šaukia "greičiau". Šakutės iš aliuminijaus, sulankstytos, nulaužytais dantimis; peiliai aprūdiję. Bet kitaip vargiai ir galima, jei svečiai padoresnes šakutes ir peilius tuojau išsineša — taip pat stiklines, stiklelius, net druskines ir pelenines. Už jas mes turime sumokėti iš savo algos.

Mūsų svečiai

Tarybinis pilietis restorane nereiklus. Nesvarbu, kaip atrodo lėkštė ar šakutė. Svarbu tik greičiau išgerti, užmiršti. Specialiai geria, kad tik pasigertų greičiau. Tada viską maišo, ir beveik nieko neužkanda. Nėra ko stebėtis, jei po tokio trumpo "baliaus" pilietis guli po stalu, apsivėmęs, apsibjaurojęs, o mūsų pareiga jį ištempti už durų į gatvę. Iš pradžių aš bijojau

prie tokio svečio prisiliesti. Bet už tai gaunu pabaudų už tvarkos nežiūrėjimą ir neestetinį vaizdą kitiems svečiams.

O tie nelaimingi elgetos, kaip mes vadinom, ubagai. Jų tokia daugybė Kaune. Ir čigonų. Nespėja svečias atsisėsti, prie jo jau stovi eilutė ubagų. Dažniausia tai valkatos, invalidai, senos moterys. Čigonės įkyriai siūlosi: "Ponas, paburti". Lietuviai geros širdies — pinigų ubagui neduoda, bet pasiūlo čierkelę ar alučio stiklinę. Vieną kitą gavęs, ubagas ir snūduriuoja čia pat prie pečiaus. Kur jam eiti, jis vis vien namų neturi.

Tiesa, dar ir apie tą pečių. Jis vienas. Anglių duoda mažai. Tas vienas pečius turi apšildyti dvi patalpas. Be to, dažnas ir žiemą išeidamas palieka atdaras duris. Šalta. Nuliekamą minutę norėtum pasišildyti prie pečiaus atgrubusius pirštus, nes ir plauti tenka šaltu vandeniu. Bet pečius užblokuotas vargšų ubagų, čigonų.

Kad mūsų bufeto paveikslas būtų dar aiškesnis, tenka pridurti, jog čia yra bjaurus paprotys prisivalgyti ar prisigerti padavėjos sąskaita. Kai žmonių pilna ir aptarnauji vienoj patalpoj, nepajunti, kaip iš kitos išėjo svečias neapsimokėjęs. Gali bėgti į gatvę ir jieškoti, bet tai nieko negelbės. Karčiai apsiverki — ir tiek.

Dienos metu svečių būna ne tiek daug. Tai vis tie patys nuolatiniai klientai. Čia netoliese Maironio gatvėje yra "auto remonto fabrikas". Tai jo vadovybė ateina — inžinierius, tiekimo skyriaus viršininkas, buhalteris, sandėlininkas, kasininkas, jų šoferiai. Ką nors sukombinavę, jie ateina palaistyti. Priešais karo muzėjų Donelaičio gatvėje yra "nebylių ir kurčių audimo ir siuvimo kombinatas". Pas mus lankosi jų buhalteris, kasininkas, inžinierius, o cecho meistras ir sukirpėjas, gali sakyti, pirmutinis ateina ir paskutinis išeina. Toliau Donelaičio gatvėje popierio fabrikas Janonio vardo. Visi meistrai ir daugel darbininkų mūsų svečiai. Ateina ir iš vykdomojo komiteto, kuris yra įsitaisęs gražiausiuose Kauno namuose, buvusioj Sapiegos gatvėje. O taip pat artistai iš dramos ir operetės; orkestro muzikantai. Tarp jų susiradau ir labai gerų draugų... Bjauriausia tai yra karininkus aptarnauti. Daugelis kažko išdidūs ir reikalauja ne pagal mūsų turimas sąlygas. Jie puikiai žino sovietinę prekybą ir jos triukus, nes pas juos jau seniai taip yra. Jie pirmiausia reikalauja meniu su kainomis. Jie tikrina sąskaitą ir sako, kad visi padavėjai ir bufetininkai vagys. Kartais

jie atsineša savo degtinę iš greto esančio "Gastronomo", o mums gresia iš administracijos 100 rublių pabauda, jei leisim gerti atsineštą degtinę. Išgirdę mūsų protestą, jie tuoj prašo "skundų ir pageidavimų" knygos. Ta baisioji knyga turi gulėti prieinama kiekvienam svečiui. Ir, atrodo, juo mažesnis žmogus, juo labiau jis grasina ta skundų knyga. Esti ir tokių, kur nusigėręs nenori mokėti ar neturi pinigų, tada reikalauja skundų knygos ir rašo. Stengiasi parašyti rusiškai, nes toks skundas vadovybėje bus svaresnis. Tos knygos lapai kas savaitė tikrinami, kad kartais koks baisus skundas nebūtų išplėštas. Į kiekvieną skundą ir pageidavimą direkcija reikalauja pasiaiškinti. Jei skundus vadovybė ras pagrįstus, tai padavėja gai netekti vietos. Bjauriausi tai girtų skundai.

Prisimenu, buvo mano pirmoji darbo diena. Pamažu atėjo vakaras. Prigužėjo pilna žmonių. Nežinau kur pulti. Baisi man pasirodė išalkusi minia, kuri taip greitai keičiasi ir vis šaukia valgyti ir gerti. Prie vieno stalo paprašo "skundų ir pageidavimų" knygos. Aš nutirpau iš baimės. Dieve, jau ką nors ne taip padariau. Prarasiu vos surastą darbą. Padaviau ir drebu. Paskui skaitau ir dar labiau nutirpau: "padėka už greitą kultūringą ir sąžiningą patarnavimą". Du piliečiai prie to stalo žiūri į mane ir šypsosi. Tai vienos spaustuvės tiekimo skyriaus viršininkas, anksčiau buvęs mokytojas ir jo bendradarbis. Paskiau mes gerai susipažinome. Jie supratę iš karto, kad aš pakliuvau ne į savo "rėmus".

Apie 1 valandą nakties uždarome. Išsinešam iš ten nuovargį ir "machorkos" smarvę. Machorkas dūmai įsisunkę į drabužius iki pat kūno. Autobuso jau negaunu ir einu pėsčia į Augštuosius Šančius. Bijau užpuolimų, kurie čia dažni ir įprasti. Klupdama bėgu į kalną. Kojos taip baisiai skauda. Sutinusios. kojos. Visą naktį nemiegu. Dedu kompresus ir nežinau, kur kojas dėti. Esu mirtinai pavargusi. Bet ateina rytas, ir prieš akis vėl 16 valandų darbo diena.

Susirandu kambarį

Vos ištveriu 5 dienas. Po jų dvi dienas ištisai guliu, iki atsigaunu. Reikia ieškoti kambario kur nors netoliese nuo darbo. Prasidėjo vėl "Kalvarijos keliai". Sunkiau gal nei su darbu. Kambariai labai brangūs. — iki 300 rublių mėnesiui. Ir tų ne-

gali gauti. Reikia mokėti už kambario nurodymą po keletą šimtų. O butus galima tik pirkti — kaštuoja 10,000 rublių ir daugiau. Po tuščio jieškojimo sutinka mane priimti vasaros mėnesiams į savo verandą mano bufetininkė. Veranda apgriuvusi, anksčiau joje buvo anglys kraujamos. Bet ką darysi — mokėsiu už ją 100 rublių mėnesiui ir kaip nors gyvensiu. Nors ir kaip esu prie visko pripratusi, bet atsikrausčiusi į verandą nesulaikiau nervų ir pravirkau. Tačiau susiėmiau, išsivaliau, susitvarkiau ir "jaukiai" įsikūriau . . .

Naktimis jau grįždavome iš darbo visos trys drauge — aš, mano bufetininkė ir Regina iš "Metropolio", kuri irgi pas ją gyveno. Trims drąsiau. Naktys Kaune pavojingos. Net ir 9 valandą vakaro pasitaiko prie "Metropolio" gulintis žmogus su peilio dūriais tarp šonkaulių. O Žaliakalnis, Kauko laiptai, Raudonosios armijos prospektas (buv. Ukmergės plentas, buv. Savanorių prospektas), senamiestis, buvusi Lukšio, dabar Požėlos gatvė — kiek jų tamsiuose vartuose nurengia, sužaloja.

Bufetininkė Katia gyvena Padangės gatvėje už buvusio Benediktinų vienuolyno. Mes einame tamsiais laiptais augštyn, ir kiekvieną kartą dreba mano širdis, nes keletą kartų jau buvo užpuolę.

Gegužės pirmoji

Prie savo darbo priprantu. Gyvenimas slenka vienodai. Šiek tiek nerimo atnešė Gegužės pirmoji. Jau savaitė prieš tai prasidėjo visokios kontrolės, sanitarinės komisijos. Atskrisdavo direktorė su naujais įsakymais ir švaistė viską žemėn, kas jai nepatikdavo. Turėjome iš savo kišeniaus nupirkti gėlių ir papuošti langą. Teko ir man "tėvo Stalino" paveikslą atitempti iš "Metropolio" ir bendrom jėgom įstatėm jį į langą ir papuošėm lietuvišku kilimu bei gėlėmis. Visoms įmonėms ir įstaigoms buvo griežtas įsakymas žygiuoti su eisena.

Mes turėjome labai pasiruošti darbui užkandinėje. Man buvo laisva diena, bet turėjau vis tiek dirbti (už tai nemokėjo). Man tai dar geriau nei žygiuoti . . .

Jau 9 val. ryto milicininkų grandinės nieko nepraleisdavo gatvėje. Iš visur rinkosi prie karo muzėjaus, kur buvo pastatyta

tribūna. Žygiuojančių eisenos, kartais susikimšusios, sustodavo. Tada iš eilių bėgdavo žmonės pas mus greitomis alaus atsigerti, nes buvo karšta diena. Po eisenos vėl žmonės užgriuvo mus. Dirbom išsijuosusios. Nejautėm šventės, tik didžiausią nuovargį.

Mūsų pramoga—kinas

Pirmąsias savo laisvas penkiadienio dienas praleidžiu lovoje. Neturiu jėgų pasikelti. Kitomis dienomis jau einu pasivaikščioti ar į kiną. Kaune dabar veikia šie kinai: buv. Kapitol — dabar Kanklės, buv. Forumas — dabar Laisvė; toliau yra Romuva; buv. Triumfe dabar rodomos tik trumpos kultūrinės filmos. Buv. Metropolitene dabar jaunimo teatras ir buv. Gloria — dabar Baltija. Tai ir visi Laisvės alėjos kinai. Žaliakalny yra Daina ir Šančiuose bei Vilijampolėje yra po kiną.

Filmai rodomi beveik visi sovietinės gamybos arba iš "demokratinių respublikų". Iš kitur esti retai, bet ir tie parinkti su tendencija. Iš užsienių filmų daugiausia pasitaiko ir esti Kauno publikos mėgstami Indijos filmai. Po spektaklio kine ilgai jų melodijos skamba ir gatvėse. Dažniau užklysta ir Italijoje gaminti filmai — tam tikri filmai, arba austrų produkcijos su Paula Vesely. Retkarčiais pasitaiko prancūziškas. Kur eina svetimas filmas, matyti iš tolo, nes ten gatvėje didžiausia eilė, ir bilietų gauti nelengva. Paaugliai spekuliuoja bilietais. Kur eina vietiniai filmai, kasa visai laisva ... Kinas tai vienintelė kauniečio kiekvienam prieinama pramoga, nors bilietai taip pat nevisai pigūs. Teatras jau brangus. Bilietai 15-30 rublių, ir tuos sunku gauti. Kaune dabar yra dramos teatras. Opera ir operetė yra Vilniuje ir atvažiuoja į Kauną kasmet tik gastrolių.

Krautuvėse

Pereinu kartais Stalino prospektu pro didžiules krautuves: vojentorgus, promtorgus ir t.t. Krautuvės didelės, erdvios, gražiai įrengtos, daug pardavėjų. Nepasakysiu, kad jos tuščios, bet retai gausi jose, ko reikia. Pvz. nylonas čia kaip medžiaga visai dar nežinoma. Tik neseniai pasirodė nylono gatavos bliuskelės. Bet kas jas gali nupirkti — kaštuoja 200-300 rublių. Nylono skalbinių visai nėra, tik paprasti šilkiniai triko. Daug vartojamas vadinamas "stapelis" — "stapelnoje polotno". Visas Kau-

nas juo pasipuošęs, nes jo kainos prieinamos — 25 rubliai metras. Šilkas brangus — 100-200 rb. metras. Vilna — retenybė. Irgi pasakiškai brangi. Kostiuminės ar paltui medžiagos metras 200-500 rublių. Geriausia medžiaga moteriškam paltui čia laikoma "saulutė", iš jos pagamintas paltas kaštuoja 1500-2000 rublių. Kojinės, vadinamos "kapron", nuo 20 iki 40 rb., gana gražios, tik labai nepatvarios. Kailiai kartais pasirodo, bet tučtuojau per protekcijas juos išgrobsto spekuliantai. Spekuliacija čia eina visu tempu. Pasiūtų drabužių taip pat galima gauti. Tik viskas yra nepaprastai brangu.

Kaunietės stengiasi pasipuošti kaip įmanydamos. Bet negali paslėpti, kad trūksta šio ir to. Jei vargais negalais įsitaisai vieną daiktą, tai neužtenka pinigų kitam. Aišku, mandriausios tos merginos, kurios gauna ką nors iš giminių Amerikoje. Jų puošnumas iš tolo duria į akis — ir medžiaga, ir sukirpimas.

Prie Kauno stiliaus dar priklauso ir tai, kad kaliošų ir botų čia galima gauti tik vasarą. Taip pat šiltų skalbinių... O žiemą galima gauti vasarinius batus, vadinamas "bosanoškas".

Siuvėjai ir kurpiai visi yra suburti į arteles ir turi vykdyti planą. Už tai ir atlyginimą gauna. Bet ir jie turi kombinuoti. Jie siuva "šalia plano", ir sako, kad vieni iš turtingiausių Kauno žmonių eną siuvėjei, nes palto pasiuvimas atseina 400-600 rublių. Batsiuviai panašiai "šalia plano" gyvena, dirbdami naktimis, nes batai vis labai brangūs. Panašiai uždarbiauja restoranų ir valgyklų virėjai, bufetininkai, padavėjos. Didžiausias vargas darbininkui, tarnautojui, kuris neprieina prie to, kas galima nuvogti.

Restoranuose

Tokis kaunietis, kuris turi pinigo, sekmadienį gali linksmai praleisti ir "Metropolyje". Čia kas vakaras groja orkestras ir esti šokiai. Čia susirenka pati geriausia Kauno publika — kaip sakoma, "be kravato čia neįeisi". Antroj eilėj stovi buvęs "Versalis", dabartinis "Gintaras". Čia taip pat patarnauja kelneriai, groja muzika, bet susirenka blogesnė publika. Čia pasitaiko ir muštynių. Vasaros metu miesto sode atidaroma "Palanga" — su muzika ir šokiais. Čia irgi viskas pagal "etiketą". Tik publika, publika... Buvęs "Konradas", kuris dabar vadinamas "Tulpė" yra vienintelė padori Kauno kavinė — gražiai įrengta,

ir personalas specialiai parengtas, ir tautiniais drabužiais aprengtas. Čia kauniečiai palieka daug pinigo, jei tik jo turi, nes čia galima gauti visko, tik reikia pinigo. Kas vakaras čia taip pat groja orkestras, ir dainuoja solistas ar solistė... "Metropolis" ir "Tulpė" turi savo žinioje visas Kauno valgyklas kaip filialus. Kas juose ir iš viso prekyboje dirba, laikomas tarp laimingųjų, nors ir kaip baugina valstybės kontrolieriai.

Panemunės miške tylu

Kartais užeina noras pamatyti mišką, išgirsti jo ošimą. Tada važiuoju autobusu į Šančius iki kapinių ir nuo ten reikia eiti jau pėsčiomis iki Nemuno, nes Panemunės tiltas vis dar suardytas, ir negalvojama jo atstatyti. Čia persikeliu keltuvu ir atsiduriu Panemunės miške. Čia daug tyliau, kaip buvo kadaise. Žmonių paplūdymiuose maža. Stovi pora kioskų su alum ir sitro. "Pieno centro" valgyklų nėra. Ir "kurhauso" nėra. Liko tik miškas. Jis tas pats. Jo niekas negali pakeisti. Jis neutralus... Einu per mišką iki Zuikinės kaimo ir atgal... Gražu čia gyventi ir pabuvoti. Bet vargas per Nemuną persikelti. Žiemą žmonės eina per ledą. Pavasarį, rudenį keliasi laiveliais. Šiemet pavasarį toks laivelis apsivertė, ir paskendo 14 žmonių.

Kartais aplankau Petrašiūnus, bet ir čia nieko naujo. Tik baisiai prie Nemuno viskas išrausta. Čia statoma elektros stotis, kasami kanalai; čia bus daroma "jūra"...

Kartais nueinu ir į Aleksotą ar ant "Napoleono" kalno. Nusileidžiu į Mickevičiaus slėnį. Čia dabar viskas aptverta — padarytas didelis zoologijos sodas. Žvėrių tai nedaug. Visa pažibo tai asiliukas, kuris už vieną rublį leidžiasi vaikų jodinėjamas.

Ąžuolyne vasarą vis daugybė žmonių, nors jis ir sumažėjo, nes pakraščiai apstatyti naujais namais.

Rudens ir žiemos "talkos"

Taip prabėgo mano pirmoji vasara Kaune. Atėjo ruduo. Nors mūsų visos dienos buvo atidirbtos, laisvosiomis nuo darbo dienomis teko važiuoti į kolchozus "talkai" bulves kasti. Atėjus žiemai teko vėl keliauti į "Metropolio" rūsis bulvių perrinkinėti. Kai aš mėginau priešintis ir aiškinau, kad tai ne mūsų darbas, kad tokiems darbams jie turi kitus žmones samdytis, o ne

mus išnaudoti, — nieko nepadėjo. Dėl iškrypusių sąnarių negalėjau nei bulvių kasti nei paskui rūsy jų perrinkinėti. Teko man samdytis, kad už mane atidirbtų.

Taip prisiartino ir antroji mano buvimo Kaune žiema. Sniegas apklojo Kauno gatves ir pašlaites. Mes vėl šalom, gainiojom ubagus ir čigonus nuo pečiaus ir apsikutavusios sugrubusiomis rankomis aptarnavom savo "pijokus".

Gerasis Saša

Taip vienodai ir žiema būtų praslinkus, jei ne vienas įvykis, kuris padirgino mano ir taip jau labai iškrikusius nervus... Į mūsų bufetą užeidavo dažnai mano bufetininkės Katės pažįstamas "Saša", milicijos kapitonas, kuris buvo dėstytojas milicijos mokykloje. Katė ir Regina, kuri perdavė man savo vietą bufete, buvo labai geros nuomonės apie Sašą. Jis esąs ir pinigingas, ir dar nevedęs, ir mielai norėtų čia žmoną rasti, ir Lietuvoje liktis. Lietuvoje jam esą labai patinka. Jis pats esąs ukrainietis. Be to, visada gerai apsirengęs. O jei ir mėgsta išgerti, tai su saiku. Tarnyboje jis kyląs... Tekdavo ir man pasišnekėti su Saša, kada jis užeidavo pas mus ir sėdėdavo kaip namie.

Vasarą Katia buvo atleista iš darbo, nes kontrolė rado išeikvojimą. Sašai nebuvo pas ką užeiti, ir aš retai jį matydavau. Staiga vieną dieną jis vėl pasirodė mūsų bufete, sėdasi į kamputį su savo pilna uniforma ir, kai aš priartėjau, apsižvalgęs klausia: "Sakyk, tavo pavardė tokia ir vardas toks, ir buvai teista pagal paragrafą 58 I A 25-5 metams ir pernai grįžai iš lagerio?" Man pasidarė nejauku, ir silpnu balsu atsakiau: "Taip, tai aš".

"Matai, aš nežinojau tavo pavardės, bet man papuolė į rankas tavo byla, ir ten nuotrauka yra, kalėjime daryta, labai neaiški, tai ir galvojau — ta, ne ta... Dalykas, matai, toks, kad yra slaptas įsakymas — visus su tokiais paragrafais išsiųsti iš čia kuo toliausiai, tikriausiai Sibiras, ar lageris, ar ištrėmimas — tai dar negaliu pasakyti. Bet aš stengsiuosi tą bylą užtušuoti, tavęs į sąrašą neįtraukti. Tik vargas, kad, kaip žinai, aš ne vienas dirbu — dar vienas sėdi su manim drauge. Reikės jį kaip nors tepti".

Aš pažadėjau visomis išgalėmis kaip nors atsilyginti.

Saša pradėjo dažnai lankytis ir daug su manim kalbėtis. Aš su nekantrumu klausinėjau, ar jau pavojus praėjo. Jis aiškino, kad bylų daug ir be eilės negali prieiti prie manosios. Viskas turi būti daroma paeiliui, kad išimtis nekristų į akį. Jis galėtų man pačiai bylą parodyti, kad įsitikinčiau. Jis galėtų bylą pasiimti pas save į namus, jei aš norėčiau užeiti ir ją pamatyti. Jis gyveno Maironio gatvėje. Aš atsisakiau.

Tie Sašos atsilankymai išnešdavo mano visos savaitės uždarbį, nes jis leidosi patarnaujamas brangiais užkandžiais ir gėrimais, bet sąskaitos nemokėjo. O apie viską jis man uždraudė bet kam prasitarti, nes jis tada galįs prarasti tarnybą, galį būti ir dar blogiau.

Prasidėjo neramios naktys. Visi Sibiro pakelti baisumai stojo prieš akis. Nors ir kaip sunku dabar gyventi ir dirbti, bet esu laisva, laisva. Užpakaly manęs nėra konvojaus su atkištu šautuvu. Kaip baisu nešiotis su mintim, kad rytoj poryt aš vėl išnyksiu iš čia

Neiškenčiau. Prasitariau sykį savo geram pažįstamam B.B. Jis irgi buvo ragavęs Šiaurės 8 metus. Papasakojau jam miglotai apie man gresiantį pavojų. Jo rankos sudrebėjo, bet jis tylėjo. Ilgai tylėjo. Paskui tyliai pratarė: "Nuostabu, aš nieko negirdėjau, kad tokiems pavojus dabar grėstų. Būk tuo tarpu atsargi".

Kitą dieną vėl atėjo Saša. Pranešė, kad reikalas pasisekęs. Su draugu susitaręs ir mano aktą sunaikinęs. Mano dėkingumui trūko žodžių. Jis ilgai tylėjo. Paskui tyliai vėl prabilo apie pavojų, kuris man grėsė. Jau šypsodamasis pasisakė, kad tokiu būdu jis daug kam padėjęs, ir daugelis jam rodė dėkingumo. Patylėjęs vėl prabilo, kaip viena moteris ištisus metus išsėdėjusi kalėjime. Vyras su mažais vaikais tiesiog nežinojęs ką daryti. Sašai tekę būti tos moters tardytoju. Jis visą reikalą taip pakreipęs, kad moteris buvo paleista. Sujaudintas vyras sušukęs: "Draugas tardytojau, už jūsų gerą širdį galit dabar reikalauti iš manęs visko — ką tik galiu, viską padarysiu". Saša buvęs kuklus ir prašęs tik žmonos ... Vyras išlaikęs žodį, apsirengęs ir išėjęs iš namų ... O kiek jis man galėtų tokių laimingų atsitikimų papasakoti ...

(Bus daugiau)

Nuo Ženevos iki sputniko:

Politinių bei moralinių idėjų maišatis Amerikoje

Politikos eigoje tiek daug įvykių ir žodžių, planingo ir isterišk veikimo, juodos rezignacijos i optimistiško tikėjimo, — kad visoje toje maišaty neįmanoma sustoti prie atskirų įvykių. Jie eina tokiu tempu, kad iki vieną aprašysi, jau ateis kitas. Belieka stebėti pagrindines linijas, apie kurias tie įvykiai sukasi, stumiami dviejų pagrindinių varikliu — Rytų ir Vakarų, kurių siekimai nuo pasaulinio karo pabaigos buvo ir yra tie patys: Rytų ofenzyvinis veržlumas laimėti dominavimą pasaulyje ir Vakarų defensyvinis siekimas išlaikyti tai, kas yra jo žinioje bei įtakoje.

1. Vakarų įmigimo ir pabudimo momentai

Rytų laimėjimo priešpaskutinė viršūnė buvo Ženevos konferencija 1955. Ten jie laimėjo ne tik pusę Vietnamo, bet ir Vakarų pritarimą koegzistencijos idėjai. Laimėjimas buvo juo didesnis Rytams, nes Ženevos konferencijos padarinius ir Vakarai laikė savo laimėjimu. "Ženevos dvasia" buvo tas šūkis, kurį skelbė Eisenhoweris kaip savo laimėjimo triumfą, ir Amerikos visuomenė laikė jį tokiu politiniu herojum, kaip antrojo karo baigimas jį buvo padaręs visuomenės opinijoje karo herojum.

Po Ženevos konferencijos prasidėjo stiprus Vakarų įmigimas iliuzijose, naudingose Maskvai. Ten gimusi "koegzistencijos", arba Ženevos dvasia turėjo susiklostyti į dvejopus naujus laimėjimus — nusiginklavimą ir rytų Europos klausimų sprendimą. Nusiginklavimo reikalu iliuzijas Vakaruose palaikė tikėjimas, kad Eisenhowerio oro kontrolės idėja bus priimta, o rytų Europos klausimui išspręsti didėją davė Edenas — sudaryti neutralią zoną tarp Europos rytų ir vakarų. Vakarai tikėjo, kad antruoju klausimu galės eiti derybos tik dėl linijos stumdymo labiau į rytus ar labiau į Vakarus, pačios idėjos neatmetant nei Rytams nei Vakarams.

Buvo begalės posėdžių, slaptų ir viešų, tais dviem klausimais. Abi pusės norėjo juose, jei ne dabar susitarti, tai bent laimėti laiko, kuris sudarytų patogias susitarimui sąlygas. Laiko eigoje Vakarai tikėjosi, kad (1) Sovietai iš vidaus politiškai ir ūkiškai save susilpnins, taigi bus sukalbamesni; (2) tikėjosi taip pat, kad laikas padarys kai kurias ginčo problemas mažiau opias ir mažiau aktualias, taigi jas pjaustant bus mažiau šauksmo ir pasipriešinimo. Rytai tikėjosi, kad laiko eigoje (1) jie patys suspės apsiginkluoti ir prisivyti toje srityje Vakarus; (2) savo propaganda palauš Vakarų pasipriešinimo valią pačioje Vakarų visuomenėje; taigi Vakarus privers priimti Rytų diktuojamas sąlygas.

Laiko ir kalbų eigoje naujas ir netikėtas faktorius buvo Vengrijos sukilimas. Sovietų kruvinas smurtas Vengrijoje buvo didelis ir staigus stabdis Sovietų koegzistencijos pla-

nui vykdyti. Vengrijos krauju susitepę, Sovietai pasijuto moralinėj izoliacijoje. Nors Vakarai pirštо nepajudino Vengrijai padėti, tačiau laikė savo pareiga nusisukti nuo Sovietų. Koegzistencijos vykdymą tai pristabdė. Vakarų pasyvumas betgi įtikino Sovietus, kad jie gali nekliudomi drąsiai veržtis pirmyn. Ir tai padrąsino jų žygį į vidurinius rytus.

Vengrijos kraujas tik metams apsaugojo Vakarus nuo koegzistencijos "flu". Per tą laiką Sovietai įvykdė savo raketų ir satelito programą, pralenkdami Ameriką. Nusiginklavimo klausimas jiems darės mažiau aktualus, ir jie derybas nutraukė. Satelito paleidimas spalio 4 turėjo panašios reikšmės kaip Ženevos konferencijos metu Dienbienphu paėmimas. Tačiau kiek sputnikas yra didesnio garso nei Dienbienphu paėmimas, tiek ir Rytų reikalavimai, kuriuos paremia sputniko propaganda, darės didesni. Bendrais kontūrais jie yra toki:

Sovietai turi dalyvauti vidurinių rytų klausimo sprendime;

Rytų Europoje turi būti pripažintas status quo;

Vakarai turi priimti nusiginklavimo programą, pirmiausia atominių karinių bandymų sustabdymą;

Savaime tada ateis Vakarų karinių bazių panaikinimas ir t.t.

Sputnikas pažadino amerikiečius iš iliuzijų, ir jie pamatė milžinišką karinę ir moralinę sputniko reikšmę kovoje tarp Rytų ir Vakarų. Kariniu atžvilgiu Amerika nustojo buvus nepasiekiama priešo ginklų. Moraliniu atžvilgiu Amerika pasijuto nustojus pirmavusi pasaulyje ir kai kuriose srityse tą pirmavimą perleidus savo didžiausiam priešininkui. Moraliniu atžvilgiu Amerikos priešininkas laimėjo ir tai, kad kovos laukas buvo perkeltas į Amerikos teritoriją, nes Amerikos visuomenėje užvirė minčių kova, kas toliau daryti, ar stengtis atsigriebti ar eiti toliau nuolaidų ir pasidavimo keliu.

Tas pabudimas iš iliuzijų sukėlė idėjų maišatį, kurias galima išskirstyti į dvi pagrindines paaštrėjusias sroves —

Vieni už Amerikos dvasios pažadinimą atgauti tai, kas prarasta,

Kiti už išlaikymą su mažesniais nuostoliais to, kas dar neprarasta, taigi už Chruščiovo pakartotinai ir stipriai peršamą koegzistenciją.

2. Vyriausybės žodžiai ir darbai

Niekas neginčija, kad Sovietai aplenkė Ameriką raketes ir satelito srity Tačiau vyriausybės žmonės laikosi įvykio minimalizavimo taktikos ir imasi raminti, nurodydami, jog Amerikos atsilikimas yra šalinamas "pagal planą" — būtent, spartinamas raketos ir satelito programos vykdymas, stiprinama vienybė su Nato sąjungininkais, ieškoma tautinės vienybės užsienio klausimais (A. Stevensono pritraukimas į patarėjus), mėginama atgauti pasitikėjimą tarp arabų (derybos su Egiptu).

Mažiau užsimenama apie tuos faktus, iš kurių galima būtų spėti apie vyriausybės silpstantį atsparumą koegzistencijos reiškiniams. Pirštų nuospaudų panaikinimas Sovietų lankytojams, atšaukimas draudimo vykti į kom. Kiniją, Albaniją, sutikimas atnaujinti diplomatinius santykius su Bulgarija, o ypačiai Amerikos Balso nususinimas iki Sovietams nepavojingo lygio, Laisvosios Europos ra-

dijo ir komiteto veiklos susiaurinimas, leidimas sustiprinti sovietų atstovybę Washingtone... ir panašūs reiškiniai gali būti aiškinami kaip vyriausybės vengimas viso, kas gali pykinti Sovietus. Simboliškai reikšmingas gali būti sovietinių priėmimų palyginimas: 1956 sovietinės šventės metu priėmimų salės buvo apytuštės, šiemet Washingtone ir kitur svečiai vieni kitiems lipo ant kulnų, besiverždami prie valgiais ir gėrimais apkrautų stalų.

Sovietai jaučiasi bebaigią išeiti iš moralinės izoliacijos, kurioje jie buvo išsimaudę vengrų kraujuje.

Tačiau kai tik Nato valstybių politikai šiemet birželio mėn. padarė išvadą, kad reikia atsisakyti nuo Vokietijos sujungimo ir siekti koegzistencijos su Sovietais, tai valstybės departamentas tuojau pasiskubino paskelbti, jog anas pareiškimas nepriklauso valstybės departamento žmonėms, kurie pasitarime betgi dalyvavo, ir kad Amerikos politika tuo reikalu nėra pasikeitus.

Darosi įspūdis, kad **Amerikos vyriausybė oficialiai savo politikos nekeičia — tam nėra dar nė visuomeninė opinija paruošta. Bet ji imasi stiprinti savo jėgas didesniu tempu tam, kad derybose, kurias taip perša Maskva, būtų galima išsiversti su mažesnėmis nuolaidomis, mažesniais atsitraukimais viduriniuose rytuose, rytų Europoje ir kitais punktais.**

3. Opinijos kritika ir politinės sugestijos

Jei viešąją opiniją sudarinėja spauda, tai joje pasireiškė aliarmas. Aliarmas, kokis retai kada kyla. Didžiojoj spaudoj labiausiai aliarmavo N. Y. H. Tribune, laikomas prorespublikoniškas, mažiau, bet su didesniu cinišku atvirumu prisidėjo ir N. Y. Times kolumnistai. Jų visų balsai skelbė didelį Amerikos pralaimėjimą, už kurį labiausiai kaltino vyriausybę. Jei pirmas akmuo buvo mestas tiesiai į prezidentą, tai paskiau taikinys buvo pakeistas — buvo labiau apmėtomas jo štabas. Logiškas buvo kolumnistų (Alsop, Lippmann) reikalavimas pakeisti vyriausybės žmones. Antras reikalavimas — pakeisti politikos liniją. Tačiau kuria linkme konkrečiai pakeisti?

Kiek buvo aštri negatyvinė kritika, tiek neaiški konstruktyvinė, kuri nurodytų, kas toje politikoje reikia daryti. Bendras reikalavimas — sustiprinti bedradarbiavimą su sąjungininkais (a) — mažai ką pasako. Tik atskiri kolumnistai prasitarė aiškiau. Tuose prasitarimuose tylima betgi apie tai, kas prieš metus buvo taip populiaru ir ko su akiplėšiškumu buvo reikalaujama visuomenės vardu: sustabdyti atominių ginklų bandymus. Jau aišku, kokis tas reikalavimas buvo Amerikai žalingas. Dabar dalis spaudos tik skelbia, kad lenktynės ginklavimosi srity jau esančios nebeaktualios, nes Sovietai nepulsią, o lenktyniuosią ūkinėj gamyboje. Esą savo ūkine pagalba Sovietai paveršią rinkas ir įsipenetruosią į kitus kraštus. Iš čia einąs Amerikai didžiausias pavojus. Šitą Amerikai pavojų stengiasi pūsti ir Chruščiovas lapkričio 23 pasikalbėjime su Hearstu. Ką tokis reikalavimas sustiprinti Amerikos ūkinę ekspansiją (b) reiškia, nebuvo aiškiai pasakoma. Galima tai suprasti ir kaip sugestiją — gaminti ir prekiauti, kad Sovietai neužimtų visų rinkų, prekiauti su draugais ir su priešais, panaikinti visus vadinamus strateginius suvaržymus.

Toliau ėjo sugestija "susitikti pusiaukelėje" su Maskva (Eaton), rodyti jai pasitikėjimą ir "koegzistuoti" (c). Tą sugestiją dar labiau sukonkretino siūlymas atsisakyti nuo "klaidingų prielaidų" politikoj (Sulzberger). Tuo būdu buvo siūloma atsitraukti Amerikai nuo tradicinės savo politikos, daugiau ar mažiau atremtos į moralinius principus, ir pereiti į oportunistinę (d), kaip yra didžiojoj Europos valstybių daly. O visai konkrečiai jis reikalavo atsisakyti jau nuo Baltijos valstybių aneksijos nepripažinimo, nuo komunistinės Kinijos nepripažinimo (e).- Kitu atveju tas pats kolumnistas jau džiaugiasi, kad vyriausybė jau duodasi įkalbama pripažinti dvi Kinijas.

Toliau konkretinant sugestijas bei reikalavimus, buvo siūloma rytų Europos klausimai baigti — Vokietiją išjungti iš Nato, neutralizuoti (f), kariuomenes iš Europos atitraukti (G. Kennan). — Visi tie siūlymai vedė į esamos padėties Europoje pripažinimą, į pripažinimą Sovietų Sąjungai teisės dalyvauti vidurinių rytų klausimo sprendime, ko reikalauja ir Chruščiovas bei jo kartojama be paliovos koegzistencija.

Buvo ir priešingų balsų, įspėjančių nuo koegzistencijos pavojaus. Esą Amerika tebegyvenanti iliuzijomis apie komunizmą, jei Sovietus ir komunizmą laiko tik politine, o ne ideologine jėga, kuri negali išsižadėti idėjos dominuoti pasaulyje (Budenz). Buvo balsų reikalaujančių neatsisakyti nuo reikalavimo per Jungt. Tautas pašalinti sovietinę okupaciją iš Lenkijos, Vengrijos ir kitų pavergtų kraštų, nes negali būti jokio pasitikėjimo, kol pavergtų tautų klausimas nėra išspręstas (vysk. F. Sheen).

Tačiau būdinga, kad didžiojoje spaudoje labiau buvo favorizuojamos Lippmanno, Sulzbergerio, Kennano, Ellenderio mintys, o vysk. Sheen mintis, nors ji buvo pareikšta senato komisijoje, nerado didžiojoj spaudoj tinkamos vietos. Darosi įspūdis, kad **spaudoje paskutiniu laiku rado daugiau atgarsio koegzistencijos reiškinių pripažinimas, lyg laipsniškas, sistemingas visuomenės opinijos perdirbinėjimas, kad ir vyriausybė būtų priversta politinę liniją keisti ar kad keisdama sutiktų mažiau pasipriešinimo pačioje visuomenėje.**

Jei toje kovoje tarp pasisakančių už "susitikimą pusiaukelėje", už koegzistenciją, ir tarp pasisakančių prieš ją būtų priimtos sugestijos, kurias taip garsiai reiškia pirmoji kryptis, tai reikštų, kad sputnikas būtų pažadinęs Amerikos visuomenę tik tam, kad pabudus ir pamačius pavojų, pasistengtų paimti padidintą dozę "Sominex", apsikloti galvą ir įmigti visiškame koegzistencijos, taigi susinaikinimo, miege.

4. Šauksmas keisti Amerikos "gyvenimo stilių"

Gilesnieji Amerikos protai seniai kalbėjo ir tik sputniko proga pakėlė naujai šauksmą už reikalą reviduoti Amerikos "gyvenimo stilių", kuriuo mėgsta pasididžiuoti valstybės kalbėtojai, bet kuris yra pagrįstas daugelyje punktų klaidingomis idėjomis, įsitikinimais. Klaidingi "amerikonizmo" pagrindai kaip tik atvedė Ameriką į atsilikimą ar dalinį išsigimimą. Tarp iškeltų klaidingų Amerikos gyvenimo pagrindų dėmesio verti šie:

(a) Perdidelis pasitikėjimas savim — puikybė, kuri leidžia amerikiečiui galvoti, kad viskas, kas amerikietiška, yra geriau nei kitur. Perdėtas

įsitikėjimas Amerikos ir amerikiečio pranašumu vertė ne vieną amerikietį nelojaliai elgtis su kitais kraštais bei žmonėmis; tai vertė amerikiečius piršti kitiems savo "gyvenimo stilių"; tai padarė juos ne visada mėgstamus kitų akyse. Prieš šitą amerikietinę puikybę sputnikas moko amerikietį didesnio nusižeminimo ir didesnės pagarbos kitų sugebėjimams. Atominę bombą sugalvojo italas, vokietis, danas, lenkas, bet ne amerikietis (Eaton žodžiai).

(b) **Materializmas** visų gyvenimo vertybių centre. Jo simbolis yra doleris, kuriuo amerikietis tariasi visa galėsiąs padaryti. Doleris yra simbolis tų materialinių gėrybių, į kurias amerikietis sudeda visus savo rūpesčius ir pastangas. Ūkinio gyvenimo produkciją statydama gyvenimo centre, Amerika sukūrė nuostabius fabrikus ir dangoraižius biznio reikalams, bet apleido dvasinio gyvenimo pažangą — mokslinius tyrinėjimus, mokyklų statybą, mokytojų ir mokslininkų ruošimą. Mokslininkas ir švietimo bei kultūrinio darbo žmogus yra paliktas be pagarbos ir be sąlygų kūrybos pažangai. Tas sritis — taip ėmė skelbti dabar Amerikoje — labiau įvertina Sovietai. Jie suprato, kad modernioj kovoj mokslininkas stoja prieš mokslininką ne tik technologijos srity, bet ir formuodamas būsimuosius intelektualinius kadrus, kurie lems ateitį. Ir Chruščiovas kalbėjo Hearstui lapkričio 23, kad Amerikos darbininkas esąs priverstas taip balsuoti, kaip jį "priverčia" propaganda, kuri yra kaip tik tų sluoksnių rankose, kuri eina į masę su idėjomis ir jas idėjomis veikia. Chruščiovas intelektualinių sluoksnių veikimą labai supranta, ir sovietinis komunizmas pirmiausia dabar ir veržiasi su savo idėjomis ne tiek į Amerikos darbininkų mases, kiek į tuos akademinius, intelektualinius sluoksnius.

(c) **Patogumas** pirmoje eilėje. Tai išreiškiama "prosperity" vardu. Paskutinių rinkimų propagandoje tokia "prosperity" buvo vienas iš pagrindinių šūkių. Automobilis, šaldytuvas, geras uždarbis, taksų sumažinimas ir visa, kas didina žmogaus gyvenimo patogumus, suprantamas tuo prosperity vardu. Tai priešinga vaikų leidimui į mokslą, priešinga domėjimuisi dvasinio gyvenimo pažanga, priešinga kovai už didžiąsias laisvės ir teisingumo idėjas, visa tai reikalauja pastangų ir aukos. Prieš amerikiečiui populiarinamą "take it easy" staiga dabar pastatomas reikalavimas — aukotis. Prieš krikščionybę, kuriai sakosi atstovaują Vakarai, bet kuri yra "be Kryžiaus", pastatomas reikalavimas išpažinti "Kristų su Kryžium" (vysk. Sheen),

VYSKUPAS F. J. SHEEN — kaip atpasakojo Our Sunday Visitor — buvo liudininkas Atstovų Rūmų antiamerikinės veiklos komisijoje. Jis kalbėjo apie Vakarus ir Rusiją:

Moderniniame pasauly nutiko tai, kad Kristus yra atskirtas nuo Kryžiaus. Vakarų pasaulis prisiėmė Kristų be jo Kryžiaus... Komunizmas prisiėmė Kryžių be Kristaus; ir kai Kryžių prisiėmė be Kristaus, rados tiranija ir koncentracijos stovyklos.

Kas yra artimesnis Kryžiaus ir Kristaus sąjungai? Tik ne Vakarų pasaulis su savo drungnu, pigiu, sentimentaliu Kristum... Rusija yra artimesnė su savo Kryžium. Ir Rusija gali tapti didžiausia dvasine moraline jėga pasauly 50-100 metų eigoje.

t. y. su kova ir atsisakymu nuo patogumų, su kentėjimu.

Tokiais reikalavimais šaukiama keisti Amerikos "gyvenimo stilių"— duoti jam naujus ir gyvybę atnešančius pagrindus. Kaip tas jų žodis nuskamba, pavaizduojame skyrium dedamais pačių amerikiečių G. Price ir vysk. Sheeno pareiškimais. Kas žino, ar tas jų šauksmas bus tik desperacijos pastanga, ar jis padės atgaivinti Amerikai tokią pat dvasią, kokią amerikiečiai turėjo kovodami už savo valstybės nepriklausomybę ir rašydami konstituciją. Tai priklausys nuo to, kiek autoritetingai tie balsai prašneks Amerikai.

5. Autoritetų krizė ir anonimai

Demokratijoje labiau nei kitame režime yra svarbu autoritetas, pagrįstas asmenybės pranašumu. Demokratijoje taip pat lengviau nei kitame režime autoritetas sunaikinamas. Autoritetų krizę pergyvena visi kraštai dabartiniu metu, pergyvena ir Amerika. Rinkimuose 1952 laimėjo Amerikoje ne partija, bet Eisenhoveris savo asmenybės pranašumu. Amerika ieškojo autoritetų. Dabar amerikiečiai pajuto Eisenhowerio autoritetą aptrupėjus. Pajuto, kad Eisenhoweris buvo autoritetas kare, bet autoritetą prarado, ypačiai šiemet, pasirodęs silpnas civilinėje administracijoje ir valstybės politinių problemų apimtyje (G. Sokolsky).

Kai nepasisekimų kaltę mėgina perkelti nuo Eisenhowerio jo štabui, labiausiai suniekinamas valstybės sekretoriaus Dulles autoritetas. Kitas reikalas, ar tai teisingai. Gal būt, jis specialiai suniekinamas kaip tik dėl to, kad jis yra atspariausias tai srovei, kuri siekia koegzistencijos. Gal būt, kad jo užsimojimai buvo sukliudomi kitų, kurie iš užkulisių turi įtakos vyriausybės linijai. Kaip oportunistinės politikos priešas Dulles nėra populiarus nė Europoje. Europos palankumo jieškant ir norint sudaryti jos akyse autoritetą, pridėtas prie Dulles demokratas A. Stevensonas. Tikima, kad jis populiarus Europoje. Tačiau kas atsimena jo reikalavimą panaikinti Amerikoje naujokų šaukimą, vargiai laikys jį plačių horizontų politiniu autoritetu. Nixonas? Jis buvo tapęs labai kontraversiniu asmeniu. Bet jis pamažu įsigyja svorį ir laikomas labiau už kitus tinkamu kandidatu Eisenhowerio vietai. Bet dar toli iki autoritetų.

Amerika yra pajutusi autoritetų krizę, autoritetų ne išpūstų, propaganda sudarytų, kurie anksčiau ar vėliau demaskuojami, bet didesnių politinių asmenybių. Kai jų svaraus žodžio, kurį lydi darbai, nėra, mases

Tai sakydamas, Sheen turi mintyje, kad Rusijoje komunizmas desintegruosis.

Apie Jungtines Tautas ir Jungtines Valstybes:

Pritarė pašalinti Sovietų Sąjungą iš J. Tautų už "kai kuriuos veiksmus, ypačiai už Vengriją".

Jungtinės Tautos turėtų būti pertvarkytos taip, kad Saugumo Taryba, kurią sudaro didžiosios valstybės, vykdytų nutarimus, kuriuos priima mažosios valstybės.

Jungtinės Valstybės turi nuolat ir nuolat reikalauti per JT "išlaisvinti pavergtas tautas, ypačiai Lenkiją". "Jokia problema nebus išspręsta, kol Lenkija, Vengrija ir kitos tautos anapus uždangos turi savo problemas neišspręstas".

laimi kiti autoritetai, kurie yra šalia vyriausybės. Šiuo tarpu opiniją visuomenei sudarinėja šalia spaudos dar ir akademiniai židiniai. Per juos leidžiamos politinės idėjos; per juos nuteikiami intelektualiniai sluoksniai.

Sovietinis komunizmas tai žino ir, kaip minėta, per juos mėgina įsifiltruoti su savo idėjomis. Tas faktas buvo iškilęs, kada Kongreso komisijos mėgino pakratyti filmų, teatro, televizijos, mokyklų personalą. Jame daugel atsirado tokių, kurie norėjo išlikti ir toliau anonimai, pasislėpę po "penktuoju amendmentu".

Tas reiškinys tik labiau pabrėžia amerikinio gyvenimo stiliaus" klaidą — sudėti širdį į kapitalą ir gamybą, o dvasios formavimą perleisti svetimoms įtakoms.

6. Defetizmas?

Visas tas idėjas supurtė sputnikas, sukeldamas dulkių daugiau kaip vandenilio bomba. Kai jos nusės, kaip tada atrodys Amerikos gyvenimo tėkmė, — ar sustiprės pasidavimo ar pasipriešinimo dvasia, — belieka stebėti.

Jau 1955 St. Alsop rašė, kad Anglijos visuomenė staiga palūžo: įsigalėjo defetizmas, kai tik Sovietai išmėgino vandenilinę bombą. Alsop spėliojo, kad po poros metų ta pati dvasia ateis į Ameriką.

Tų pat metų pabaigoje dr. G. Niemeyer, buvęs valstybės departamento patarėjas ir Yale profesorius, mėgino pranašauti (USNaWR), kaip defetizmas kas metai stiprės Amerikoje akivaizdoje augančios sovietinės grėsmės ir kaip 1964 rinkimuose būsiančios tik dvi partijos: viena už pasidavimą Sovietams, kita už pasipriešinimą, bet nė viena aiškios persvaros neturėsianti.

ALIARMO BALSAI

Dr. George R. Price, 35 metų, dirba Minnesotos universiteto tyrinėjimų srityje. Karo metu jis dalyvavo prie garsiojo "Manhattano projekto" vykdymo. Life paskelbtas jo straipsnis "Diskutuojant dabartinės panikos klausimą", liečia aštrius Amerikos likimo klausimus ryšium su sovietiniais laimėjimais raketų srityje. Bet atsakymai į juos gali turėti ir siauresnės mums reikšmės, nes ir mūsų tautinio gyvenimo plote yra gyvi klausimai: kalbėti pesimistiškai ar optimistiškai, tai reiškia — tiesiai, ar pridengiant; ir mums lieka

---

George Price, Minnesotos profesorius, dabar pramato (Life), kad 1975 Amerikai bus ultimatumas tapti Sovietų Sąjungos respublika...

Tokios išvados pramatomos tų amerikiečių, jei gyvenimas eis toliau taip, kaip jis dabar eina. Išvados yra logiškai gautos iš tų prielaidų, kurias yra pateikęs gyvenimas. Mes norėtume, kad tos išvados nebūtų tokios defetistiškos — ne tik dėl to, kad to nenorime šiam kraštui ir jo žmonėms, kurie tikrai yra parodę pasauliui daug geros širdies ir jos teberodo. Dar ir dėl kitos priežasties — politinio gyvenimo tėkmė neina taip, kaip yra suplanavę didieji ar anoniminiai planuotojai. Nuo pat antrojo karo pradžios iki pat dabar buvo matyt, kaip ateina visai priešingi rezultatai, negu buvo numatyta planuose. Sputniko kelius lengviau apskaičiuoti ir lengviau reguliuoti negu žmonių likimo kelius. Šitas pastebėjimas ir leidžia politinės maišaties apžvalgą baigti be defetizmo, į kurį vestų žmogaus logika. **J. B.**

JUNGT. VALSTYBĖSE

susimąstyti: ar patogumų kelias ar kovos ir atsparumo kelias; ar turim dvasinių autoritetų, ar turim juos susikurti, ar geriau juos sunaikinti ir visai atmesti... Straipsnio santrauką paruošė V. Jurkuvienė.

*

Kai į erdvę pakilo Sovietų satelitas, Washingtonas pradėjo nuraminimo ir kartu įspėjimo politiką, — pradeda autorius ir tuojau pasisako prieš tuos raminimus, nes padėtis esanti tiek rimta, kad Amerika galinti šiuo kartu pralaimėti. Kodėl? Atsako:

Tautos vietoje nestovi

Dabar, kaip ir Amerikos revoliucijos metu, mes gyvename laiką, kuris bando žmogaus dvasinį tvirtumą. Bet šiandien mes nebeturime tokios energijos ir stiprybės atsispirti artėjantiems pavojams. Mes, amerikiečiai, esame kaip tie Hans Christian Andersono pasakos žmonės, kurie, stebėdami savo karalių nuogą paraduojantį gatvėmis, giria jo rūbo gražumą. Šiandien mes turime daugybę įrodymų, kad Rusija gali mus nugalėti, bet mes vienas kitam giriame mūsų krašto pajėgumą, jo gražią ateitį ir įsivaizduojame, kad jokio pavojaus nėra.

Atsiminkime, kad istorija susideda iš tautų kilimo ir jų smukimo. Ar tai būtų Babilonas, Bagdadas, Konstantinopolis, ar Roma — pavyzdys seka vienas kitą. Visuomet vienoje pusėje stovėjo turtinga, išdidi, pertekusi tauta, kuri tikėjo savo pergale. Tačiau tuo pačiu laiku kitoje pusėje atsirasdavo žiaurus barbariškas priešas, alkanas ir nuskurdęs, bet su dvasiniu narsumu ir stipriu užkariavimo alkiu.

Šiandieną kostiumai ir dekoracijos yra naujos, bet aktoriai labai panašūs į anų laikų aktorius.

... Grįžkime prie 1945 metų. Tada JAV džiaugėsi savo jėga, prestižu ir saugumu, kuris pralenkė kitas to meto tautas. Rusija tuo metu buvo karo nualintas kraštas, toli atsilikęs nuo mūsų atominės bombos gamybos ir nuo mūsų aviacijos. Šiandien abi šios tautos yra beveik lygios šiose srityse. Teisybė, kol kas mes esame dar truputį lab'au pažengę už Rusiją. Bet tai nesvarbu. Svarbu yra tai, kokiu greičiu sovietai mus vejasi. Dvylika metų stebėjome jų karinės jėgos augimą, kuris savo greičiu yra vienintelis istorijoje. Tačiau tai, atrodo, mums nieko nereiškia. Mes žiūrime į tai, kaip į kokį provincijos barbarų neramumą, ir esame panašūs į nutukusį romėną, kurį tie barbarai vestgotai užklupo besimaudantį ištaigioje Caracallos vonioje...

Katastrofos vizija

... Tiesiog prieš mus stovi tarpkontinentinių balistinių raketų krizė. Dabar jau sovietai pirmauja jų gamyboje. Kaip patirtis rodo, jie gali naujus karišku̇s išradimus greičiau padaryti nei mes, jeigu jie to tikrai nori. Šis dalykas rodo, kad jie ir ateityje pirmaus...

Jeigu Sovietų Sąjunga tolimųjų raketų gamyboje galėtų 18 mėnesių pralenkti mus, tai mes būtume priversti pasiduoti be kovos. Mūsų pasipriešinimas gali silpnėti palaipsniui, ir sovietai gali taip padaryti, kad mes jo nepajausime.

Štai šios nalaimės planas:

Pirmoji stadija. Sovietai demonstruoja tikslias tolimąsias raketas, kurios neša 20 megatonų bombų. Jie praneša, kad jų noras yra palaikyti taiką, bet karo trokštančios JAV juos vertė griebtis tam tikrų karinių veiksmų. Dabar, kai šis JAV grasinimas yra pašalintas, jie gali paskelbti savo taikos ir žmoniškumo tikslus. Jie pradeda mažinti savo kariuomenę ir skelbia planus satelitinėms valstybėms išlaisvinti.

Antroji stadija. Rusija verčia visas svetimas valstybes, kuriose yra mūsų oro bazės, kad jos pareikalautų mūsų atitraukimo. Sovietai pareiškia, kad jie niekada nepuls JAV, jeigu JAV jų pirma nepuls. Norėdami sumažinti tarptautinę įtampą ir pakelti taikos nuotaikas, jie bus priversti raketomis sunaikinti mūsų oro bazes, jeigu jos iki nurodytos datos dar egzistuos. Mūsų sąjungininkai pareikalauja pasitraukimo, ir mes be pasipriešinimo sutinkame.

Trečioji stadija. Rusija ir Kinija reikalauja Europos ir Azijos tautų nusiginklavimo. Pasaulio taikai išlaikyti tautos turėtų būti nuginkluojamos palengva, viena po kitos. Valstybėms, kurios tam nesipriešins, bus atsiteista ekonomine pagalba ir paliktos laisvos. Tos, kurios priešinsis, bus nušluotos nuo žemės paviršiaus.

Ketvirtoji stadija. Sovietai pareiškia, kad jie nors ir galėtų užkariauti pasaulį, bet to nedarys, nes jų vienintelis tikslas yra taika. Jie pasiūlo pasaulinį nusiginklavimą Jungtinių Tautų priežiūroje. Dabar mūsų vienintelis pasirinkimas būtų kautis. Bet mes būtume be sąjungininkų, be oro bazių ir būtume sunaikinti. Taip mes ir nusiginkluojame, kai tuo tarpu Rusija, būdama galingiausia valstybė pasaulyje, Jungtinių Tautų priežiūra tvarko savo naudai.

Penktoji stadija. Rusija dabar praneša, kad ji dar turi galybę ginklų. Ji reikalauja, kad visos valstybės įsijungtų į Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungą. Tragedija užbaigta.

Šis apibūdinimas, be abejo, nėra visai tikslus. Bet jeigu ir silpniausi jo kontūrai atitinka tiesą, tai mes turime didžiai susirūpinti.

Trumpas susimąstymas

Gal mes ir galėsime išlikti gyvi po artėjančios tolimųjų raketų krizės. Net ir tiek pavėlavę, galbūt mes galėtume pradėti savo naują programą ir Rusiją pasivyti. Tada labai trumpo laiką padėtis būtų be išeities. Nedaug ateities spėjimų gali būti taip tikri kaip ši: Rusija mus pralenks matematikos ir fizikos srityje, nes gyvenimo faktai rodo, kad tauta, kaip ir individas, visuomet gali pasiekti tų dalykų, kuriuos ji labiausiai vertina. Mes gal ir toliau turėsime geriausius pasaulyje TV komikus, beisbolo žaidėjus, o Rusija tuo tarpu turės pasaulyje geriausius mokytojus ir mokslininkus. Dabar Sovietų mokyklos ir universitetai auklėja jaunuolius, kurie po 10 metų tikrai pirmaus mokslo srityje.

Yra visiškai aišku, kas toliau atsitiks. Jei mes pasivysime rusus tolimųjų raketų gamyboje, tai tuoj atsiras kitas ginklas, dėl kurio gamybos vėl reikės pirmauti. Ir jeigu mes tą vėl laimėsime, tai neabejotinai atsiras kitas ginklas. Kiekvienais metais augs Rusijos mokslo jėgos ir eventualiai mus pralenks savo ginklais ir gynybos technika, kurios dar negali suprasti mūsų vaizduotė.

Trumpai, mes turime visiškai pakeisti savo dabartinį galvojimą, jei nenorime jau 1975 priklausyti Sovietų Sąjungai. Ar galime tikėti šituo spėjimu? Panagrinėkime argumentus, kurie pasisako prieš šią nuomonę. Mes juos girdėjome ir anksčiau.

Šis kraštas jau seniai egzistuoja. Mes jau ne kartą esame turėję didelių pavojų ir visuomet juos nugalėdavome. Bet romėnai pradžioje penktojo šimtmečio irgi turėjo už savęs ilgą, daugiau kaip tūkstančio metų praeitį pilną pavojų ir vis dėlto greit sulaukė galo.

Daug dalykų, dėl kurių žmogus daugiausia sielojasi, niekada neatsitinka. Kiekvienu metu kas nors gąsdina, kad artinasi pasaulio galas. Bet geriau apsimoka būti optimistu.

Tačiau ar visuomet? Pesimistai žydai, pabėgę iš Vokietijos Hitlerio iškilimo pradžioje, dar ir dabar gyvena, o visi optimistai seniai paversti pelenais. Ir kiek tų buvusių optimistų yra vergų stovyklose Sibire!

Mes turime pasitikėti savo vadais. Jie turi už mus daugiau nusimanyti.

Bet ir visos tautos, kurios yra jau žuvusios, irgi turėjo vadus, kurie daugiau nusimanė nei paprasti piliečiai.

Tai ką mes turime daryti? Mes turime apsispręsti, kas mums ištikrųjų šiam pasauly svarbiausia, ko mes daugiausia norime. Cadillako? Spalvotos televizijos, Mažesnių taksų, — Ar gyventi laisvėje? Mes niekada neišliksime laisvi tik tuo, kad paskirsime mokslininką, kuris derins raketų gamybos programą; tik tuo, kad padidinsim gynybos biudžetą 4% ar 5%; tuo, kad išleisime įstatymą, kuriuo mokymas gaus valstybės paramą. Mes išliksime gyvi tik pagrindinai perkainodami vertybes ir savo siekimus gyvenime. Mes turime labiau susirūpinti savo vaikų išmokslinimu, nei taksų mažinimu; turime daugiau rūpintis gauti Nobelio premijų už fiziką nei laimėti pasaulines beisbolo rungtynes; naujos mašinos kas metai įsigijimo rūpestį turime pakeisti rūpesčiu, ar mes gyvensime laisvėje.

Ko mums daugiausia trūksta, daug daugiau nei mokytojų, inžinierių, mokslininkų, — tai tikrai didelių vadų. Amerika šiandien yra turtingiausia ir dar (kurį laiką) galingiausia valstybė tik dėl to, kad maždaug prieš du šimtmečius ji buvo didelių vadų valdoma. Dabar Amerika smunka tik todėl, kad tokių vadų šiandien nebėra. Mes žinome, kad šiandien Washingtone yra daugybė gabių ir sąžiningų vyrų. Tačiau kai juos palyginame su praeities didžiosiomis asmenybėmis, mes negalime nepastebėti, kad kažko trūksta. Kam šiandien galėtume suteikti mūsų tautos tėvo vardą arba leisti pasirašyti nepriklausomybės deklaraciją? Kas galėtų šiandien perimti Franklino arba Hamiltono vietą?

Ko mums labiausiai reikia

Mes labiausiai reikalingi "kraujo, darbo, ašarų ir prakaito", — tų dalykų, kurie kitados išgelbėjo Angliją. Mums reikia ne optimistinių, bet pesimistinių kalbų, kurios pakeltų mūsų pasiryžimą, o ne biržos akcijas. Mums reikia gynybai išlaidų, kurios būtų nustatytos ne mūsų nepasitenkinimo dideliais mokesčiais, bet pasibaisėjimo slaptąja policija, kankinimo kameromis, vergų darbo stovyklomis Sovietų Rusijoje.

Mes prašvilpavome 12 metų, kuriuos Sovietai panaudojo mums pra-

Dirbtiniai mėnuliai

Pasisekę Sovietų žygiai į erdvę paaštrina klausimą, su kokiomis problemomis susiduria mokslininkai, veržiamiesi į erdvę, jei tų problemų išsprendimas ir žygio suorganizavimas trunka ištisais metais.

Kad nugalėtų žemės traukos jėgą, pakiltų į erdvę ir joje skristų pagal žmogaus valią, reikia — (1) sukonstruoti jėgainę, kuri galėtų veikti beorėje erdvėje, (2) pagaminti dideliu greičiu galintį skristi "lėktuvą", (3) turėti nepaprastai tikslias kontrolės ir sekimo priemones. Pažiūrėkime į kiekvieną jų skyrium.

1. **Jėgainės problema** — iki šiol buvo cheminė ir metalurginė. Cheminė todėl, kad vartojamas kuras buvo per silpnas. Pagal Newtono dėsnį, raketos masės ir jos greičio sandauga yra lygi išmetamųjų dujų ir greičio sandaugai: MV=mv. Taigi norint suteikti raketai didelį greitį V, kai jos masė yra M, dujų greitis turi būti labai didelis, nes masė m yra labai maža. Šitas išmetamųjų dujų greitis gaunamas sprogimo viena kryptimi būdu, kryptimi, kuri yra priešinga raketos keliaujamai krypčiai.

Vokiečiai ir amerikiečiai, norėdami išgauti kuo didesnį sprogimą ir dujų greitį, vartojo labiausiai degančias ir degimą palaikančias medžiagas: etylio alkoholį ir skystą deguonį. Tačiau raketai bent truputį pakelti nuo žemės reikalingas didelis šio kuro kiekis. Ogi kuro kiekis raketos skridimo pradžioje prisideda prie raketos svorio. Tai užburtas ratas.

Antroji raketos jėgainės problema yra metalai. Sprogimo metu gaunama tokia temperatūra, kad paprasto plieno uodega išgaruoja. Reikėjo tad pagaminti tokius metalo mišinius, kad būtų galima juos laikyti nuolatinėje sprogimo liepsnoje ilgesnį laiką.

Pirmoji problema sovietų mokslininkų išspręsta: jie vartoja nežinomą kurą, kurio jėga ir atsipalaidavusi energija yra fantastiška. Amerikiečiai rengiasi paleisti satelitą 20 svarų (gal net 24 svarų), o Sovietų sputnikas I turėjo 184 svarus ir sputnikas II per 1,000 svarų... Tai yra dideli santykiai raketų technikoje.

Antroji problema yra išspręsta tiek sovietų, tiek amerikiečių. Tačiau prisimenant pirmą problemą, reikia manyti, jog naujasis Sovietų kuras bus pareikalavęs dar kietesnių, karščiui atsparesnių metalų atradimo.

---

lenkti. Dabar artinasi laikas, kada mes turime apsispręsti, kas mums brangiau, ar mums laisvė brangiau už prabangą, arba toliau eiti keliu, kuris nuvedė į pražūtį tiek daug didelių valstybių.

Ar mes pajėgsime tai įžiūrėti, įžiūrėti dabar, kai dar nėra vėlu? Teisybė, Romos imperija žlugo labai seniai, bet ar mes pamirštame Prancūzijos žlugimą Compiegne girioje? Ir kas atsitiko su Hitlerio tūkstanties metų reichu ir kur yra ta didžioji Rytų Azijos saugumo zona? Ir ką mes galime pasakyti apie Estiją, Latviją, Lietuvą, Albaniją, Bulgariją, Vengriją, Lenkiją, Čekoslovakiją, Rumuniją, Šiaurės Vietnamą, Tibetą, Šiaurės Korėją, Rytų Vokietiją ir Kiniją?

Visi tie kraštai turėjo vyrų ir moterų tiek pat išdidžių ir savim pasitikinčių, kaip ir mes šiandien.

2. Erdvės lėktuvas — beorėje erdvėje išorės atžvilgiu nėra didelė problema ta prasme, kad nėra oro trinties. Tačiau pakylant nuo žemės, raketos forma yra labai svarbus dalykas: 200-300 mylių augštyje raketa pasiekia iki 10,000 mylių per valandą greitį. Šiame augštyje dar yra truputis oro. Raketa turi nugalėti oro pasipriešinimą ir neužsidegti tol, kol pabėgs iš oro sluogsnio. Be to, jos paviršius turi atmušti kosminius spindulius ir karščio spindulius. Sovietų mokslininkai dabar įsigijo papildomų žinių iš abiejų sputnikų, kad galėtų patobulinti visus tolimesnius skridimus šioje srityje.

3. Kontrolės ir sekimo aparatai — turi lemiamos reikšmės "mėnuliui" paleisti. Raketa turi būti vairuojama į apskaičiuotą orbitą. Pats žmogus šio darbo tiesiogiai atlikti negali — jo mintis eina per lėtai. Turi būti sukonstruoti specialūs "smegenys", kurie sektų ir vairuotų raketą į orbitą, "padėjus ją į vietą", atpalaiduotų mėnulį ir praneštų jo padėtį erdvėje. Visa tai turi būti sujungta su iššovimo mechanizmu, kuro padavimo siurbliais ir greičio matavimo aparatais. Ši projekto fazė reikalauja idealaus radaro, radijo, elektronikos ir komputerių sistemų pažinimo, žinojimo ir pasisavinimo.

Iš ligšiolinio pažvelgimo matyt, kad Sovietai pasirodė pranašesni chemijoje ir gal būt metalurgijoje. Elektronikoje ir pritaikomoje matematikoje — maž'ausiai lygūs vakariečiams.

Informacijos apie erdvės temperatūrą, kosminius spindulius (kurie pro orą žemės nepasiekia), meteorus — yra begalinės reikšmės tolimesniems žygiams, kurių tikslas — tikrasis mėnulis. Mėnulio apvaldymas turės jau ne tik mokslinės, bet ir politinės reikšmės, nes kas valdys mėnulį, tas savo rankoje laikys ir žemės likimą. Mėnulyje įrengtos raketų stotys bus vadinamos, anot vieno JAV raketų eksperto, "trintukais"— jos galėsią ištrinti žemėje tai, kas mėnulio valdovui nepatiks.

A. Sabalis

Kas yra infliacijos kaltininkas

Infliacija jau yra faktas Amerikoje ir Europoje. Apie ją daug kalbama, bet ji nesirengia sustoti. Vyriausybė Amerikoje sudarinėja komisijas infliacijai sustabdyti. Komisijos ir vėl daug kalba, bet pozityvių rezultatų neprieina. Kodėl taip dedasi, dalinį atsakymą nušviečia Sign, Amerikos katalikų žurnalo, redaktorius Tėvas R. Gorman, C. P., 1957 spalio nr. vedamajame. Jo mintys ir faktai gali paskatinti susimąstyti ir mūsų skaitytoją.

*

Infliacija — sako autorius, — jau yra. Ją pajunta labiausiai pensininkai ir kiti, kurie turi pastoviai ribotas pajamas. Organizuotos darbininkijos priešininkai infliacijos priežastį suranda labai pigiai ir vaistą jai pašalinti nurodo labai greitai: tegul tik darbininkai nereikalauja pakelti atlyginimo, tai ir kainos nekils.

Autorius tokį pigų aiškinimą nelaiko teisingu. Jis ragina įsižiūrėti į faktus ir keletą jų nurodo. Vienas— **Amerikos plieno korporacija,** kuri meta didelius pinigus, kad įtikintų Amerikos visuomenę, jog visa nelaimė tai unijos, kurios reikalauja kelti atlyginimą, tuo pačiu verčia kelti kainas ir taip vykdo infliaciją. Au-

Lietuva Sovietų statistikoje

1.

Rusiškoje komunizmo imperijoje 1956 pasirodė retas paukštis — "Valstybinis Sovietų Sąjungos Ūkis", statistikos rinkinys, išleistas valstybinės leidyklos Maskvoje. Nors pažangai rodyti komunistinė propaganda griebiasi skaičių ir juos dažnai kaišioja popierinei utopijai sukurti, bet ištisus du dešimtmečius ji negalėjo jais naudotis, nes viskas, ypač gyventojų s kaičius, buvo laikoma "valstybine paslaptimi". Paskutinis statistikos metraštis buvo pasirodęs 1936, kai esą "socializmas" Sovietų Sąjungoje jau buvęs "įgyvendintas". Po to dar buvo atspausdinta keletas statistinių brošiūrėlių, bet veikiai vi-

---

torius nurodo, kad per vienerius metus toji plieno korporacija, pakeldama darbininkams atlyginimą, padidino savo išlaidas algoms 94 milijonais dol. Ta proga pakeldama plienui kainas, savo pajamas ji papildomai padidino 340 mil. Kiekvienas naujai darbininkams išmokėtas doleris atnešė korporacijai naujus 3.50 dol. Nuo 1945 korporacija pakėlė plieno kainas 21 kartą, o atlyginimus kėlė tik 9 kartus. Per visą tą 12 metų laiką korporacijos išleistas vienas naujai doleris atnešė papildomus 3 dol. Šiais metais korporacijos netto pelnas neatskaičius mokesčių, buvo 461,9 milijonai dol. Ar turint tokį pelną buvo būtina išspausti iš vartotojo dar po naują nikelį?

Kitas pavyzdys yra **General Motors.** Ji turi 400,000 darbininkų. Iš kiekvieno darbininko darbo valandos firma turi po 3.20 dol. pelno. Pridėdama darbininkui 21 cn. atlyginimo, firma sumažintų savo pelną iš 3.20 dol. iki 2.99. Bet užuot pelną mažinus, firma, prisidengdama atlyginimo pakėlimu, pakėlė kainas iki to, kad tokio pelno savo istorijoje ji niekad neturėjo. Atskaičius mokesčius, General Motors pelnas tarp 1947 ir 57 pakilo iki 234%.

Vėl kitas pavyzdys — **Fordas.** Fordo kompanija iš darbininko darbo valandos turi 3.06 dol. pelno. Užuot pakeldamas 21 cn. atlyginimą ir pelną sau sumažindamas iki 2.95 dol., Fordas pakėlė kainas savo gaminiams su viršum puspenkto karto daugiau, nei jis pakėlė darbininkams atlyginimą. Fordo pelnas nuo 1948 iki 57 pakilo 256.2%

O kokiu procentu pakilo darbininko atlyginimas? Tą klausimą atsakydamas, autorius nurodo darbo departamento davinius. Pagal juos fabriko darbininko savaitinio uždarbio vidurkis, jei darbininkas teišlaiko tik pats save dabar yra 67.73 dol. Prieš metus jis buvo 65.24 dol. Jei turi ką išlaikyti, dabar uždirba 75.13, o prieš metus 72.58 dol. Vadinas, tik sau dirbančio darbininko atlyginimas pakilo per metus puse procento, o turinčio išlaikyti tik dešimtadaliu procento.

Autorius iš tų faktų padaro išvadą: **"Didysis biznis labiau kaltas nei didysis darbas (unijos. Red.) ir rodo mažiau supratimo infliacijos pavojui, kuris mums visiems gresia, o taip pat mažiau susirūpinimo bendrąja gerove".**

Prie autoriaus išvados tenka dar kitą pridurti: infliacija nesulaikoma, nes ji naudinga didžiajam biznui, kuriam pavesta surasti priemones prieš infliaciją.

sokios žinios buvo susietos su "išdavimu", ir komunistinė "pažanga" buvo kuriama tik reliatyviais skaičiais bei procentais, nekada nepateikiant tikrųjų duomenų.

Kas nauja dabartiniame rinkiny? Apsistokime ties viena jo dalimi — tautybių (sovietiškai tariant, "tautų draugystės") problema. Kiek galima pateiktomis žiniomis pasikliauti?

Atrodo, kad vienas dalykas, būtent: bendras rusų komunistinės imperijos gyventojų skaičius gali būti apytikslis. Nors visuotinio gyventojų surašymo nebuvo, bolševikai apskaičiuoja, kad jų imperijoj esą 200,200,000 žmonių. Yra dvejopo pagrindo šiuo skaičium patikėti. Pirma, jis yra gana artimas vakarų mokslininkų (R. Maurach, P. Mironenko ir kt.) apskaičiavimams. Antra, jis yra truputį mažesnis nei pastarieji. Šis penkių ar penkiolikos milijonų skirtumas susidaro iš to, jog vakariečiai buvo linkę skirti tik apie 45 milijonus gyvybių, paaukotų ant sovietinės programos aukuro civilinio karo, kolektyvizacijos, bado, priverčiamųjų darbų ir pasaulinio karo bei užgrobimų metais, kas bendrą gyventojų skaičių padidintų ligi 215 milijonų. Matyt, kad tų aukų skaičius siekė apie 60 milijonų per visą rusiškojo komunizmo erą, tad visos imperijos gyventojų skaičius apie 200 milijonų reikia laikyti apytikris.

2.

Štai rinkinio lentelė, nurodanti, kiek įvairiuose sovietinės imperijos kraštuose yra buvę žmonių 1940 ir 1956 m.

Kraštas	1940 mil. žm.	1956 mil. žm.
Sovietų Sąjunga	191,7	200,2
Rusijos SFSR	107,9	112,6
Ukrainos SSR	41,0	40,6*
Gudijos	9,2	8,0
Uzbekijos	6,3	7,3
Kazachstano	6,2	8,5
Gruzijos	3,6	4,0
Azerbeidžano	3,2	3,4
Lietuvos	**2,9**	**2,7**
Moldavijos	2,5	2,7
Latvijos	1,9	2,0
Kirgizijos	1,5	1,9
Tadžikistano	1,5	1,8
Armenijos	1,3	1,6
Turkmenijos	1,2	1,4
Estijos	1,0	1,1
Suomių Karelijos	0,5	0.6**

Atkreiptinas dėmesys į tris kraštus: Ukrainą, Gudiją ir Lietuvą. Per šešiolika komunistinės sistemos metų šie kraštai ne tik kad nepriaugo, bet dar sumažėjo gyventojų skaičiumi. Lietuvos gyventojų skaičius čia nėra tiksliai pateiktas, nes 1940 joje buvo ne 2,9 mil., o daugiau kaip 3,2 (su Vilniaus ir Klaipėdos kraštais). Tai rodo, kad sovietų oficialiais duomenimis Lietuva neteko daugiau kaip pusės milijono gyventojų. (Ir "Komunistas" 1956 Nr. 7 paskelbė tokius pat duomenis: dabar yra 2,7 mil., po karo sumažėję 500-600,000. **Red.**). Toks nusekimas procentiškai yra daug reikšmingesnis nei Ukrainos ar Gudijos gyventojų sumažėjimas.

Kodėl Lietuva skiriasi šiuo atžvilgiu nuo kaimynų latvių ir estų (pastarieji oficialiais duomenimis visdėl-

* Įskaitant Krimo kraštą, 1954 m. inkorporuotą prie Ukrainos.

** Suomių Karelija 1956 m. buvo inkorporuota į Rusijos "respubliką".

to priaugo)? Vien kaikurių Lietuvos mažumų repatriacija ar nacių siautėjimo padariniais to negalima išaiškinti. Čia tik palyginti kietesnė lietuvių rezistencija, matyt, pareikalavo daug daugiau aukų. 1941 m. sukilimas, laikinoji vyriausybė, vėliau pokario laisvės kovotojų žygiai ir nepertraukiamas pasyvus pasipriešinimas paliks istorijoje kaip ryškiausi nenumaldomos kovos už laisvę pavyzdžiai. Ir kas žino, ar ilgų metų priespaudoj tai neliks neišsemiamu tautinės kultūros šaltiniu, ir patvaresniu nei kaikurie oportunitai, patys linkę savo laikysenas pateisinti, manytų.

3.

Yra tačiau reikšmingiau, ką sovietinis statistikos rinkinys slepia? O jis sąmoningai aklai praeina pro visas esmines tautybių problemas. Nesužinosi, kokiomis tautybėmis Kazachstano kraštas gana trumpu laiku iš 6,2 mil. išaugo ligi 8,5 mil. gyventojų. BJtų klaidinga manyti, kad 112,6 mil. Rusijos "respublikos" gyventojų būtų rusai, nes ir pati bolševikinė enciklopedija 1955 m. pažymi, jog visoj sąjungije rusų esą apie 100 mil., tad jų visoje imperijoje turėtų būti truputį mažiau nei nerusų.

Nerasime čia jokių užuominų apie geoncidines priemones, priverčiamuosius tremties darbus, priverstinus "savanorius" "plėšininėms žemėms įsisavinti", rusų kolonistus, "kadrus", "specialistus".

Nepaaiškins, kokiai tautybei priklauso kazokai, sibiriečiai ir kt. Nieko apie kalmukus, čečėnus-ingušus, karašus, kaberdinus, kurie buvo išdraskyti 1943-1944 m. ir tik šių metų vasario mėn. dekretu jiems buvo leista grįžti į tėvynes. O kur Krimo totoriai, pavolgio vokiečiai ir kt.? — Tabu.

Vakarų mokslininkai apskaičiuoja, kad Pabaltijy rusų mažuma pašoko skaičiumi du-tris o gal ir penkis kartus deportuotųjų bei likviduotųjų vietinių sąskaiton, tik apie tai — nė šnipšt.

Iš istorijos neištrinsi fakto, kad kelios dešimtys tūkstančių lietuvių miško brolių krito gimtoj žemėj su ginklu, tik sovietiniai statistikos autoritetai to "nežino", kaip lygiai jie "nesugeba" apskaičiuoti, kelis kartus daugiau rusiškojo okupanto gyvybių tie tūkstančiai patriotų pas save nusikvietė...

Kur yra dūmai — ten ir ugnis. Yra visokios tylos priežastys. Reta s atvejais ir Kremliaus ponai ją nurodo: esą Stalino "asmenybės kultas" buvusi klaida, tad ir tautybės nukentėjusios. Tik kad Stalino dvasia nemirė ir nesiruošia mirti, statistika nekalba. Pagal tą dvasią yra sudarytas ir statistikos turinys.

A. Musteikis

Kultūriniai įvykiai per vieneris metus

Norime suregistruoti kultūrinius įvykius Lietuvoje per ištisus vieneris metus — 1956. Kitų metų tos rūšies įvykių eigą lyginant su tais metais, bus galima daryti išvadas, kuria linkme ir kokiu tempu Lietuvoje reiškiasi kultūrinis gyvenimas. Įvykius registruojame pagal komunistų mėnesinio žurnalo "Pergalės" ir savaitinio "Literatūros ir Gyvenimo" davinius.

*

DRAMOS TEATRAI

Šiuo laiku dramos teatrai veikia šiuose miestuose: Vilniuje, Kaune,

Klaipėdoje, Šiauliucse, Panevėžyje ir Mariampolėje. Kai kurie jų išvyksta gastrolių į kitus miestus. Per 1956 metus buvo toki nauji pastatymai: **Vilniaus** valstybinis akademinis dramos teatras sausio 8 d. davė premjerą — A. Bieliausko pjesę "Egzaminą", kuriame vaizduojami baigusieji augštąsias mokyklas specialistai; pavaizduojamas jų gyvenimas ir darbas kolchozuose.

Kovo mėn. atnaujino dano H. Hejermano dramą "Vilties žuvimas".

Gegužės 1 d. premjera pagal A. Vienuolio "Paskenduolę" — A. Liobytės ir K. Kymantaitės parašyta 4 veiksmų 5 pav. drama, kurioje, be kita ko, niekinamas katalikų tikėjimas. Po premjeros tą pačią "Paskenduolę" suvaidino Rygoje vadinamam "Pabaltijo teatrinio festivalio pavasaryje", o sugrįžęs atgal, tas pats kolektyvas su tuo pačiu veikalu gastroliavo įvairiuose Lietuvos miesteliuose, duodamas 15 spektaklių.

Tas pats teatras Vilniuje gegužės mėn. davė dar vieną premjerą — Amerikos komunistuojančio rašytojo Arthuro Millerio dramą "Salemo Raganos".

Kauno Jaunojo žiūrovo teatras gegužės 1 davė premjerą — O. Bobylevos ir I. Temiakovo 3-jų veiksmų 7-nių paveikslų lyrinę komediją "Dvi draugės". Tam pačiam mėnesy davė V. Du Bois pjesę "Haiti".

Tas pats teatras Vilniuje davė T. Gabbe pasaką-komediją "Alaviniai žiedai" ir dar vieną spektaklį vaikams — D. Čiurlionytės pjesę "Pasakų šalis", kurią kritikai begirdami daugiau sukritikavo: stokoja paprastumo, gyvenimo tiesos, esą perdaug moralizuojami vaikai ir panašiai.

Kauno Muzikinis dramos teatras davė Bizet operą "Carmen", kuri pagal kritikus atrodė mėgėjiškai atlikta, nes... buvo apsieita be solistų.

Gruodžio 15 d. Kauno Muzikinio dramos teatro kolektyvas davė naują baletą "Čipalino nuotykiai", libretas italo Geni Rodari, muzika rusės Žana Zorina.

Kiti šio teatro vaidinimai rusų kompozitoriaus I. Kovnerio muzikinė komedija "Akulina", sukurta pagal A. S. Puškino apysaką "Panelė-kaimietė"; S. Nikolajevnos ir S. Rudzinskio pjesė "Pirmasis pavasaris" ir latvio dramaturgo R. Blaumanio pjesė "Siuvėjų dienos Silmačiuose".

Klaipėdos Dramos teatras per ištisus metus davė šias premjeras: A. Liobytės pjesę "Meškos trobelė", parašytą jaunimui, remiantis lietuvių tautosakos motyvais, estų dramaturgo Mai Talvest komediją "Pelkių velniai" — komunistinės dvasios iš kolchozų gyvenimo, A. Ostrovskio 4 veiksmų dramą "Bekrantė". Spalių mėn. davė Viktoro Gusevo pjesę "Šlovė".

Savo gyvavimo dešimties metų sukakčiai paminėti Klaipėdos teatras davė Balio Sruogos trijų veiksmų dramą "Apyaušrio dalią".

Šiaulių Dramos teatras, kurs laikomas vienu iš stipriausių Lietuvoje, pirmą kartą davė jau minėto estų dramaturgo Mai Talvest komedijos "Pelkių velniai" antrą dalį, kuri pavadinta "Krikštynos", taip pat iš kolchozų gyvenimo. Savo gyvavimo 25 metų ir Bernard Shaw 100 metų gimimo sukakčiai paminėti Šiaulių dramos teatras davė Bernard Shaw dramą "Velnio mokinys". Lapkričio 24 d. šis teatras davė premjerą P. Vaičiūno pjesę "Prisikėlimą" ir iki

metų galo buvo numatyta duoti dar vieną naują veikalą — jugoslavų dramaturgo D. Dobričijano komediją "Trijų lakštingalų gatvė nr. 17".

Panevėžio Dramos teatras davė jugoslavų dramaturgo B. Nušičiaus komediją "Filosofijos daktaras", J. Grušo veikalą "Dūmai" — iš teatralų gyvenimo ir A. Safronovo 4 veiksmų 5 paveikslų dramą "Širdis neatleidžia".

Mariampolės (vadinamas Kapsuko) Dramos teatras savo darbą tepradėjo 1956 rugpjūčio 1, o pirmą ir vienintelį tais metais veikalą davė lapkričio 24 — K. Binkio "Atžalyną".

Vilniuje dar yra Rusų Dramos teatras, kuriame taip pat buvo duota naujų veikalų, tačiau tokių, kurie yra grynai rusiški savo kalba, revoliucinėmis idėjomis ir tiesiogiai skirti rusiškajai visuomenei, todėl šio teatro veiklos neapibūdinu.

Vilniaus, Kauno ir Panevėžio dramos teatruose buvo duota dar po vieną naują veikalą, tačiau jie buvo tokie menkaverčiai, jog išviso neverta minėti.

OPEROS—BALETAI

Šiuo laiku yra tik vienas operos ir baleto teatras, kurio buveinė—Vilniuje, vadinamas Valstybiniu akademiniu operos ir baleto teatru. Šio teatro kolektyvas 1956 davė naują lietuvišką operą vardu "Pilėnai", sukurtą muziko V. Klovos, libretas J. Mackonio. Šioje operoje vaizduojamos XIV amžiaus kovos su kryžiuočiais ir... "lietuvių-rusų tautų draugystė"... Taigi, neapsieita be sovietiškos-rusiškos propagandos ir šioje operoje.

Atnaujinta opera G. Rosini "Sevilijos kirpėjas". Gegužės 1 proga davė naują 3-jų veiksmų A. Adamo baletą "Žizel" (Giselle) ir E. Griego "Peer Gynt".

Gal reikėtų paminėti, kad tas pats operos-baleto kolektyvas "apšvietė" ir liaudį: viename kolchoze prie Vievio davė operą "Pajacus" kolchozininkams.

KONCERTAI

Vilniuje sausio 18 M. K. Čiurlionio 80-tųjų gimimo metinių proga buvo suruoštas M. K. Čiurlionio kūrinių koncertas. Jo programą atliko pianistas V. Landbergis, styginis kvartetas, valstybinės filharmonijos choras, vedamas K. Kavecko, ir radijo simfoninis orkestras, vedamas R. Geniušo. Sausio 22 buvo suruoštas Mozarto kūrinių koncertas, jo 200 metų gimimo sukakčiai paminėti. Nuo vasario 13 iki kovo 17 Vilniuje vyko vadinamas tarybinės muzikos festivalis, kurio metu buvo duota A. Račiūno opera "Marytė", T. Chrenikovo oprera "Audroje" ir J. Juzeliūno lietuviškas baletas "Ant marių kranto". Be to, šeši simfoninės muzikos koncertai, keli chorų pasirodymai, estradinės muzikos koncertas ir kita. Festivalis buvo baigtas V. Klovos simfonine poema "Jūratė ir Kastytis" ir Ed. Balsio koncertu smuikui su orkestru. Neapsieita ir be sovietiškos propagandos, sugrojant A. Novikovo poemą "Mums reikia taikos"...

Balandžio mėn. Vilniuje buvo suruošti du koncertai: viename buvo Regerio, Schumano, Saint-Saenso, Debussy ir Liszto kūriniai, o antrame — Mozarto ir Skriabino.

Birželio 6 Vilniuje buvo suruoštas anglų muzikos koncertas: radijo simfoninis orkestras atliko anglų muzikų S. Foraito, W. Woltoną ir B. Britteno kūrinius. Muzikas V. Baumilas savo kritikoje šiame koncerte

perduotą anglų kompozitorių muziką labai išgyrė.

Spalių Lenkijos garsus Vilkomirskio trio savo koncertu pradėjo Vilniaus valstybinės filharmonijos sezoną.

Spalių 20 savo dvidešimtmečio sukaktį specialiu koncertu paminėjo radijo vokalinis ansamblis.

Spalių 24 Vilniuje valstybinė filharmonija suruošė simfoninį muzikos koncertą, kuriame buvo Šostakovičiaus 5-toji simfonija, Schumano koncertas violončelei su orkestru ir Wagnerio "Valkuerijos skridimas" iš iš jo "Nibelungų žiedo". Beveik tuo pačiu metu Vilniuje buvo suruošti dar trys koncertai, atlikti svetimųjų gastrolierių. Tai pagarsėjusio rusų smuikininko Igoro Oistracho rečitalis smuiku, Davido Safrano rečitalis violončele ir Belgrado operos solisto baritono Dušano Popovičiaus dainų vakaras.

Lapkričio 21 Vilniaus filharmonijoje radijo orkestras suruošė simfoninį Beethoveno koncertą, skirtą Beethoveno 130 mirties metinėms paminėti.

Lapkričio 28 Vilniaus filharmonijos salėje buvo surucštas sovietų pianisto V. Meržanovo rečitalis.

Vilniaus valstybinės konservatorijos studentai gruodžio 9 Vilniuje suruošė simfoninio orkestro koncertą, kuriame buvo atlikti kai kurie Haydno. Prokofjevo, Glinkos, Čaikovskio ir kitų kūriniai arba jų ištraukos.

Gruodžio 12 Vilniaus filharmonija davė simfoninį koncertą, atlikdama XX-jo amžiau pradžios kompozitorių A. Bruknerio, M. Brucho ir M. Regerio kūrinius.

Gruodžio mėn. Vilniuje gastroliavo latvių Rygos dainų ir šokių ansamblis, kuris savo repertuare turi lietuviškų dainų, bet taip pat ir rusiškų dainų bei šokių.

Taip pat gruodžio mėn. Kaune ir Vilniuje gastroliavo kinų vadinamas Pekino muzikinis dramos teatras iš Šanchajaus.

Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje ir Palangoje koncertavo Albanijos liaudies respublikos artistai. Šalia šokių ir klasikinių baletų buvo atliekami ir kitų sovietinių respublikų šokiai; šalia operų arijų bei liaudies dainų, albanai padainavo ir vieną lietuvišką liaudies dainą, St. Šimkaus harmonizuotą "Oi, kas"...

Druskininkų kurorte suorganizuotas pastovus estradinis orkestras, sudarytas iš operos ir Kauno muzikinio dramos teatro orkestrantų. Orkestras atlieka sovietinių kompozitorių lengvąją muziką, liaudies dainas, operų ir operečių ištraukas, romansus, neapolietiškas dainas. Šis orkestras davė koncertus Alytuje ir Gardine.

Liaudies Ansamblis Vilniuje gegužės 12-13 suruošė koncertą nauja programa, kurioje, kaip pirmaeilės dainos minimos: "Mus veda partija", "1905 metų revoliucinė lietuvių liaudies daina", B. Dvariono "Derliaus šventė" ir panašios. Gi šokiai, be lietuviškų, buvo šokami ir rusų, uzbekų, rumunų, bulgarų... Tai vaizduoja, kaip sovietizacija-rusifikacija brukama į lietuviškuosius meninius kolektyvus, į jų programas.

Šis ansamblis, vasarą (gegužės - rugsėjo mėnesiais), gastroliavo dar Kybartuose, Veisėjuose, Seirijuose, Pumpėnucse, Vabalninke, Pandėlyje, Plungėje, Šeduvoje, Akmenėje.

Vilniaus valstybinė filharmonija, pradėdama liepos 11, per ištisą mėnesį davė savaitei po tris koncertus Palangoje, vasarotojams.

PARODOS

1955-1956 žiemą buvo suruošta verta didesnio dėmesio vadinama "respublikinė liaudies paroda", kurioje buvo išstatyti šiuo laiku žymiausiųjų Lietuvos dailininkų bei skulptorių, vyresniųjų bei jaunesniųjų, 384 kūriniai.

Spalio mėn. Vilniuje valstybiniame dailės muzėjuje buvo atidaryta vadinama tarprespublikinė Estijos, Latvijos ir Lietuvos grafikų darbų paroda. Tai buvusi pirmoji tokio tipo paroda. Joje buvo išstatyta 1200 darbų, kuriuos pateikė beveik 200 dailininkų.

Vilniuje M. K. Čiurlionio vardo dailės muzėjuje buvo suruošta dailės paroda paminėti M. K. Čiurlionio 80-tosioms, P. Kalpoko 75-tosioms ir K. Šklėriaus 80-tosims gimimo metinėms. Dailininko A. Žmuidzinavičiaus 80-tosioms gimimo metinėms paminėti buvo suruošta jo kūrybos darbų paroda valstybiniame dailės muzėjuje Vilniuje. Vilniuje taip pat buvo surucšta dailininko J. Kuzminskio 50 metų sukakčiai paminėti paroda. Vilniuje vyko ir Gruzijos dailininkų meno paroda, kurioje parodyta viso 475 gruzinų tapybos, skulptūros, grafikos ir teatrinės-dekoratyvinės dailės kūriniai. Užkarpatės dailininkų kūrinių paroda buvo irgi suruošta Vilniuje dailės muzėjaus salėse.

Panevėžio Kraštotyros muzėjuje buvo suruošta liaudies kūrybos paroda su 250 įvairių darbų — piešinių, tačiau tik vietinių, gal daugiau mėgėjų lygio.

Vasaros metu vietinių kraštotyros muzėjų ar kultūros namų iniciatyva buvo suruoštos vadinamos "liaudies meistrų" kūrybos darbų parodos: Mariampolėje, Radviliškyje, Kretingoje, Telšiuose Panevėžyje, Joniškyje, Ukmergėje.

KINO FILMAI

Gegužės pirmąją Lietuvoje pradėtas rodyti tik ką pagamintas lietuviškas filmas, vardu "Ignotas grįžo namo". Filmas darytas Lietuvos kino studijoje pačių lietuvių, padedant specialistams iš Leningrado, pagal A. Gudaičio-Guzevičiaus romaną "Kalvio Ignoto teisybė". Kaip kritikai tvirtina (Literatūra ir Menas, 1956 m. Nr. 22) "Filmas lauktojo įspūdžio nepadarė". Esą "Filmo epizodiškumas, aiškios vientisos kompozicijos nebuvimas, siužeto perkrovimas šalutinėmis scenomis" "yra viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių filmas visumoje neteko meninio įtaigingumo, verčiančio žiūrovą jaudintis, degti, mąstyti".

1956 pradėtas rodyti ir kitas filmas — "Paskenduolis", vadinamas "trumpametražiniu". Tai grynai propagandinis filmukas, pagal P. Cvirkos vieną apsakymą kritikų dar labiau sukritikuotas, akip pirmasis.

Maskvos Kinematografijos institutą baigė V. Žalatkevičius, pirmasis lietuvis, meninių filmų režisierius.

MĖGĖJŲ PASIRODYMAI

Šalia kultūrinių gyvenimo profesionalų veikimo pasireiškia ir mėgėjai, vadinami "saviveiklininkais". Mėgėjų kultūrinis gyvenimas viešiau pasireiškė tokiais pasirodymais.

Birželio mėn. Vilniuje buvo suruošta dainų šventė, kurioje dalyvavo 6000 choristų. Dainavo ir vaikų choras (2000), buvo ir šokiai. Repertuarą sudarė lietuvių, rusų bei kitų "brolišku" tautų dainos bei šokiai.

šventė buvo pradėta ruso A. Novikovo daina "Partija miela, klausykis". Šventės korespondentas Literatūroj ir mene pamini: kai pranešėjas paskelbė, kad bus dainuojama J. Tallat-Kelpšos harmonizuota liaudies daina "Po aukštus kalnus vaikščiojau", tai žiūrovų tarpe buvęs pastebėtas pagyvėjimas. Panašios dainų šventės, tik daug mažesnio masto, buvo suruoštos ir Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje.

Vilniaus universiteto studentų dainų ir šokių mėgėjų ensamblis gastroliavo Vilniuje, Šiauliuose, Radvilišky, Šeduvoj ir Panevėžy. Esą visur buvęs labai mielai sutiktas ir ypač daug plojimų susilaukęs už dainas "Varpelis" ir "Studentų valsas", ir už šokį "Rugeliai".

Kauno politechnikos instituto centrinis dramos būrelis yra davęs V. Miliūno inscenizuotą Žemaitės apysaką "Klampynė", kurią parodė ir Vilniuje.

Klaipėdos įvairių fabrikų mėgėjai saviveiklininkai gruodžio mėn. davė operą "Eugienijus Onieginas". Literatūra ir Menas šį spektaklį išgyrė, tačiau kokio lygio ta opera buvo, galima spręsti iš to, jog operos "solistai" iki operos pastatymo dar išviso nepažinę gaidų... Taip rašo Literatūra ir menas.

SUKAKČIŲ MINĖJIMAI

Be minėtų sukakčių kituose šio pranešimo skyriuose, buvo paminėtos dar šios sukaktys: Valstybinis dainų ir šokių ansamblis vasario 22 Vilniuje paminėjo savo 15 m. gyvavimą, Vilniuje paminėta rašytojos S. Čiurlionienės-Kymantaitės 70 metų amžiaus ir 50 metų literatūrinio darbo sukaktis, spalio 31 Kaune buvo suruoštas A. Žmuidzinavičiaus 80 m. gimimo ir 55 m. kūrybinio darbo minėjimas. Panašus to paties sukaktuvininko minėjimas buvo ir Vilniuje. Beveik tuo pačiu metu ir panašia programa bei koncertu buvo paminėta ir skulptoriaus P. Aleksandravičiaus 50 metų sukaktis.

Lapkričio mėn. Vilniuje paminėta R. Juknevičiaus 50 metų amžiaus ir 25 metų teatrinės veiklos sukaktis.

Spaudoje buvo paminėtos dar šitos sukaktys: dail. J. Vienožinskio 70 m. amžiaus, skulptoriaus Petro Rimšos 75 m. amžiaus ir 50 m. kūrybinio darbo, skulptoriaus Jono Zikaro 75 m. amžiaus ir 40 m. kūrybinio darbo, rašytojo Balio Sruogos 60 m. gimimo, dail. Kuzminskio 50 m. amžiaus.

Paminėta rašytojo Konstantino Širvydo 325-tosios mirties metinės ir kultūrininko—rašytojo G. Landsbergio-Žemkalnio 40-tosios mirties metinės.

KNYGOS

Beveik visas knygas Lietuvoje leidžia dvi leidyklos: Valstybinė grožinės literatūros ir Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidyklos. Per 1956 metus viso išleista apie 360 knygų. (Nepriklausomoje Lietuvoje 1938 buvo išleista gerokai per tūkstantį knygų.) Apie pusė visų išleistų yra menkos brošiūrėlės po keliasdešimt puslapių. Tai ta vadinama "politinė ir mokslinė" literatūra — komunistų partijos suvažiavimų kalbos, nutarimai, kolektyvizacijos propagavimas ir t.t. Tarp jų įsiterpia viena kita knygutė technikos, higienos, kolchozų tvarkymo ir panašiais klausimais. Iš tų visų politinių-mokslinių knygų minėti vertos šios: 1. P. Tarasenkos — Lietuvos piliakalniai; 2. K. Bieliuko —

Lietuvos TSR ežerai; 3. T. Ivanausko — Apie žvėris ir paukščius; 4. Lietuvių kalbos žodynas — 3-čias tomas; 5. Vilniaus Universiteto darbai; 6. LTSR mokslų akademijos darbai.

Iš grožinės literatūros dėmesio vertos šios knygos, beveik visos žinomos dar iš nepriklausomos Lietuvos laikų: 1. V. Krėvės — Žentas; 2. Smulkioji lietuvių tautosaka — priežodžiai, patarlės, mįslės; 3. Pr. Gudyno ir R. Kalpoko — Petras Kalpokas: gyvenimas ir kūryba — albumas; 4. P. Vaičaičio — Rinktinė: lyrika, proza, vertimai; 5. P. Vaičiūno — Dramos (tam pačiam tome: "Tuščios pastangos", "Patriotai", "Stabai ir žmonės" ir "Prisikėlimas"); 6. Maironio — Rinktiniai raštai, išleisti dviem tomais; 7. S. Čiurlionienės-Kymantaitės — Rinktiniai raštai, 3-čias tomas; 8. Ievos Simonaitytės — "Vilius karalius", romanas; 9. Galaunės — Lietuvių liaudies menas — medžio darbininkai; 10. K. Donelaičio — Metai; 11. Žemaitės — Raštai, šeštas tomas; 12. V. Mykolaičio-Putino — Poezija; 13. V. Mykolaičio-Putino — Ad. Mickevičius ir lietuvių literatūra (mažytė knygutė).

Vakarietinės literatūros vertimų yra labai mažai — galima būtų suskaityti ant pirštų, ir tai dar nepriklausomos Lietuvos laikais verstų knygų, o dabar perspausdintų: 1. V. Reimonto — Kaimiečiai; 2. J. Londono — Jūrų vilkas; 3. J. Hašeko — Šauniojo kareivio Šveiko nuotykiai pasauliniame kare; 4. Robinzonas Kruzas; 5. Bhatačareja Bhabani — Badas; 6. Haufo pasakos.

Rusų literatūros: keli tomai Puškino raštų ir L. Tolstojaus — Kazokai.

KITI ĮVYKIAI

Valstybinę konservatoriją 1956 baigė 4 asmenys. Štai jų pavardės: I. Vašnadzė — sopranas; St. Laurinaitytė ir T. Garbatova — mezosopranai, ir St. Rubinovas — bosas. Tik viena pavardė lietuviška.

Kauno J. Gruodžio vardo Muzikos mokykla 1956 išleido didžiausią savo laidą — įteikė diplomus 36-iems specialistams.

Valstybinis dailės institutas išleido 26 baigusius mokslą jaunus dailininkus.

Kovo mėn., Vilniuje, atidaryta muzikinė biblioteka. Joje yra muzikos, teatrinio meno ir kitais panašiais klausimais literatūros bei dideli gaidų fondai.

BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Kultūrinio gyvenimo reiškinius registruojant ne visada galima pasitikėti sovietinės spaudos nurodomais faktais. Pvz. Vilniaus valstybinei filharmonijai minint 15 metų sukaktį, valstybinis choro vadovas muzikas K. Kaveckas ta proga "Literatūros ir Gyv." Nr. 4 pasako, kad per penkiolika metų filharmonija davusi penkiolika tūkstančių koncertų. Rašo tai žodžiais, vadinas, ne korektūros klaida. Bet jei taip, tai diena iš dienos filharmonija turėjo duoti po tris koncertus. Jei čia perdėjimas iš karto krinta į akis, tai eilė kitų perdėjimų, kurių Lietuvoje autoriai yra priversti nevengti, gali ir nepastebėti.

Suregistruoti faktai rodo tik skaičius. Jie nereiškia dar meninio pajėgumo. Apie dailininkų kūrybinį pajėgumą "Tiesoje" 1956. 4. 15 V. Mackevičiaus buvo apibendrintai sakoma:

"Podekadieniu periodu, reikia atvirai pasakyti, pastebimas dailininkų

ĮSPŪDIS

Keliai pilki... ir dienos pilkos...
Veidai bekraujai, svetimi;
Melu ataustos frazės ilgos
Ir žodžiai; žodžiai — tik tušti...

Ne plienas posmų grandį kala,
Ne švinas — išdainuos eiles...
Kada širdis šalčiu pabąla,
Kai miršta tavo Aš — žmogus...

Madingu audeklu uždengę
Maironį, Strazdą ir kitus,
Jie tiki — pasivogę dangų,
Pakinkę mūzas į ratus.

Nors perlais netikrais dabintas
Ir šildytas šaltoj sieloj;
Bet tiktai indas — ne šviesus žibintas,
Ne spindulys naktų gilioj!

---

pastangų susilpnėjimas. Pastarųjų dvejų metų laikotarpiu dailės parodos turi kiek smulkių charakterių. Ir tapyboje ir skulptūroje galima matyti tematikos susmulkėjimą. Tapyboje pradeda vyrauti etiudinis peisažas. Tiesa, kai kurie dailininkai daugiau gilinasi į meistriškumo klausimą ir nedidelės apimties darbuose pasiekė didesnio užbaigtumo ir išraiškingumo...

"Kuklūs 1955 m. respublikinės parodos rezultatai kalba apie tai, kad pasigendame dailininkų kūrybinio veržlumo".

Apie literatūrą nuolat skaitome panašius priekaištus. Daugiausia veržlumo randama muzikiniame gyvenime.

Tekonstatuojame tik tuos reiškinius, nesileisdami komentuoti, kodėl taip yra. Baigsime paskutiniu tų kultūrinio gyvenimo reiškinių pastebėjimu, kurį imame iš "Tiesos" 1956 Nr. 32. Lig šiol iš "Tiesos" korespondencijų sužinodavom, kad koncertuose publika daugiausia simpatijos parodydavo liaudies dainoms ar lietuviškiems kūriniams. Tai lietė žiūrovus. Dabar "Tiesa" pati konstatuoja: "Džiugus tas faktas, jog šiandien dauguma prieš keleris metų pamirštų kūrinių atgavo savo vertę ir teisę į sceninį gyvenimą". Ir sumini Putino "Valdovą", Sruogos "Apyaušrio dalią", Krėvės "Šarūną", "Skirgailą", "Žentą", Binkio "Atžalyną". Vadinas, atgauna teisę rodytis tie vaikalai, kurie neturi komunistinės propagandos. Tai liečia sovietinę administraciją, be kurios žinios nevalia nė scenai veikalo parinkti.

Laikome tai ženklu, kad kultūrinėje srityje lietuviai gauna daugiau teisės kvėpuoti ir kad jie puolasi visomis jėgomis veržtis į kultūrinį gyvenimą.

Stebėsime toje eigoje kiekvieną naują reiškinį.

M. Musteikis

TU TĖVĄ IŠDAVEI

Granito rūbuos tu, berniuk,
Šiandieną —
Ant savo sosto — aikštėje viešoj.
Šalia tokie pilki veidai praeina,
Kaip kitados — to kaimo glūdumoj.

Negyvos tavo akys
Žemę siekia,—
Pakilę rankos šaukiasi
Maldos . . .
O lūpos akmeninės, tartum, rėkia
Ir dangų rūstų
Prašo
Atgailos . . .

Tu tėvą išdavei
Už
Duonos
Plutą!
Kurią jis ant ty nešė į namus —
Kad tau
Ir tavo broliams kąsnis būtų
Užmiršti bado dubenius tuščius . . .

Žinojai — seną tėvą pasivogus
Kolūkio riekę alkiui numalšint!?
Bet tavo mintys buvo tokios nuogos,
Pakurste savo tėvą numarint . . .

Ir tu taip pat mirei . . .
Kad čia tuščiai stovėtum:
Giedrioj nakty—lijundros plakime;
Nors savo širdimi akmens
Norėtum,—
Tau atleidimo, Povilai, nėra!

Nuplaus tave
Ir tavo žaizdą gyvą
Ne šitas laikas, bet—kiti laikai,
Kurie (pakelk, akis augštyn)
Jau kyla
Už miesto bokštų ten —
Kur vakarai . . .

PRIE KŪČIŲ STALO

Tu neverk, motule, kad prie kūčių stalo
Viena kėdė šiemet jau stovės tuščia,
Kad nelauš iš rankos tau baltos plotkelės
TAS, kurs pernai laužė su tavim slapčia.

Mano vieton šiemet padėk eglės šaką
Lietuvos eglyno, kuris globė mus,
O prie jo uždeki Kūčių stalo žvakę,
Ir sūnaus artumas atgaivins namus.

Kai prie Kūčių stalo maldos žodžiai liesis
Ir vaikus minėsi sielvarte, tyliai,
Mane atsiminus, ašara riedės tau,
Skausmo kalavijai smigs širdin giliai.

Bet neverk, motule, mano sengalvėle,
Laisvė ir tėvynė įkvėpė taip mus.
Daug sūnų ir dukrų Kūčių paplotėlio
Jau nelaužys niekad motinų namuos.

Neliūdėk, motule, mes tėvų šalelei
Laisvės ryto aušrą skelbiam ir iš čia.
Tik uždeki žvakę tu prie Kūčių stalo,
Kad vieta manoji nebebūt tuščia . . .

Poezijos žodis iš Sibiro ir Lietuvos

Šalia poezijos, kuri reiškiasi laikraščiuose ir žurnaluose, Lietuvoje rašoma ir tokios poezijos, kuri nesitiki būti paskelbta. Bet ji rašoma, nes žmogus jaustų kančią, savo jausmo neišsakęs.

Kokie jausmai sukyla atskiriems žodžio kūrėjams dabartiniu metu, išreiškia poezija, kurios pluoštas yra mus pasiekęs iš anapus uždangos. Dviejuose to pluošto gabaluose matyti dvasios reakcija prieš "govorilkų" kartojamus idealus, priešingus natūralaus žmogaus prigimčiai.

Povilas Morozovas, kuris įskundė enkavedistams savo tėvą, sovietų propagandos buvo paverstas jaunimo idealu ir jam atminti pristatyta paminklų. Natūralaus žmogaus pergyvenime tokis paminklas pažadino kitokius jausmus ir pramatymus. Tai matyti iš čia skelbiamo eilėraščio.

Skelbiame ir kito autoriaus eilėraštį iš Sibiro, — buvusio partizano. Jis duoda progą stebėti ne poetinius imantrumus, bet jausmą, kuriuo jis ten gyvena Kalėdose, ir tą pergyvenimą palyginti su kalėdiniu pergyvenimu žmogaus, kuris yra visa kuo pertekusiame laisvės gyvenime. Tokis palyginimas praturtins ir pagilins žmogaus dvasią kalėdine prasme.

Jėgos ir aukos dvasia kariuomenėje

Kas metai spaudoje prasiveržia dvejopi pasisakymai apie buvusią kariuomenę. Arba jos niekinimas, arba jos pagyrimas. Vieniems gyrimas nepatinka, kitiems nepatinka niekinimas. O mėginimas pastatyti klausimą kitokioje šviesoje nepatiks abejiems. Nepatiko nė J. Brazaičio tokis mėginimas, kurį jis darė pranešime apie "Jėgos ir aukos dvasią kariuomenėje" tos kariuomenės minėjime. Pora laikraščių vadino tai šališku pranešimu. Kaip tik dėl to ir atrodo tikslinga tą pranešimą pakartoti kaip paskatą žiūrėti į kariuomenę ne kaip į kastą, klasę, siekiančią savo intereso, bet kaip į tautos dalį, kurioje daugiau ar mažiau reiškiasi tos pačios dorybės ir tie patys negalavimai kaip ir visuomenėje.

*

Minėjimai kasmet tie patys. Kasmet kartojami gal ir tie patys žodžiai. Nuogąstauti dėl to netenka. Ir bažnytinių švenčių metu kasmet kartojami Evangelijos tie patys žodžiai. Tačiau Evangelijos žodžių niekad nebus žmogui perdaug. O jos aiškintojas kiekvienu kartu juose galės surasti naujos šviesos ir aktualios prasmės... Tautinėje šventėje tenka kasmet priminti pagrindinius įvykius, susijusius su ta švente, kurie turi virsti kiekvieno atmintyje tautinio gyvenimo tiesomis. Tokius įvykius reikia priminti ir kariuomenės šventėje.

I.

Iš nepriklausomos Lietuvos 22 metų gyvavimo kariniai žygiai susitelkia tik į porą metų—į 1918 pačią pabaigą, ištisus 1919 ir iki 1920 arti pabaigos. Kelios tų įvykių datos:

1. Pirmas įsakymas organizuoti kariuomenę išleistas 1918 lapkričio 23. Vadinas, po 12 dienų A. Voldemarui sudarius pirmą Lietuvos vyriausybę.

Platesnio masto organizavimas, savanorių šaukimas, buvo pradėtas tik sudarius naują koalicinę vyriausybę M. Sleževičiui ir paskelbus atsišaukimą į savanorius. Tai buvo 1918 gruodžio 29.

1919 kovo 5 paskelbtas pirmas naujokų šaukimas. Kariuomenės dydis 1919 tebuvo iki 5-6000 pėstininkų, 10 patrankų, 200 raitelių. Jau 1920 pradžioje buvo skaitoma 3 divizijos. Kada, po karų, teko kariuomenę demobilizuoti, tai, K. Škirpos teigimu, jos buvę arti 100,000. Paskesniais taikos metais buvo laikoma 20-30,000.

2. Lietuvos kariuomenei teko kovoti su trim priešais. Pirmiausia su bolševikais. 1919 sausio 5-6 bolševikų banga užėmė Vilnių. Sausio pabaigoje jau užėmė Šiaulius, pasiekė Telšius, artinosi prie Kauno ir prie Alytaus. Lietuvos gynimą teko organizuoti iš Kauno.

Pirmas su bolševikais laimėtas mūšis istorikų minimas prie Kėdainių 1919 vasario 7-9. Tada krito ir pirmas Lietuvos kareivis Povilas Lukšys.

Balandžio mėn. talkinant vokiečiams, bolševikai buvo atstumti iki Vilniaus. Rugpjūčio mėn. jau buvo atimti Zarasai. Ir 1919 gale prie Daugpilio buvo paskutinės kautynės su bolševikais. Po jų ėjo paliaubos, derybos, ir baigėsi 1920 liepos 12 taikos sutartimi.

3. Antras priešas — vadinamieji vokiečiai **bermontininkai.** Jie kovojo prieš bolševizmą už carinės Rusijos atstatymą. Lietuvoje jie pasirodė iš Latvijos 1919 liepos 29 pro Kuršėnus. Dar tuo metu, kai Lietuvos kariuomenė buvo užimta fronte su bolševikais, bermontininkai užėmė Šiaulius, Biržus, Linkuvą, Radviliškį ir plėšė vietos gyventojus, likvidavo Lietuvos administraciją. Tai buvo spalio mėn. Atsipalaidavusi nuo kovų su bolševikais Lietuvos kariuomenė ties Radviliškiu sudavė bermontininkams lemiamą smūgį. Tai buvo 1919 lapkričio 21-22. Santarvininkams reikalaujant kovos buvo nutrauktos, ir bermontininkams leista laisvai pasitraukti į Vokietiją. Gruodžio 15 dingo iš Lietuvos paskutiniai bermontininkų daliniai.

4. Trečias priešas buvo **lenkai.** Karinis konfliktas su lenkais prasidėjo nuo 1919 balandžio 19. Tą dieną Pilsudskio įsakyta Lenkijos kariuomenė užėmė Vilnių, lietuviams spaudžiant prie Vilniaus bolševikus. Nuo tada lygia greta tarp Lietuvos ir Lenkijos ėjo tai kariniai, tai diplomatiniai santykiai, kišantis į tarpą trečiajam — santarvininkų komisijai ar atstovams. Ginkluotam konfliktui tarp Lietuvos ir Lenkijos sustabdyti 1919 birželio 18 Prancūzijos karo misija nustatė tarp Lietuvos ir Lenkijos demarkacijos liniją, Vilnių palikdama Lenkijai. Lenkų karinė jėga demarkacijos liniją peržengė. Liepos 27 Fochas nustatė antrą demarkacijos liniją, palikdamas Lenkijos pusėje ir Suvalkus. Lenkijos kariuomenė ir ją peržengė, užimdama Punską, Seinus, Daugus, Butrimonis, Stakliškes, Žiežmarius, Širvintus, Malėtus. Ši padėtis kurį laiką stabilizavosi, kai lenkams teko sunkiai kovoti su bolševikų invazija. Įsikišusi santarvininkų komisija nužymėjo šiuo tarpu ir demarkacijos liniją tarp Lenkijos ir bolševikų, vadinamą Curzono liniją, 1919 gruodžio 8. Pagal tą liniją Vilnius turėjo tekti Lietuvai. Bet jį Lietuva atgavo tik po taikos sutarties su bolševikais. 1920 rugpjūčio 15 Lietuvos valdžios įstaigos jau buvo Vilniuje.

Šiuo kartu prasidėjo liūdniausias karinių santykių tarp Lietuvos ir Lenkijos tarpas. 1920 rugsėjo 22 ties Seinais lenkai rado lietuvius nepasiruošusius ir Lietuvos karinės jėgos pietuose buvo pakrikdytos. Toliau ėjo Suvalkų derybos su garsiąja 1920 spalio 7 Suvalkų sutartimi ir dar garsesniu Želigovskio žygiu į Vilnių jau to pat spalio 9. Tolimesnį jo žygį į Kauną sulaikė Lietuvos kariuomenė kautynėmis ties Širvintais lapkričio 19 ir ties Giedraičiais lapkričio 21. Bet į Vilnių Lietuvos kariuomenė nėjo, priimdama santarvininkų komisijos nustatytą naują demarkacijos liniją, įšaldžiusią Lietuvos-Lenkijos užimtas pozicijas iki pat garsiojo 1938 Lenkijos ultimatumo Lietuvai. Tuo ir baigiamas Lietuvos kovų laikotarpis su Lenkija. Kariuomenė apgynė nepriklausomybę, bet neapgynė sostinės ir svarbių žemės plotų.

Tolimesniuose įvykiuose kaip karinė jėga tepasireiškė atskiri daliniai — 1921 sausyje Klaipėdos kraštui jungiantis prie Lietuvos, vidaus santykiuose — 1926 gruodžio 17 ir kitų perversmų mėginimuose.

Tai sausi faktai ir datos — lyg juos dėliotum negyvame strateginiame žemėlapyje. Juos kaip tautinio gyvenimo griaučius reikia turėti prieš akis, jei nori juos atgaivinti, kraujo ir dvasios duoti turėtų per-

gyvenimų atsiminimais. Tie faktai sudaro mūsų valstybinio gyvenimo eigos momentus.

Jau nuo asmens pažiūrų, nusiteikimų priklauso tuos faktus aiškinti, ieškoti jų prasmės, įžiūrėti jų priežastis ir reikšmę.

II.

1. Kariuomenės vaidmuo kovojo dėl nepriklausomybės visų lietuvių teigiamai vertinamas. Juo didžiuojamasi. Bet kai gyvenimas tolo nuo ano kovos meto, kai kariuomenė vis labiau įaugo į taikos laikus, tai ėmė skirtis ir pažiūros dėl kariuomenės. Buvo keliami klausimai: ar kariuomenė reikalinga, ar ji atliko savo uždavinį ir t.t. Teko skaityti net dabar buv. karių karčius nusiskundimus spaudoje dėl niekinimo kariuomenės.

Tiesa, buvo atskirų asmenų ir nepriklausomybės pradžioje, kurie abejojo kariuomenės reikalingumu. Tačiau gyvenimas nuėjo kitu keliu. Buvo imtasi organizucti ginkluotą jėgą. Laisvės kovų eiga parodė, kad buvo teisingi tie, kurie pasisakė už kariuomenę. Lietuva išsikovojo sau teisę gyventi daugiau karine jėga negu diplomatinėmis priemonėmis aname chaotiškame laike.

Išsikovojo ne dėl to, kad to meto kariuomenė būtų buvusi didelė ginklo jėga, vadinas, turėjusi gerą ginklavimą, gerą vadovavimą ir gerą apmokymą. Vis tai buvo labai kuklu. Šiandien kai kurie sako, net nayvu. Bet to meto kariuomenėje buvo kitas esminis kariui elementas — **aukos dvasia.** Pasiryžimas aukoti ne pinigą, bet savo gyvybę. Aukoti savanoriškai. Mobilizuota auka jau yra prievartinė. Savanoriška yra vertingiausia moraliniu atžvilgiu, nes ji reikalauja iš žmogaus laisvo apsisprendimo.

Aukos dvasios niekas negalės paneigti 1919-20 metų kovotojams. Aukos dvasia buvo apėmusi tautos daugumą. Neišskiriant ir to meto Amerikos lietuvių. Tokios pat aukos dvasios niekas negalės paneigti 1941 sukilėliams ar paskesniems partizanams.

2. Nepriklausomybės taikaus gyvenimo metais buvo stiprinama kariuomenės ginklo pajėga. Bet ar lygiu atsidėjimu buvo stiprinama tautoje bei kariuomenėje ir aukos dvasia? Lietuva ne visada jautė tokios aukos dvasios reikalą. Aukos dvasią turėjo pavaduoti tobulesnis ginklavimas, o ir karines priemones — diplomatinės priemonės.

Lietuvoje miniatūroje reiškėsi anuo metu tai, ką dabar pergyvena Vakarai. Vakaruose dabar nebepopuliaru karinė jėga. Nebepopuliaru Vokietijoje organizuoti kariuomenę. Populiarumo jieškojo Amerikos politikai, žadėdami sustabdyti naujokų šaukimą. Populiarumo jieškojo iš kitos pusės Amerikos politikai, žadėdami išjungti karinę jėgą iš tarptautinių santykių sprendimo ir težadėdami diplomatines-propagandines, arba vadinamas taikingas priemones.

Pažadai nevartoti ginkluotos jėgos tarptautiniuose santykiuose nereiškia, kad jau įsigalėjo teisiniai ir moraliniai principai ir nuo jėgos visuotinai atsisakyta. **Tai greičiau tereiškia, kad Vakaruose įsigalėjo aukos baimė.** Įsigalėjo pasiryžimas sutikti su viskuo, kad tik nereiktų aukotis. Galima duoti išmaldą, bet tik ne pasiaukojimą.

Amerikos stojimas Korejos ginti nuo bolševikų buvo lyg paskutinis tos tyros aukos blykstelėjimas. Amerikos karių auka svetimo krašto laisvei ginti niekada negalės būti pamiršta — kaip tas Čiurlionio paveikslė šviesusis dūmas, kuris pasiekia Viešpaties sostą. Bet tai buvo veik vienos Amerikos auka. Kiti sąjungininkai baiminosi, kad ji nebūtų didinama ir neduotų didesnių vaisių.

Yra tragiška Vakarams, kad **ginklo jėga ir aukos dvasia neina drauge.** Juo labiau padidino ginklo jėgą, juo labiau patys to ginklo išsigando Vietoj aukos dvasios atėjo aukos baimė ir ginklo baimė.

Vakaruose dabartinė aukos baimė atrodo, kaip juodas drebantis šešėlis baltoje drobėje, naujausių Vengrijos įvykių fone, nekalbant apie ankstesnius įvykius Lietuvoj. Kokis kontrastas — kokia vengruose silpna ginklo jėga, bet kokia galinga spinduliuojanti aukos dvasia. Ir priešingai — kokia Vakaruose milžiniška ginklo jėga ir kokia visuotinė aukos baimė!

Tais žodžiais niekam nepriekaištaujama. Neturime teisės priekaištauti, nes ir mums — ne kariuomenei, bet Lietuvos valstybei — taip pat pritrūko aukos dvasios, kada nė simboliškai nepajėgėme pasipriešinti bolševikų invazijai 1940.

3. Jei rengiamės sviesti priekaištą kariuomenei dėl sukilimų režimui pakeisti, tai atsiminti tenka, kad didžioji dalis atsakomybės už tai tenka ir visuomenės veikėjams, kiek jie gundė ir kurstė kariuomenę pavartoti jos ginklo jėgą ne įstatymo numatytiems tikslams, kiek jie taip pat sukūrė sąlygas, sugundžiusias išsilenkti iš įstatymo ribos.

Nebuvo laimingas ginkluotos jėgos pavartojimas vidaus perversmui. Nebuvo laimingas taip pat ginkluotos jėgos panaudojimas režimui palaikyti ir stiprinti. Nebuvo laimingos nei kariuomenei uždėtos režimui palaikyti pareigos — spaudos cenzūra, o juo labiau kariuomenės teismai civiliams piliečiams.

Noras panaudoti kariuomenės jėgą ne valstybei nuo išorinio priešo ginti, o režimo reikalui demonstravo iš vienos pusės valstybinės, iš kitos ir demokratinės sąmonės laipsnį pačioje visuomenėje. Demokratinės sąmonės silpnumas leido neribotas laisves antidemokratiniams veiksmams — demagogijai, melui, šmeižtui. Vadinąs save demokratu leido sau antidemokratines priemones. Antidemokratinių priemonių įsigalėjimas tarp demokratų vedė prie demokratijos sužlugdymo valstybės santvarkoje. Demokratinio rūmo statybai vartojant antidemokratines plytas, rūmas turėjo neišlaikyti. Lemiamam smūgiui buvo pavartota ginkluota jėga. Tokiam pat smūgiui galėjo būti pavartotas ir komunistinio pogrindžio perversmas.

Naujas režimas, nedemokratinis, turėjo gyventi baime, kad jo neištiktų tas pats likimas kaip demokratinį. Ir dėl to stengėsi turėti savo pusėje ginkluotą jėgą, labiau baimindamasis opozicijos nekaip išorės priešų. Bet tai logiškas kelias, kuris veda į absurdą, atsistojus sykį ant klaidingo pagrindo. Nuo tokio pagrindo pačiai Lietuvos valstybei nelengva buvo grįžti į demokratiją ir atsisakyti nuo kelio, kuriuo dar tebeina ne viena iš Pietų Amerikos valstybių išklydusių iš tiesesnio kelio į savivalę ir jėgą pasikartojančių perversmų formomis.

III.

1. Už tokį Lietuvos valstybės kelią būtų per drąsu kariuomenę girti ar peikti. Kariuomenė tėra valstybės organizmo dalis — svarbi, bet ne vadovaujanti. Žmogaus organizme rankų, kojų, gal ir liežuvio — veikimas, sakytum, yra sinchronizuotas, o sinchronizacijos centrinė yra galva, smegenys. Jei kuri organizmo dalis ima veikti nekontroliuojamai, tai kaltės labiausiai tenka ieškoti smegenyse. Kariuomenė yra tautos organizmo dalis, ir joje reiškiasi tos pačios dorybės bei tos pačios ydos, kaip visoje tautoje. Kaip visoje tautoje, kaip kitose socialinio organizmo dalyse, joje buvo apgailėtinų narių, buvo ir pasididžiavimo vertų žmonių. Pro menkaverčius tik stipriau suspindi tikrieji idealistai ir šviesaus proto vyrai, kurie siekė pakelti intelektualinį, valstybinio susipratimo ir profesinio nusimanymo lygį tarp karių; kurie stengėsi kovoti prieš kastos susidarymą kariuomenėje taikos laikais ir siekė suartinti kariuomenę su visuomene, pasipriešinti pastangoms paversti kariuomenę režimo įrankiu.

Tiems kariams ir taikos metais nebuvo svetima šviesi mintis ir gyvoji aukos dvasia. Tai parodė netrukus 1941 sukilimas ir paskesnių metų rezistencija.

Nuo pat valstybinio gyvenimo pradžios man tebuvo lemta tik iš šalies stebėti kariuomenės veikimą nuo pat jos organizavimosi pradžios. Už tat galiu būti mažiau suinteresuotas liudininkas. Teko stebėti nuo 1919 tuos, kurie paliko knygas ir išėjo savanoriais. Bet teko matyti ir kitoje gatvės pusėje būsimuosius visuomenės veikėjus, kurie šaipėsi iš pirmųjų, einančių savanoriais, ir spjaudė į jų pusę. Teko populiarinti kariuomenės susiartinimo idėją spaudoje ir kitokiais būdais. Bet teko patirti ir tos kariuomenės cenzoriaus pieštuko galybę. Skaudžiausia laimė buvo—bendradarbiauti su tais kariais 1941 sukilimo metais ir paskesnėje rezistencijoje. Ir galėčiau būti liudininkas, kiek aukos dvasios tada parodė tie vyrai, buvę kariai. Daugumas jie— jaunimas, jau Lietuvos kariuomenės auklėtiniai. Netrūko tarp jų ir generolų, pulkininkų — senyvo amžiaus, bet jaunos dvasios. Civiliai ir kariai, generolai ir jaunimas, profesoriai ir studentai, darbininkai ir ūkininkaičiai nekalbėjo apie susiartinimą ir vienybę, bet visi buvo ją suradę — be žodžių, be įsakymų iš viršaus, savo darbais ir pasiaukojimu. Tai buvo pasikartojusi 1919-20 metų savanorių aukos dvasia.

2. Bet visa, kas buvo kalbėta, sakytume, yra jau praeitis. Vokiečių Schilleris labai mėgo praeitį, tačiau įspėjo: praeitis yra graži, o mes **gyvename dabartyje.** Dabarties sąlygos kitos nei tada Lietuvoje. Visi esame nustoję vaidinti tas roles, kurias vaidinome Lietuvos gyvenimo scenoje. Esame daugumas **tik buvę** advokatai, buvę profesoriai, buvę generolai, buvę viršilos ar ministeriai. Titulai ir mundurai yra sudėti į nesugrąžinamą praeities skrynią. Esame gavę naujas roles gyvenimo scenoje. Tačiau meninė vaidybos vertė priklauso nuo to, kiek aktorius įsigyvena ir į savo mažą rolę. Tarnavimas Lietuvai ir lietuvių tautai nepriklauso taip pat nuo to, kad mūsų rolės dabar kuklios. Daugiau nuo to, kiek yra gyva mumyse aukos dvasia. Ir šiandien aukos dvasia, nes būti lietuviu, šviesiu, pažangiu, kovojančiu ir kuriančiu, organizuotu ir organiza-

Kova prieš rutiną už minties budrumą

Europos LF bičiuliai pirmieji pradėjo rengti studijų savaites savo nariams ir svečiams. Jas tęsia jau penkti metai. Šiemet studijų savaitė buvo rugpjūčio 4-11 Schondorfe prie Ammero ežero Vokietijoje. Iš ligšiol buvusių ji turėjo mažiausia dalyvių — 40. Tačiau ji laikoma labiausiai pasisekus susigyvenimo, solidarumo atžvilgiu.

Amerikos LF bičiuliai šiemet pasekė europiečių pavyzdžiu, surengdami studijų dienas rugpjūčio 1-3 Kennebunkporte.

Šalia asmeninio susiartinimo studijų savaitės ar dienos turi idėjinės rezistencijos uždavinių. Rezistencijos prieš negalvojimo rutiną, kuri paršama ne tik Rytuose, bet virsta ir vakaruose savancriška epidemija. Ta negalvojimo epidemija, arba minties paviršutiniškumas, mūsų laikais diktuoja kiekvienam:

* visomis išgalėmis kalk pinigą;

* laimėk kuo daugiau sau saugumo, patogumo, malonumo;

* visuomeniniais reikalais nesisielok, nes jais sielcjasi augščiau už tave pastatyti valdžioje;

* tikėk, kad valdžioje pastatytieji daugiau žino, geriau išmano ir viską sutvarkys taip, kad visiems būtų gera;

* valdžioje pastatytieji tau pasakys, kiek ir kada reikia pinigo duoti ir kokias frazes kartoti, kad būtum visada optimistas.

Tokia nuotaika yra patogi valdžiai, nes negalvojančius patogu valdyti; patogi ir piliečiui, nes atima iš jo pestį, kaip galvojo Inkvizitorius.

Negalvojimo epidemija gresia ir lietuviams tremtiniams. Ir jiems yra didelė pagunda tenkintis laikraščio dienos naujienomis, rezignuoti prieš

---

cijoje veikliu šiandien nėra savaime suprantamas dalykas, kaip tai buvo Lietuvoje. Būti lietuviu ten buvo kaip kvėpavimas oru; čia reikia lietuviško deguonies kaukės, reikia pastangų, o kur pastangos, ten reikia ir aukos.

Tarnavimo Lietuvai būdas priklauso ir nuo įsigyvenimo į dabarties rolę. Naudinga užsidaryti savo profesinėje organizacijoje — tai sustiprina ir padeda išlaikyti tradicijas. Bet pasilikti tik joje reikštų pasilikti "sename dvare", kuris ima grimsti senėjimo gelmėse. Nauja rolė reikalauja dar išeiti iš savo organizacijos rėmų ir įsilieti į tas organizacines formas, kurios dabartinėje visuomenėje yra gyvos ir nuolat papildomos priaugančios gyvybės. Pasireikšti joje ir palaikyti joje pasiaukojimo dvasią — yra taip pat tarnavimas Lietuvai.

Chruščiovas užsienio diplomatams, nusigėręs, pasakojo apie Rusijos carą. Esą caras maudęsis upėje, bet nuo kranto jo drabužius kažkas pavogęs, sakykim, nacionalizavęs. Išlipęs iš vandens caras niekam negalėjęs įrodyti, kad jis caras... Chruščiovas čia labai suklydo, jei taikysim jo pasakojimą mūsų kariams. Nors pavogti jiems mundurai, titulai, bet nėra pavogta dvasia. Nors jie įvilkti į kitas uniformas, bet tie, kurie turėjo savanorių kūrėjų dvasią, kurie turėjo sukilėlių ir pasipriešinimo kovotojų dvasią, tie ir šiandien su ja reiškiasi tremtyje, palaikydami gyvą lietuvių tautos kovą už savo teises į laisvę.

EUROPOS LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ metinė konferencija, įvykusi Schondorfe 1957. VIII. 7-dienomis, priėjo šias išvadas:

I. REZISTENCINĖS DVASIOS PALAIKYMO REIKALU:

1. Nors kova užsitęsė, lietuviškojo pasipriešinimo dvasia tebėra gyva ir reiškiasi įvairiais būdais. Ji yra bendras ryšys, kuris sieja visus už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę kovojančius lietuvius pavergtoje tėvynėje, tremtyje ir laisvame pasaulyje. Jai priešinga yra tautinės nesantaikos, nesusitarimo, vidaus kovų dvasia, kuri ne tik beprasmiškai eikvoja energiją, bet kai kuriais atvejais tiesiog pasitarnauja pavergėjui. Bičiuliai pakartoja savo pasiryžimą ir toliau budėti savo aplinkoje rezistencinės dvasios sargyboje, būti jos šaukliais ne tik žodžiais, bet ir darbais.

2. Rezistencinė dvasia reiškiasi idealizmu ir aukomis. Ją žlugdo užsisklendimas asmeninio, šeimyninio ar grupinio egoizmo ribose. Todėl konferencija ragina kovoti ypač prieš suburžuazėjimo pavojus.

3. Akivaizdoje klastojančios bolševikų propagandos, siekiančios suniekinti laisvės kovos aukų atminimą, reikia ypatingų pastangų išsaugoti šį atminimą šventą ir nepaliestą priaugančioms kartoms.

ilgėlesnį straipsnį, nekalbant jau apie kietesnę knygą. Turėdamas tai mintyje, vienas pastabus vertintojas ir patarė: jei norit, kad idėją paskaitytų, išreikškit ją komikais... Ir lietuviams gresia tenkinimasis bendromis frazėmis, nesigilinant, ar jose yra konkreti mintis ar tik tuščias lukštas. Ir jiems maloniau girdėti raminimus, kad viskas yra tvarkoje: laikas veikia mūsų naudai, komunizmas sugrius, tėvynė bus išlaisvinta, į ją grįšim ir... kad tik nereiktų pačiam žmogui daugiau pastangų galvoti ir veikti.

Pavojingiausias yra dalykas, kad toji rutina sustabdo žmogaus mintį. Gyvenimo įvykiai nueina toliau, o savo mintimis sustojęs vietoje žmogus nebespėja įvykių teisingai suprasti ir teisingai į juos atsiliepti.

Prieš dvejopas šios negalvojimo epidemijos rūšis pasipriešino Europos bičiuliai šios studijų savaitės metu. Jie aštriai analizavo Europos dvasinę tendenciją įtikinti save ir kitus, kad bendravimas tarp komunistinių ir krikščioniškų idėjų yra galimas. Jie taip pat stipriai reagavo prieš lietuviškoje visuomenėje paskutiniu laiku peršamą kvietizmo dvasią, kaip priešingybę rezistencijai, prieš įtikinėjimą, kad čia rezistencija nebereikalinga.

Amerikos LF bičiulių dienos labiau susitelkė į Amerikos vietoje nestovinčio, naujomis generacijomis tekančio lietuviško gyvenimo srovę ir lietuvybės išlaikymo joje konkrečius galimumus.

Juo bus gyvesnė mintis, juo ji labiau virs sąjūdžiu, tuo bus stipresnis ir pasipriešinimas rutinai, kuri kaip liūnas traukia į primiršimą dviejų mūsų didžiausių siekimų — Lietuvos laisvės atgavimo ir lietuvybės išlikimo mumyse, mūsų vaikuose.

Šia prasme Europos ir Amerikos LF bičiuliai pasitarnavo ne tik savo organizacijos gajumui.

4. Todėl konferencija ragina bičiulius išpopuliarinti visuomenėje Rezistencijos Dienos minėjimą, siejant jį su lietuvių tautos sukilimu prieš bolševikinį pavergėją 1941 m. birželio 23 dieną.

II. KULTŪRINĖS VEIKLOS REIKALU:

Reikšdama nuomonę, kad eikvojama perdaug jėgų ir lėšų politinei veiklai, kuri dažnai neatneša apčiuopiamų vaisių, konferencija pabrėžia reikalą daugiau jėgų skirti kultūriniam darbui ir sveikina kiekvieną naują apraišką toje srityje.

Konferencija džiaugiasi šiemet surengtomis Amerikos Lietuvių Fronto Bičiulių studijų dienomis ir siūlo Anglijoje esantiems bičiuliams taip pat organizuoti studijų dienas.

III. LAISVINIMO ORGANIZACIJOS REIKALU:

Konferencija, apsvarsčiusi bendros vieningos Lietuvos laisvinimo politikos klausimą, konstatuoja, kad nei paskutinieji Vliko organų rinkimai nei jo vardu vestos derybos su lietuvių politinėmis organizacijomis, neįeinančiomis į Vliką, neduoda vilčių, kad Vlikas galėtų atgauti pirmykštį visuomenės pripažinimą. Tačiau konferencija reiškia pakartotiną įsitikinimą, kad visų lietuvių politinių veiksnių bendra politika yra reikalinga.

Todėl konferencija, kiek tai liečia Europos LFB, įgalioja LFB valdybą pasiūlyti Vilkui šaukti periodines konferencijas, kuriose be Vliko prezidiumo dalyvautų kitų lietuvių politinių veiksnių ir Vlike nedalyvaujančių lietuvių politinių organizacijų atstovai, kurie visi bendrai nustatytų gaires Lietuvos laisvinimo politikoj. Tačiau jei Vliką sudarančioms grupėms ir tokios bendros periodinės konferencijos nebūtų priimtinos, pasiūlyti joms bendrą Lietuvos laisvinimo organą sudaryti rinkimais, kuriuose dalyvautų visi lietuviai, balsuodami už kandidatus, kuriuos galėtų siūlyti ne tik partijos, bet ir tam tikras skaičius lietuvių.

IV. ORGANIZACINIAIS REIKALAIS:

1. Konferencija skatina visus bičiulius gerai įsidėmėti ir vykdyti pagrindines bičiulių pareigas:

a) veikliai dalyvauti ELFB organų — židinių ir komisijų — darbuose;
b) palaikyti ryšį su valdyba;
c) prenumeruoti, platinti ir remti Į Laisvę;
d) mokėti mėnesinį nario mokestį ir
e) pagal išagles remti ELFB fondą.

2. Konferencija bičiuliškai dėkoja visiems tiems, kurie savo auka parėmė ELFB fondą ir įgalioja valdybą pareikšti specialią padėką fondo rėmėjams.

STUDIJŲ DIENOS VAIZDUOSE. ALF Bičiulių studijų dienose — K. Skrupskelis skaito pranešimą; dr. J. Girnius vadovauja diskusijoms. Apačioje: Maldoje prie Liurdo grotos už žuvusius — matyti J. Gelumbauskas, dr. K. Ambrozaitis, M. Ambrozaitienė, I. Mikulskytė, L. Šimkus.

Antrame puslapy: klauso pranešimų dr. J. Kižys, V. Naudžius, dr. J. Girnius, L. Dambriūnas.. Žemaiu: vakaro tamsoje žuvusių pagerbimas prasidėjo prie kryžiaus. V. Kulboko pranešimas. L. Žitkevičius, dr. P. Kisielius, dr. V. Majauskas skaito "Kennebunkporto uodą". (Foto V. Maželio)

Senieji ir naujieji lietuviai socialistai Amerikoje

š. m. birželio 1-2 Brooklyne įvyko Lietuvių Darbininkų Draugijos suvažiavimas. Ta proga išryškėjo, kad lietuviai socialistai nesutelpa savo pažiūromis vienoje socialistų organizacijoje ir kad net toje pačioje organizacijoje skirtingai pasireiškia senieji ir naujieji ateiviai socialistai.

*

Letuvių Socialistų Partija Amerikoje susiorganizavo 1905; po poros metų ji pasikeitė į Lietuvių Socialistų Sąjungą. Savo rankose socialistai turėjo nuo 1905 Bostone "Keleivį", nuo 1911 ten pat Bostone "Laisvę", nuo 1914 Chicagoje "Naujienas" (visą laiką P. Grigaičio redaguojamas).

Iniciatyva organizuotis atėjo iš lietuvių imigrantų, išaugusių carinės Rusijos socialdemokratų įtakoje. Tačiau su Amerikos lietuvių socialistų likimu darėsi tas pats kaip su socialdemokratais Rusijoje — juose stiprėjo ir juos skaldė komunistų srovė. Labiausiai į komunizmą lietuviai socialistai Amerikoje pasinešė, veikiami 1916-17 čia buvusio V. Kapsuko. To vaisius buvo tas, kad 1919 "Laisvė" iš jų rankų atsidūrė Brooklyne komunistų rankose. Tais pat metais rugsėjo 28 Brooklyne įvykęs Lietuvių Socialistų Sąjungos suvažiavimas nutarė susijungti su komunistų partija.

Taip lietuviai socialdemokratai buvo suskaldyti. Jiems ištikimi liko susispietę apie Grigaičio "Naujienas" ir dar atskiros kuopos. Bet 1932 įsisteigė kita socialistų organizacija — Lietuvių Darbininkų Draugija. Šiemetinis jos suvažiavimas buvo 25 metų sukakčiai paminėti. Toji draugija nesutapo su "Naujienų" socialdemokratais, bet ir joje

komunizmas buvo jėga, sprogdinanti socialistus iš vidaus.

Tai matyti iš J. V. Stilsono tame suvažiavime pranešimo, paskelbto "Darbe" Nr. 2. Stilsonas vaizdžiai pasakoja apie draugijos atsiradimą. "Padėtis buvo tikrai klaiki" — komunistai stiprėjo; jie mėgino išvalyti darbininkų organizacijas nuo elemento, priešingo komunistams. Tada 1932 balandžio 2 susirinkę 109 veikėjai, komunistų nepakrikdytų kuopų atstovai, įsteigė Lietuvių Darbininkų Draugiją. Po 3 metų draugija turėjo 35 kuopas ir per tūkstantį narių. Leido "Naująją Gadynę". Bet 1936 draugiją ištiko smūgis: "Tais metais keletas mūsų vadų pabėgo pas komunistus, o nemažas narių skaičius, skilimo paveikti, pakriko ir visiškai pasitraukė iš viešojo gyvenimo. Skilimas paveikė ir organizacijoje pasilikusius: pasigirdo balsų, kurie siūlė draugijai likviduotis, ypač po to, kai 1943 metais sustojo ėjusi 'Naujoji Gadynė'." Bet ji nesilikvidavo. Nuo 1947 draugija pradėjo leisti "Darbą" (kurį nuo 1953 perėmė redaguoti jau naujosios ateivijos žmonės, vadovaujami prof. J. Kaminsko).

Dabartinę draugijos jėgą Stilsonas vertino taip: "Dar ir šiandien kai kas mūsų tarpe drįsta kartais pareikšti nevilties minčių. Jų ryžtą toliau dirbti stabdo tas, kad esame neskaitlingi, ir abejojimas, ar pajėgsime nudirbti didesnių darbų". Stilsonas sutinka, kad "pastaruoju laiku mūsų draugijos narių skaičius mažai padaugėjo", bet nesutinka nuleisti rankų. Jis idealistiškai ragina daugiau pastangų rodyti ir už darbą telaukti moralinio pasitenkinimo. O tarp darbų ateičiai Stilsonas pabrėžia, kad

artėja reikalas keisti soicalistų atstovavimą Alte, nes "Naujienų" socailistai jau baigiasi.

Dabar Alte socialistams atstovauja Lietuvių Socialdemokratų Sąjungos žmonės. Bet ar ir toliau taip bus?— klausia Stilsonas. "Jeigu mes kietai tikėtume LSS ateitimi, matydami, kad jos gretas papildo vis jaunos jėgos, netektų to klausimo nė kelti. Deja, taip nėra... LSS turi mažą šansų susilaukti prieauglio, gi dabartinė jos narių dauguma, artėdami prie Matuzelio metų, kuo save pavaduos? Pridėsiu be to, kad Amerikos gyvenimo sąlygose, kur socialistinis sąjūdis iki šiol nepajėgė stipriau pasireikšti, LSS programa vargiai galės pavilioti darbininkišką jaunimą taip, kaip tai yra Europos kraštuose... Pavojai, kurie gresia LSS dėl jos narių amžiaus, yra tie patys ir LDD. Bet mes skiriamės mūsų programomis. ir tas, mano supratimu, stato mūsų draugiją geresnėn padėtin... Mūsų draugijos ideologiniai pagrindai yra kiek panašūs į Britų Darbo Partijos programą... Drįstu manyti, kad po kurio laiko mūsų organizacijai gali atitekti uždavinys atstovauti Alte ketvirtąją srovę".

Taip aiškino J. V. Stilsonas, senosios ateivijos veikėjas. Senosios ateivijos buvo daugiau ir pačiame svažiavime. Bet buvo ir

naujos ateivijos žmonės, kuriais senieji socialistai papildo savo eiles.

Jie pasireiškė ir pačiame suvažiavime ir draugijos laikraštyje "Darbe"... Kuria linkme jie eina? Dvi linkmės dėmesio vertos. — (a) **Kultūrinės veiklos pabrėžimas.** Nors draugija yra politinė, socialinė ir kultūrinė, bet "suvažiavime kultūriniai organizacijos uždaviniai buvo pačiame centre". Buvo priekaištaujama, kad Lietuvoje "demokratinės politinės partijos kultūriniu užnugariu menkai tesirūpino... Buvo anksčiau ir dabar tebėra gyvas reikalas suburti kultūrininkus, taip pat meno kūrėjus pastoviai demokratinei akcijai... nesgi savo akimis matome, kaip be pagrindo atžagareivių sąjūdžiai pasiglemžia sau jaunimą"... Taip aiškino suvažiavime naujosios ateivijos socialistas J. Petrėnas "Darbo" redakcijos vardu.

(b) **Atsiribojimas nuo palikimų.** Naujosios ateivijos socialistas J. Kiznis "Darbo" vedamajame atsiriboja nuo "beverčių palikimų". Jais laiko "atsivežtines" organizacines formas, tradicijas. Esą "praradusios natūralų dirvožemį, specifines atsiradimo ir veiklos aplinkybes, perkeltos į naują gyvenimą (atsivežtinės organizacijos) pavirsta į šutves—kompanijas, pakimba ore su vyriausiu ir vieninteliu uždaviniu—išlaikyti šutvės tęstinumą... Tas visas imigracinis burbulynas, tos visos šutvės — kiekviena savaip nori 'laisvinti' Lietuvą ir 'išlaisvinę' savaip ją tvarkyti. Jos visos turi savo 'partines programas', kurių, ačiū Praamžiui, niekas niekad ir niekur nevykdys (Darbas Nr. 2)... Nepavartojo tas socialistas Kiznis soc. demokratų vardo, bet minėti žodžiai turi reikšti jaunesnio socialisto atsiribojimą ir nuo tų scc. demokratų, kurie laiko save delegatūra tos partijos, kuri veikė Lietuvoje.

Tokis yra tas prieauglis, kuriam Lietuvių Darbininkų Draugija perdavė į rankas savo laikraštį (nors formaliai vyr. red. yra J. Kaminskas). Stilsono, Petrėno, Kiznio pasisakymuose krinta į akis didelis tarp jų skirtumas. Turinio ir formos

skirtumas tarp senosios ateivijos socialisto ir naujosios ateivijos jaunesnės kartos. "Darbe" paskelbti jų raštai daro įspūdį, kad

senosios ateivijos veikėjo žodis yra demokratiškesnis ir žmoniškesnis, o naujųjų ateivių komunistiškesnis ir nekultūringesnis.

Senojo ateivio Stilsono rašte nėra neapykantos bei pagiežos kitaip galvojančiam. Neapykanta ir pagieža būdinga naujiesiems ateiviam Kizniui ir Petrėnui (nekalbama jau apie daktaru pasirašiusio Bylaičio raštą, būdingą pusinteligenčio bravūrai). Kiznio supratime katalikai esą "apsvaiginti ritualiniais smilkalais", "pastovūs aukotojai ir mokesčių mokėtojai bažnyčiai"; tautininkai: "oportunistinė samplaika, kuri stengiasi savo idėjine impotencija ir lozoraitine stagnacija sužavėti ir patraukti jaunimą, kad jį atskyrę sentimentalaus quasipatriotizmo miglose nuo esminių gyvenimo problemų, įstumtų abejingumo pelkėn"...

Jei karingas nusiteikimas religijos atžvilgiu rodo, kad lietuviškas jaunas socialistas nepajėgė padaryti evoliucijos, kurią yra padarę, sakysim, vokiečių socialistai, tai pagiežinga neapykanta, tolerancijos stoka jo dvasią artina į bolševikinę propagandą, kuri kitame žmoguje mato priešą ir kuri nori tą priešą sunaikinti visokiomis žodinėmis putomis, kol negali sunaikinti fiziškai.

Naujų ateivių pasisakymai komunistiškesni ir savo metodu... Abudu autoriai yra, jų terminu sakant, dypukai, bet tie dypukai pagiežą skelbia prieš "dypukišką dvasią", prieš "atsivežtines" organizacijas, prieš naujai kuriamas organizacijas ir pasisako tik už senas esamąsias. Kam tai daroma? Kad įsiteiktų seniesiems ir juos pakurstytų prieš "dypukus" ir prieš visa, kas naujau organizuojama. Tai žaidimas "antidypukiškomis" nuotaikomis, senųjų formų palaikymo nuotaikomis kaip komunistų žaidimas paskutiniu laiku antikolonialinėmis ir nacionalistinėmis nuotaikomis.

Žodynas: "Šutvės kompanija", "imigracinis burbulynas" — tai Kizn'o terminai "dypukų" organizacinėms formoms. O Petrėnas kalba "Tiesos" terminologija: "reakciniai gaivalai", socialistinės spaudos "triuškinanti persvara".

Yra paradoksas, kad žmoniškiau ir kultūringiau kalbėjo senosios kartos socialistas, kurį utopija buvo nuvedus ir į komunizmą (nes, reikia manyti, Darbo J. V. Stilsonas yra tas pats J. V. Stilsonas, kuris 1919 sykiu su Bimba ir Michelsonu ir kt. buvo perdavę Socialistų Sąjungą komunistų partijai). Tačiau jis ilgai gyveno Amerikos demokratijoje ir tolerancijoje. Tad grįžęs iš komunizmo prie demokratijos, jis mokėjo kalbėti konkrečiai ir tolerantingai. Tuo tarpu naujosios ateivijos pora socialistų tebekalba kaip ištikimi sekėjai "lietuviško berno", kurio kultą skelbė Lietuvoje Cvirka, Venclova, Raila, vesdami savo skaitytojus į tada vadintą kultūrbolševizmą. Aną kultūrbolševizmo dvasią naujieji socialistai atsivežė ir į "Darbą".

Jeigu Stilsonas minėjo, kad jo draugija savo pobūdžiu panaši į Britų Darbo Partiją (o joje sutelpa ne tik marksistai, bet yra joje ir katalikų), tai šių naujų "Darbo" socialistų žodžiai tą draugiją labiau, gal ir nejučiomis, artina į giminystę su komunistų partija. Tokioms nuotaikoms įsigalėjus draugijai ateitų tradicinis skilimas...

IDĖJOS SPAUDOJE

Žodis priklauso jaunimui * Vyresnieji tebesvarsto nepasaulėžiūrinės politikos klausimą * Politinės diskusijos lygis žemiau kritikos * Pirmieji balsai už koegzistenciją? * Partizano vaizdas literatūroje.

Apžvalgoje sykį galima atkreipti dėmesį ir į savuosius "Į Laisvę" bendradarbius. Šiame num. yra prašnekę išimtinai jaunesniosios generacijos atstovai. Tai santrauka jų pasisakymų jaunimo kongrese ar LF studijų dienose. Kiekvienas jų pasisako kitaip, nes prie to paties dalyko prieina iš kitos pusės. Tačiau visi jie yra verti ne tik paskaitomi, bet ir atidžiai pasvarstomi. Jie visi stengiasi konkrečiai suvokti savo padėtį šio momento gyvenime, savo uždavinius bei jiems vykdyti priemones. Tai jų gyvenimo problemos. Bet jų sprendimas nėra tik jų reikalas. Jų sprendime gali ir turi dalyvauti taip pat ir vyresniosios generacijos žmonės. Tai kas, kad jų pasisakymuose yra aštrių žodžių vyresniesiems. Jeigu būtų rasta, kad jų žodžiai per aštrūs, tenka prisiminti, kad tai žodžiai jaunimo, kuris į gyvenimą žiūri idealiau ir skirtumą tarp idealo ir tikrovės plaka aštriau. Tačiau kas tuos žodžius skaitys, matys, kad tas pats jaunimas siekia kontakto su vyresniaisiais, ieškodamas jų tarpe sau gyvenimo pavyzdžių ir norėdamas, kad jų veikimas būtų skaidresnis. Taip būdavo, taip ir dabar yra.

Jeigu jaunesniųjų žodis labai vertas vyresniųjų dėmesio, tai ir jaunesniųjų dėmesio tiek pat vertas šiame nr. dr. A. Baltinio balsas, kuris deda pareigas jaunimui.

*

Idėjinėje srityje verti dėmesio Tėvų Jėzuitų leidžiami **Laiškai Lietuviams.** Atsiliepdami į momento iškeltas idėjas, jie formuoja skaitytojo galvojimą — sistemingai, aktualiai, pažangiai, realiai. Tarp kitų idėjinių aktualijų dėmesio vertos paskutiniu laiku perimtos diskusijos nepasaulėžiūrinės politikos klausimu. Pradžią padarė A. Tamošaitis, S. J. straipsniu "Nepasaulėžiūrinė politika". Straipsnis imponuoja aiškiu galvojimu ir gyvenimo faktų apžvelgimu. Iš tų faktų jis darė **"nesugriaujamai tvirtą išvadą: Bažnyčios pulse nepasaulėžiūrinė politika plaka stipriais dūžiais"** (1957 gegužės nr.).

Autoriui oponavo A. Gražiūnas, mėgindamas nepasaulėžiūrinės politikos supratimą subanalinti ir tada ją atmesti. Įsijungė į polemiką ir L. Dambriūnas, atitiesdamas nepasaulėžiūrinės politikos supratimą, skirtumą tarp pasaulėžiūrinės ir nepasaulėžiūrinės remdamas laisvės supratimu, laisvės didesniu ar mažesniu pripažinimu. Rašo:

"...nuomonių skirtumas laisvės ribų klausimu ir skirsto žmones į skirtingas grupes. Tuo, o ne kuriuo kitu pagrindiniu klausimu skiriasi ir vad. pasaulėžiūrinės ir nepasaulėžiūrinės politikos šalininkai. Šie pastarieji pasisako už platesnes laisvės ribas. Jie reikalauja laisvės ir tose srityse, kur pasaulėžiūrinės politikos šalininkai nėra linkę pripažinti tokios laisvės kitiems, kokia jie patys naudojasi ar nori naudotis".

Nurodo toliau, kaip laisvės supratimo klausimu skiriasi ir lietuviai augštesnieji dvasininkai savo pareiš-

kimuose. Tėvas A. Tamošaitis, S. J., buvo nurodęs tik vysk. P. Būčio nuomonę, pareikštą jo brošiūroje "Apie apšvietą" 1918. Būčio mintis, keliais atvejais kartojama, gali būti išreikšta jo šiuo sakiniu:

"Visos dabartinės kultūringos viešpatijos (valstybės. Red.) pripažįsta tris laisves: tikėjimo, spaudos ir draugijų. Negalima nepripažinti tų trijų laisvių pamato, būtent, principo, kad viešpatija neturi kištis į idėjų, įsitikinimų, pažiūrų sritį, nes toje srityje viešpatija neturi kompetencijos. Pripažinti jai kompetenciją toje srityje yra vis vien, ką sugriauti dabartinių laisvių pamatą".

L. Dambrūnas duoda ir kitokį pasisakymą — Lietuvos vyskupų iš Romoje išleistos brošiūros "Lietuvos R. Katalikų Episkopato direktyvos katalikams". Jose rašoma:

"Todėl valstybė negali leisti, kad būtų viešai skelbiamas ateizmas... Lietuvos katalikai sieks, kad Lietuvoje tebūtų leidžiamas tik mokslinis katalikų tiesų ir doros dėsnių vertinimas, draudžiant propagandinį ir įžeidžiantį jų nagrinėjimą...; kad tikėjimą ir dorą liečią klausimai, kiek jie yra reikalingi išaiškinimo ir sprendimo, nebūtų viešų diskusijų spaudoje, susirinkimuose ar parlamente objektu".

Autorius daro išvadą: "Vadinas, siūloma valstybei kištis į piliečių religinius bei pasaulėžiūrinius reikalus... Kai šituos pareiškimus palyginame su vyskupo Būčio pareiškimais... tai matome aiškų nuomonių skirtumą. Jeigu yra šitaip, jeigu augšti dvasiškiai gali būti skirtingų nuomonių laisvės ribų klausimu, tai aišku, kad ir pasauliečiams leistina rinktis vieną ar kitą nuomonę. Va šitie žmonės, kuriems artimesnės yra vysk. Būčio pažiūros, ir vadinami nepasaulėžiūrinės politikos šalininkais. Tuo būdu matome, kad yra mūsų tarpe žmonių, kurie siūlo būsimoje Lietuvos valstybėje varžyti ateistų bei kitokių pažiūrų žmonių laisvę. Iš kitos pusės, mūsų kairieji dažnai siūlo, kad Bažnyčia nesikištų į politiką, o tai faktiškai reiškia, kad kunigams turėtų būti aprėžtos politinės laisvės. Nepasaulėžiūrinės politikos šalininkai siūlo, kad nei vienų nei antrų teisės bei laisvės nebūtų varžomos. Čia ir glūdi nepasaulėžiūrinės politikos esmė".

*

Su politinio veikimo idėjomis reiškiasi Tėvų Marijonų leidžiamas **Draugas.** Polemizuodamas su pereitu Į Laisvę nr. pasisakymais dėl vienybės politinėje srityje, pasirinko populiarų, bet nei garbingą nei pozityvų kelią — priskirti oponentui tai, ko jis nėra skelbęs. Pvz. Į Laisvę apie visus vienybės siekiančius buvo apibendrintai kalbama: **"Netenka abejoti, kad kiekvienas, tardamas apie vienybę, jos nori nuoširdžiais ir patriotiniais sumetimais". O Draugas tvirtina, kad mes esame padarę apibendrintą vaizdą, kuriame "vienybės ieškotojai yra sunkiai įsivaizduojami nusikaltėliai".** Arba vėl: apie vienybės idėją apibendrintai rašėme: **"Teisingas yra jų** (vienybės ieškotojų) **galvojimas: vienybė šiandien demonstruoja mūsų jėgą; vienybė stiprina mus pačius; vienybė daro įspūdį mūsų rėmėjams; vienybė krikdo mūsų siekimų priešus".** O Draugas apibendrintai tvirtina, kad Į Laisvę laikrašty **"vykdoma intelektualinė ataka prieš pačią vienybės idėją".**

Tarp kitų politinės rūšies idėjų galima pastebėti nebent kilusius ir lietuvių spaudoje (T. Žiburiuose ir Drauge) pasisakymus dėl santykių su Lietuvoje okupanto pastatyto režimo pareigūnais, iš kurių galima daryti išvadą, kad mūsų ligšioliniame nusistatyme atsiranda įlūžimų: siūlomas santykiavimas su tais okupanto pastatytais pareigūnais, taigi siūlomas jiems pripažinimas de facto. Tai jau koegzistencijos įtaka ir mūsų galvojimui.

*

Rezistenciniu požiūriu įdomiai prieina prie laisvės kovotojų vaizdavimo literatūroje Balys Gražulis **Santarvėje**. Rašo: "Neperseniai buvau vieno meno kolektyvo paprašytas paruošti poezijos ir dainos pynę mūsų partizanams pagerbti. Ėmiausi darbo krūtinei šylant nuo minties, kad pagaliau bus pagerbtas partizanas — aplaužytas, bet nenulaužtas — tas laisvės simbolis, valia laimėti. Gana jau priverkšlenom. Laikas užtraukti apie ryžtą ir žygius...

Ir neįtikėtina, beveik nieko apie partizaną! Nieko apie nepalaužiamą kovą dėl laisvės...

Ne taip jau seniai partizanai 1941 metų birželio sukilime pasiekė visišką pergalę. Tokio pakilimo, tokio didvyriškumo, kada nepilnamečiai plikomis rankomis ėmė priešo tankus, net nepriklausomybės kovų metu nematėm. O ar apdainavom pergalę ir didvyriškumą? Daugumas poetų to sukilimo net nepastebėjo. O tie, kurie pastebėjo, vien savųjų kapus tematė... Jei šiaip jau didvyriai nelabai reikalingi, tai jaunimo auklėjime bei tautos paruošime žygiui be jų neišsiverčiame. Todėl jie taip reikalingi literatūroje. Tad jei rašom apie tėvynę ir pralietą kraują, užuot verkšlenę ir graudenę, rašykim apie tikrą didvyrį ir tautos didvyriškumą. Rašykim apie žygį ir pergalę".

Vardai įvykiuose

Tarp mirusiųjų:

Lietuvoje mirė rašytoja Marija **Lastauskienė** 1957 liepos 19, kun. prof. Morkus **Morkelis** rugsėjo 3, rašytojas Antanas **Vienuolis-Žukauskas** rugpjūčio 17, pulkininkas ir karinės istorijos rašytojas Vytautas **Steponaitis** spalio 10.

Vokietijoje mirė M. Lietuvos veikėjas Jonas **Grigolaitis** spalio 18. Amerikoje mirė tvirtas patriotas Worcesterio klebonas Augustinas **Petraitis** rugpjūčio 30. Toronte mirė visiems mielas žmogus Antanas **Pabedinskas** spalio 28, New Yorke lapkričio 30 mirė kanauninkas Juozas **Mečkauskas**, pirmas lietuvių kariuomenės kapelionas, New Yorke geradarių įskųstas vyskupo kurijai.

*

Sukūrė šeimas

Eilė mūsų skaitytojų ir bendradarbių: **Tadas Ilinskas** ir **Renata Babarskaitė**, inž. **Antanas Sabalis** ir **Aušra Barauskaitė**, dr. **Antanas Sužiedėlis** ir **Galina Macelytė**, prof. **Zenonas Ivinskis** ir **Paulina Talanskaitė**, rašytojas **Paulius Jurkus** ir **Vida Rėklaitytė**, **Kęstutis Kudžma** ir **Regina Inglevičiūtė**, **Eduardas Alkevičius** ir **Regina Gurskytė**.

*

Studijiniame veikime:

Europos LF bičiulių studijų savaitėje pranešimus darė **dr. J. Grinius**,

dr. Z. Ivinskis, dr. A. Maceina, A. Grinienė, dr. J. Vidzgiris, V. Natkus, M. Musteikis. Amerikos LFB studijų dienose — dr. A. Baltinis, dr. J. Girnius, Kęstutis Skrupskelis, A. Krikščiūnaitė, V. Kulbokas, J. Brazaitis. Koncertavo J. Rajauskaitė, kun. K. Balčys; savo kūrybą skaitė L. Andriekus, L. Žitkevičius; humoristiką organizavo dr. K. Ambrozaitis, J. Baužys, L. Žitkevičius; dainoms vadovavo dr. P. Kisielius, dr. V. Majauskas; jaunesniųjų pasirodyme dalyvavo Majauskaitė, Žitkevičius jr. ir kt.

Ryšium su sputniku Waterburio LF bičiuliai kviestinei visuomenei suorganizavo pranešimą apie erdvių pasaulį — kalbėjo dr. R. Zalubas.

Bič. R. Soldaitienė baigė odontologijos mokslus ir išlaikė valstybinius egzaminus New Yorke.

*

Visuomeniniame veikime:

Dr. A. Trimakas krikščionių demokratų ir kt. vardu lankėsi Pietų Amerikoje. Apsilankymas buvo naudingas Lietuvos reikalui populiarinti.

Rytų ir Vidurio Europos krikščionių demokratų sąjungos biuras iškeliamas iš New Yorko į Paryžių ir nuo ateinančio birželio jo veikimas New Yorke numatomas visai likviduoti. Visas apmokamas vietas yra perėmę lenkai ir čekoslovakai. Lietuvių tedirba ten dr. V. Viliamas.

Kunigų Vienybės suvažiavime kun. V. Maknys siūlė reikšti nepasitikėjimą tais kunigais, kurie dalyvauja LF bičiulių veikime. Pats kun. Maknys — krikščionių demokratų sąjungos centro komiteto narys. Suvažiavimas nutarė siūlymo neprotokoluoti.

LAIŠKAI

Pone redaktoriau,

Ryšium su Į Laisvę Nr. 13 (50) straipsniu apie Petrapilio seimo eigą, noriu su nustebimu atkreipti jūsų dėmesį į to seimo aprašymą mūsų istorijos vadovėliuose. Prašome skaityti:

A. M., Chicaga

Dr. A. Šapokos redaguotoji LIETUVOS ISTORIJA (535 psl.) apie 1917 m. Rusijos lietuvių seimą rašo:

— Tačiau svarbiausiuoju būsimosios Lietuvos klausimu čia nebuvo vienybės: didesnioji seimo pusė pasisakė už visai nepriklausomos Lietuvos kūrimą, o beveik visi kairieji atstovai pasiūlė Lietuvos ateitį sujungti autonomijos arba federacijos pamatais su Rusijos tautų demokratijomis. Nesutikimas toks buvo griežtas, kad kairioji mažuma išėjo ir išardė seimą. —

Dr. V. Daugirdaitės-Sruogienės 1956 m. išleistoji LIETUVOS ISTORIJA (887 psl.) apie tą patį Rusijos lietuvių seimą rašo visai priešingai, būtent:

— Tiktai kaikurios grupės reikalavo susilaikyti nuo jos (nepriklausomybės) paskelbimo tuojau, už Lietuvos sienų, kaip to norėjo dešiniosios, nes jų (kairiųjų) nuomone valstybės valdymosi formą turi nustatyti visa tauta per savo St. Seimą, kuris turėtų susirinkti okupantui iš krašto pasitraukus. —

Katroji tad Istorija teisinga,

Į LAISVĘ RĖMĖJAI

Į LAISVĘ reikalams aukojo:

V. Naudžius $25.00, LFB Detroito sambūris $15.00, dr. V. Šmulkštys $10.00, R. Šomkaitė $7.00, V. Žiaugra $7.00, dr. P. Žemaitis $2.00, St. Barzdukas $2.00, K. Čibiras $2.00, Z. Jančius $2.00.

Į Laisvę rėmėjams nuoširdus ačiū.

LFB VALDYBA

"Į LAISVĘ" ATSTOVYBĖS:

Australijoje: A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic. N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Hilda, Vic.

D. Britanijoje: V. Akelaitis, 41 Bloemfontein Ave., Shepherds / Bush, London W. 12.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, via Brescia 16, Roma.

Jungtinėse Valstybėse: S. Daunys, 2234 So. Sawyer Av., Chicago 23, Ill., tel.: CLifside 4-6690; K. Gaižutis, 953 Maud Ave., Cleveland 3, Ohio; B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. Ažuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Cal.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia, Pa., tel.: HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn., A. Sabalis, 251 Alphonse St., Rochester, N. Y.

Kanadoje: Vl. Girčys, 31 Concord Ave., Toronto, Ont., tel.: OL-2156; J. Pleinys, 113 Cannon St. E., Hamilton, Ont., tel.: 2-2698; J. Urbonas, 1421 Pelissier St., Windsor, Ont., tel.: CL-63049.

Vokietijoje: J. Medušauskas, Sckellstr. 12/3 r., Muenchen.

Švedijoje: P. Dūda, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern.

"Į LAISVĘ" METINĖ PRENUMERATA: Amerikoje (šiaurės ir Pietų)— $3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-10; Italijoje — L.900-; Prancūzijoje — Fr.750.-; švedijoje — Kr.8.-; šveicarijoje — Fr.8.-; V. Vokietijoje — DM.6.-.

ATSKIRAS NUMERIS: Amerikoje — $.0.75; Australijoje ir D. Britanijoje — L.-2.6; Italijoje — L.250-; Prancūzijoje — Fr.200,-; švedijoje — Kr.2.-; šveicarijoje — Fr.2.-; V. Vokietijoje — DM.1.75. (Norintieji gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas).

Į LAISVĘ leidžia — Lietuvių Fronto Bičiuliai.

Redakcijos kolegija: vyr. redaktorius — Juozas Brazaitis, redaktoriai — Dr. Juozas Kazickas ir Dr. Antanas Musteikis.

Viršelio vinjetė — dailininko Telesforo Valiaus.

Redakcijos ir administracijos adresas: 219 Montauk Ave., Brooklyn 8, N. Y. Tel.: TAylor 7-5041.

Į LAISVĘ — TOWARD FREEDOM, Lithuanian magazine published quarterly by the Friends of the Lithuanian Front, 219 Montauk St., Brooklyn 8, N. Y.

DĖMESIO, DĖMESIO, DĖMESIO!

Naujas pašto potvarkis įpareigojo administraciją siunčiant Į Laisvę rišti atskirus paketus pašto zonomis, pvz. Chicago 8, Chicago 32, Cleveland 3 ir pan. Administracija labai prašo tuos Į Laisvę gavėjus, kurie lig šiol savo pašto zonos nebuvo nurodę, ją būtinai pranešti administracijai. Ačiū.

ADMINISTRACIJA

ATITAISYMAS. Šiame nr. 1 p. parašyta: A. Baltinis gavo daktaro laipsnį Wuerzberge, o turi būti Wuerzburge; 40 psl. parašyta "Atsiminimai iš 1959-57", turi būti: 1955-57. 41 psl. sakinys "Vyrukas išdidžiai ištraukia, kaip relikviją, sudėtą, seną Pravdos"... toliau turi būti: "numerį ir, tvarkingai atplėšęs gabaliuką, įsipila machorkos ir oriai traukia troškinantį dūmą".